

DE

št. 18/19

Glavni urednik
Marjan Horvat

Odgovorni urednik
Ciril Brajer

Telefon: 313-942

Naročnina in prodaja:
321-255

Telefaks: 311-956

Naslov: ČZP Enotnost,
Dalmatinova 4. Ljubljana

časopis slovenskih delavcev

Ljubljana, 23. aprila 1993, št. 18/19, letnik 52, cena 120 SIT

40.000
ŠIB BOŽJIH

Sindikati bodo delavcem z referendumom vrnili, kar je njihovega, obeta Dušan Semolič v našem pogovoru z njim na 2. strani. DE pa skuša s prvomajsko številko lastninjenje kar se le da olajšati, predvsem v tematskih sklopih TUDI DELAVSKE HLAČE IMAJO DVA ŽEPA in OKRADENI, OGOLJUFANI, ZAPOSTAVLJENI.

VSEM BRALCEM ČESTITAMO ZA DAN UPORA, KI JE BIL, IN ZA DNEVE UPORA, KI PRIHAJAJO

Uredništvo DE

INTERNACIONALA

Vstanite v suženjstvu zakleti, ki jarem vas teži gorja, zdaj pravda stara k borbi sveti vas kliče za prostost sveta.

Ta svet krivičnosti razdrimo, do tal naj boj ga naš podre, nato svoj novi svet zgradimo, bili smo nič, bodimo vse.

Že se ljudstvo je zbralo, v zadnjo borbo zdaj hiti, da z internacionalo prostost si pridobi.

ŠTIRIDESET TISOČ ŠIB BOŽJIH

DE: Svobodni sindikati ste celo v javni poziv zapisali, da bo šlo na zagroženem lastninskem referendumu za »minimum naših zahtev«... Referendum gotovo lahko dosežete z levo roko, 40 tisoč podpisov je komaj slabih 10 odstotkov vašega članstva. Tudi o uspehu referendumu o poštenem, učinkovitem lastninjenju menda ne dvomite – je potemtakem smiselno poseči po takšni hudi šibi zaradi »minimuma«?

Dušan Semolič: »Zavedamo se, da je zakonodajni referendum med najmočnejšimi legitimnimi in legalnimi orožji sindikalnega boja. Gre za možnost, ki nam jo ponuja ustava a je doslej še nismo uporabili. Verjamem, da se mnogi slovenski politiki najbolj bojijo prav tega inštituta...«

Slovenski politiki ne zaupajo sebi, ljudstvu, na katerega tako prisegajo, ali pa se boje, da ljudstvo ne zaupa njim?

»Boje se pač, da bi se področje političnega odločanja iz ozkih strankarskih struktur preselilo v širok politični prostor in da bi ta odgovoril z nezaupnico kompletni oblasti, od strankarskih elit, parlamenta, do vlade.

Ta zavest o moči inštrumenta zakonodajnega referendumu in o zelo zelo daljnosežnih posledicah tudi nas v svobodnih sindikatih zavezuje. Če po tej možnosti že sežemo, moramo to storiti odgovorno in jo izkoristiti v največji možni meri! Zdaj smo ocenili, da je lastninjenje takšno res ključno področje. Kajpak pa je treba stvar domisliti. Ni namreč lahko postaviti tako zapletenega vprašanja, na katero bo treba odgovoriti z DA ali NE.

Zavedamo se tudi, da se bo okoli tega skoncentrirala vsa politika, pa mediji in tudi pritiski, demagogija... Skratka, usodna vprašanja.«

Je tole zadnje le logična ocena ali...?

»Nak, od slovenskih politikov prihajajo prav konkretni signali strahu pred »nevarnostjo referendumske demokracije«. Na nas to seveda ne bo vplivalo. Ne le zavoljo tega, ker je strah pred demokracijo absurden že sam po sebi.«

Celo ekonomist, kakršen je Bogomir Kovač, zatrjuje, da je »lastninjenje globoko politično in moralno vprašanje, kar so spregledali menežerji in država«. Mar se ni to »spregledanje« pripetilo tudi svobodnim sindikatom?

»Problem politike in morale ob lastninjenju je ZSSS brez dvoma zaznala prva in ga tudi sprožila – kar takoj na svetega Martina 1992, ko so sprejemali lastninski zakon. Smo pa pred poldrugim letom ostali osamljeni, napadali so nas, da zaostajamo za časom, da smo Don Kihoti preteklega obdobja. Čas je dal prav nam, žal! Poudarjanje ekonomske učinkovitosti, ko z nemoralno razjeziš ljudi in jim vzameš zaupanje, je menda ja nesmisel? Veseli me, da so se z nami začeli strinjati ekonomisti, ki jih cenim. Morda je za koga presenečenje, a tudi vse več direktorjev stopa na naš mišljenjski breg. V vsej polomiji smo vsaj lahko veseli, da se krepí fronta podobno mislečih. Na osnovi argumentov, ne čustev.

Zdaj nas sindikaliste kličejo direktorji, češ pomagajte, zgubljamote enote, prodajalne, delovna mesta...«

Torej že pravi kaos. Veljko Rus pravi, da je osnovni cilj privatizacije gola preraščanje družbene moči in ne ekonomska učinkovitost. Imate sindikati zdaj vendarle že kak sistem zaznave, kakšne privatizacije so doletele vaše članstvo in kakšno strategijo ste na tej osnovi oblikovali?

»Večina našega članstva je bila direktno oškodovana, tako v industriji kot v družbenem sektorju. Lastnino, ustvarjeno v zdravstvu, šolstvu in drugod, so enostavno podržavili, čeprav ni nastala z državnimi intervencijami, ampak iz plač zaposlenih in tudi s samoprispevki občanov.

Država si je grobo prilastila nekaj, kar ni njeno! Strategija sindikatov? Na kratko zajeta – tu gotovo ne bomo popuščali!

Ker pa gre za področje konfliktov stvarnih interesov, moramo biti ob vsem upoštevanju moralnih norm vendarle realisti. Zato taktiko prilagajamo sproti, spoštujemo dejstvo, da je zakon vendarle tu, da pravne norme veljajo.

Spoštovanje ima mejo zavedanja, da je to slabo, in je treba pač spremeniti, kot se v pravni državi to počne. Zato tudi naša zadnja akcija z zakonodajnim referendumom.

Zakon je okreplil državni kapitalizem in kapital špekulantov, ki so hitro, tiho in brutalno zlorabili vse slabosti zakona in države nasploh.

Naše zadnje aktivnosti to upoštevajo in so le radikalnejša ponovitev stalne politike ZSSS.«

Günther Breitling, švicarski samostojni svetovalec za marketing in strategijo podjetij, Slovincem pošilja dramatična opozorila – Slovenci, prevzemite svojo lastnino v celoti in takoj, ne pustite zraven strank, skladov, političnih oligarhij. Storite to takoj, sicer vam jo bodo vzeli kapitalisti. Vse je vaše, razdelite si to pošteno in ne volite nikogar, ki vas pri tem ovira! Imate zadnje priložnost, da preprečite načrtovano ropanje vaše države, dveh milijonov samostojnih lastnikov pa ne bodo mogli prevarati...

Prepričani smo, da vam je to osebno zelo pri srcu. Kaj pa kot predsedniku najmočnejših sindikatov?

»Tudi sindikalni kolegi iz tujine nas prijateljsko opozarjajo, da Slovenci vse prenaivno gledamo na vlogo tujega kapitala in da moramo biti prav sindikati pozorni na sprego tujega kapitala z mnogimi interesi, skritimi pod blagovno značko 'Slovenija'.

Jasno, da takšne ambicije so in da se jim moramo postaviti po robu, dokler je še čas – ne s kitajskim zidom, ampak s skupno strategijo države, gospodarstva, sindikatov, kulture...»

Tudi sicer imate prav, da mi je blizu omenjeno razmišljanje...«

Saj gre za evidentno nujnost dojeti in zajeti skupno voljo ljudi in jo tudi uresničevati. Tako pa vsa ta blazna demagogija...«

Na primer?

»Le pogledajte več kot zadostno število podpisov, ki smo jih svobodni sindikati kot zakonodajno pobudo odnesli Hermanu Rigelniku. Bili ste zraven, ko je sveto obljubil, da jo bo takoj uvrstil na dnevni red, češ saj to tako ali tako terja poslovnik...»

Nič iz tega!!! Neodpustljivo zavlačevanje, ki zbuja upravičen dvom, da bomo spet izigrani...«

Torej le nov argument, da morate biti pri lastnini nepopustljivi. Vprašujemo pa vas, ali imate v ZSSS pripravljeno alternativo modelu lastninjenja, ki ga ponuja zakon, kakšno je vaše mnenje o delavskem delničarstvu – mar bi ne bila to edina ali vsaj vsestransko optimalna pot iz družbene v zasebno lastništvo?

»Kajpak imamo alternativo! Ponudili smo jo že z množico amandmajev na zakon, ki pa jih seveda niso sprejeli.

Jasno, naj se družbeno premoženje olastnini – a jasno je tudi, da pripada predvsem tistim, ki so ga ustvarili. Pri tem dajemo svobodni sindikati poudarek deležu zaposlenih, prav zaradi zavesti, da to omogoča gospodarsko učinkovitost.

Kot sindikalist in tudi osebno sem najbolj naklonjen zamisli delavskih podjetij. Mnogo jih je po svetu in v veliki večini primerov se je ta model izkazal za uspešnega. Če je zaživel

z oblastjo, ampak z ambicijo, kako napraviti življenje lepše.

Ta čarovniški kotel torej tudi sindikatoma dela prav nič ne olajša. Le pobožna želja je, da bi lahko s partnerji sedli za mizo, se domenili in potem razšli v prepričanju, da bo dana beseda veljala. Slovenska politična scena pa dandanašnji takšni veri še ni naklonjena. Seveda demokracija dopušča tudi zmerjanje, potem trda pogajanja, a na koncu le neko mero zaupanja v dogovor. Mi smo še vedno le pri zmerjanju in kvečjemu še pri obljubi, za katero že naprej veš, da je goljufiva.

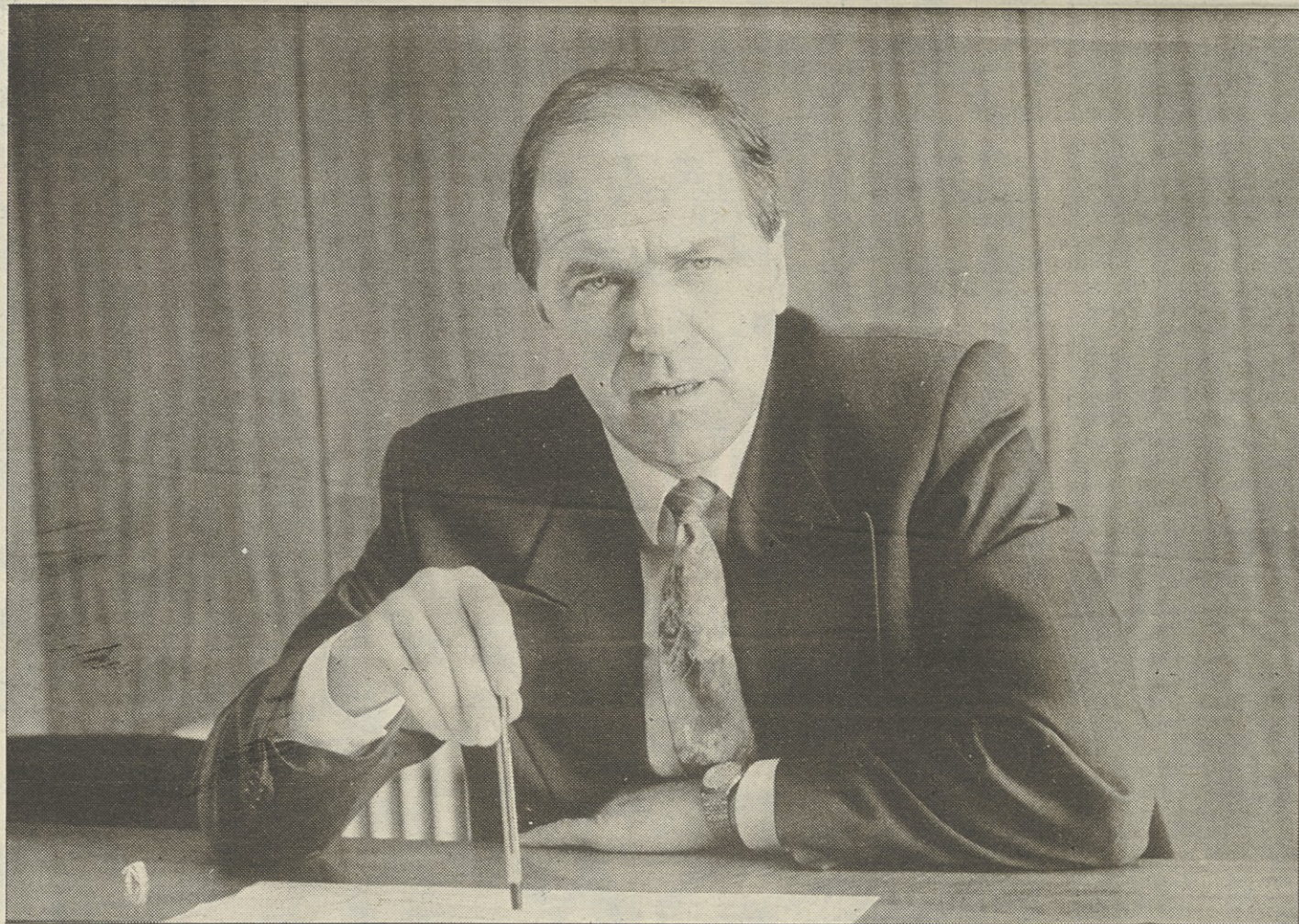
Zato je za Slovenijo značilen protisloven položaj – po številu in kakovosti močan sindikat ne more parirati maloštevilnim, nedorečenim strankam, lobiranjem in kaj vem čemu še.

Svobodni sindikati solidarnost delavstva še krepimo, da bo končno le sposobno stopiti skupaj 'kot en mož', kadar gre za njegove življenjske interese. Zdaj se politična scena žal kaže tudi v sindikalnem članstvu. Naj omenim še sila raznoliko odzivnost na zahteve po radikalizaciji sindikalnega boja – ni vseeno, ali v podjetju ne odpuščajo in delavci dobivajo redne, pa čeprav nizke plače ali pa je podjetje tik pred razsulom.

Če kot sindikalist tega ne upoštevaš, sicer delaš poteze, zelo ljube svoji duši, veliko vprašanje pa je, kam bodo pripeljale.«

Za konec beseda, svobodno izbrana...

»Naj bo to naš poduk od prvega maja do prvega maja, ne novo, a okrepljeno spoznanje: Pri obrambi delavskih interesov bomo

Sindikati imamo alternativo temu lastninjenju – in edini še voljo in moč, da jo uveljavimo!

Tudi kot predsedniku svobodnih sindikatov? Končno so prav ti še edini možni jez pred tem. Strankam nihče več ne zaupa, politika je kurba, parlament in vlada pa...

»Res, očitno imajo le še sindikati voljo in tudi moč. Nočemo časov revolucije. Živimo vendarle v parlamentarni demokraciji, ob zavedanju vseh njenih prednosti in slabosti. V ZSSS smo pravila demokracije sprejeli in po njih igramo. Saj nudijo dovolj legitimnih orožij.

Referendum je le eno od njih, čeprav je tudi tisti osamosvojitveni obljubljal precej več, kot je bilo izpolnjenega.

Včasih se človek začudi, zakaj je tako nemogoče, da bi se okoli zakonodajnega referenduma poenotili sindikati, stranke, vlada...

in se razrašča v tržno, konkurenčno in sicer tako zahtevnih razmerah, kot so v ZDA, ni hudič, da bi se ne mogel uveljaviti tudi pri nas!«

Poslanci so si poleg privilegijev priborili pečat »paradigme svinj pri koritu«, o ugledu strank niti ne kaže izgubljati besed, vlado majejo afere in ponesrečena koalicija, ki se bolj ukvarja z delitvijo in obrambo fevdov kot s ključnimi vprašanji družbe...

Močna organizacija s 450.000 člani ima torej za partnerje močno oslABLJENE NASPROTNIKE. Vam je zdaj kaj lažje?

»Nikakor! Raje bi videl, da bi bil nasprotnik močan, trden, da se ne bi ukvarjal le sam s seboj. Rad bi imel za pogajalsko mizo partnerja, ki ve, kaj hoče, ki ni obremenjen

sindikati učinkoviti le ob večji solidarnosti delavstva. Da smo združeni močni, res ni novo sindikalno spoznanje, le od dogodka do dogodka se potrjuje.

Proti oblastnikom, od strankarske, podjetniške do državne ravni, bomo sindikati uspešni le z večjo solidarnostjo. Ta mora biti najprej intimno spoznanje slehernika, česar zgolj z apelom ni moč doseči.

Od takšnega spoznanja do učinkovite akcije potem ni več daleč. O sindikalni vodstvih le to: Strah, beda, revščina, brezup niso zadušili hrepenenja po boljšem, lepšem, in to nas zavezuje k odločnosti, doslednosti, brezkompromisnosti.

Uspeh potem mora priti!«

Ciril Brajer,
Slika: Sašo Bernardi

Priročnik za zaposlene lastnike

V prejšnji številki DE smo objavili predlog za delavski odkup brežiškega obrata Adrie Caravan. Potem ko jih je vodstvo že ničlikokrat zavedlo in jim končno ponudilo rešitev – IZGUBO DELA, so se odločili za zadnjo bilko, ki bi morala biti prva. Njim in številnim drugim pomagati s priročnikom, ki ga je pripravilo in nam ga za objavo dalo podjetje EOS Ljubljana, d.o.o.

Delničarstvo zaposlenih v Sloveniji

"Nekoliko ironično je, da v Sovjetsko zvezo Američani prihajajo razlagat delavsko lastništvo nad proizvodnimi sredstvi. Toda, zgodovina izbira čudne poti."

(Nikolaj Zimovljev, predsednik
Sindikata delavcev težke industrije
bivše Sovjetske zveze, leta 1991)

Enako nelogično se lahko zdi zavzemanje za ameriški model delavskega delničarstva (ali delničarstva zaposlenih) v Sloveniji, ki zapuša "socialistično samoupravljanje" in želi uvesti Zahodu podobno podjetniško strukturo tržnega gospodarstva. O tem pa lahko razmišljamo povsem drugače, potem ko pogledamo, kakšna je bila dosedanja slovenska praksa, kam hočemo in kaj pomeni Zahod, ki si ga postavljamo za vzor.

Kljub temu, da smo se pri napovedovanju začetka privatizacije že večkrat pošteno opekli, menimo, da je začetek sedaj res blizu. Veliko strokovnih moči je zaposlenih s pripravo pogojev za izpeljavo lastninskega preoblikovanja. Le malo pa jih pogleda korak dalje in razmišlja o organizaciji podjetja po opravljenem preoblikovanju. Najbolj bi morala o tem razmišljati tista podjetja, ki so se odločila ohraniti kontrolo upravljanja v krogu zaposlenih. Samo lastninsko preoblikovanje še ne zagotavlja uspešnega poslovanja. Čeprav so pogoji za pridobitev večinske kontrole zaposlenih, ki jih predpisuje zakon, dokaj neugodni, strokovnjaki pričakujejo veliko delavsko-managerskih odkupov.

Potem ko bo steklo kolesje lastninjenja, mnoga podjetja ne bodo preživela prvega leta poslovanja. Eden od odločilnih dejavnikov za uspešen razvoj pa bo med drugim ustrezna in pravočasna organizacija po opravljenem lastninjenju. Delničarstvo zaposlenih je le ena od alternativ, kako organizirati podjetje v večinski lasti zaposlenih. Velika prednost pa je, da je bil ta sistem v nekoliko drugačnih razmerah že preizkušen v praksi.

ESOP prav gotovo ne bo zelo pogost model lastništva, je pa dostojna alternativa drugim modelom organiziranja kapitalističnih družb.

Sistem, ki smo ga imeli za samoupravnega, ni propadel zato, ker bi bilo samoupravljanje ali soupravljanje zaposlenih slaba ideja, ampak zato, ker se je s socialističnim samoupravljanjem uresničevalo nekaj povsem drugega. To je bil sistem, v katerem delavci niso bili lastniki podjetij, kjer so delali - lastnik je bil delavski razred. Ker niso bili dejanski lastniki, zaposleni tudi niso imeli lastninskih pravic, npr. niso imeli pravice razpolaganja v lastnem podjetju. Sistem, ki ga zapuščamo, je bil sistem prisilne, formalne participacije, na drugi strani pa je soupravljanje svetovni proces, danes značilen za vse sisteme, ki se zavzemajo za demokratizacijo dela. Gospodarskega napredka in iniciative posameznikov ne moremo pričakovati, v sistemu, v katerem posamezniki poslušno delajo in čim manj mislijo. Če od ljudi pričakujemo najboljše rezultate, jim moramo omogočiti tudi najboljše delovne pogoje. Človek se v delovnem okolju, kjer njegovo mnenje nima nobenega pomena in njegova beseda ne more nič spremeniti, ne more prijetno počutiti. V takem okolju je posamezniku vseeno, kaj se dogaja, kajti na dogajanje sploh ne more vplivati. Če pa zaposleni v podjetjih imajo vpliv, so zainteresirani ne le za vestno izpolnjevanje svojih neposrednih delovnih nalog, temveč tudi za uspeh celotnega podjetja. Probleme podjetja poskušajo razumeti in prispevati k njihovi rešitvi. Na Zahodu je demokratizacija delovnih mest vse pogostejša. Oblika njenega uresničevanja je tudi vse večja udeležba zaposlenih v lastnini podjetij. Zahodni raziskovalci ugotavljajo številne pozitivne strani delavskega delničarstva - za delavce, za podjetja in za gospodarstvo v celoti. Prav zaradi tega se nam zdi smiselno, da v trenutku, ko v Sloveniji iščemo odgovore na številna vprašanja v zvezi s spremembo lastništva v naših družbenih podjetjih, in v trenutku, ko smo se s sprejemom nove privatizacijske zakonodaje odločili za sistem, po katerem bodo verjetno relativno veliki lastniški deleži prišli v roke zaposlenih, prisluhnemo, kaj nam lahko svetujejo tisti, ki imajo na področju privatne lastnine (in delničarstva zaposlenih) več izkušenj od nas.

Delničarstvo zaposlenih je zanimivo zaradi dobrih izkušenj z njim in zaradi njegove vse večje pogostosti v ekonomsko uspešnih gospodarstvih, ki iščejo nadaljnje načine izboljšanja. V Sloveniji pa so v prid taki obliki lastninjenja tudi nekateri elementi dosedanjega sistema: relativna decentralizacija ekonomskega sistema in občutek pripadnosti "lastnemu" podjetju, ki ga ima veliko

zaposlenih. Pri relativno uspešnih podjetjih, v katerih so zaposleni dobro poslovali že v dosedanjem sistemu, bo najbolj naravna sprememba lastništva prehod na večinsko lastništvo zaposlenih. Pri tem je treba poudariti, da delničarstvo zaposlenih ne rešuje avtomatično vseh problemov podjetij. Nevarno in nerealno bi bilo pričakovati, da z nakupom delnic zaposleni kupujejo delovno mesto ali dobro plačo. To je še vedno odvisno samo od dobrega (ali slabega) poslovanja podjetja. Po drugi strani je tudi res, da bodo prav zaposleni v podjetju tudi najbolj zainteresirani za uspešnost svojega podjetja, ker je od tega odvisna tudi njihova zasebna eksistenca. Njihova večja zainteresiranost in motiviranost pa je tisto, kar lahko neposredno vpliva na večjo zavzetost za uspešnost podjetja.

ESOP (ali prevedeno - DEZAP - Delničarstvo zaposlenih) je način notranje organizacije podjetja, s katerim lahko zaposleni uredijo strukturo svojega lastništva in se organizirajo ter zavarujejo svoje lastniške pravice. Slabe izkušnje neorganiziranih majhnih delničarjev, posebej zaposlenih lastnikov, kažejo, kako pomembna je pravočasna uvedba sistema, ki bo onemogočil vrsto možnih manipulacij in preprečil nastanek problemov, s katerimi se lahko srečajo novi lastniki.

Pomembno je, da zaposleni lastniki vedo, da spremenjeni lastniški odnosi prinašajo dejanske spremembe - novi lastniki se bodo morali naučiti pravil nove igre. Samo uspešni zaposleni lastniki bodo uresničili pozitivne potenciale delničarstva zaposlenih (večja učinkovitost zaradi motiviranosti, večja varnost delovnih mest, demokratična ureditev delovnih mest, udeležba v dobičku podjetja).

Delničarstvo zaposlenih je nastalo v ZDA. Prav tam in v Veliki Britaniji ga je tudi največ. V Sloveniji je našim razmeram prilagojeno obliko delničarstva zaposlenih pripravilo slovensko-ameriško svetovalno podjetje EOS/Ljubljana. EOS/Ljubljana se je specializiral za svetovanje na področju privatizacije (vrednotenje podjetij in pomoč pri izbiri in izvajanju privatizacijskega postopka ter svetovanje pri prestrukturiranju). V EOS-u je nastal tudi priročnik za zaposlene lastnike v podjetjih, kjer so večinski lastniki prav zaposleni. V njem smo poskušali predstaviti delničarstvo zaposlenih. Praktične rešitve, ki jih ponuja, so uporabne tudi za naša podjetja. Posebej so poudarjena vprašanja, ki zadevajo finančne vidike, upravljanje in vodenje podjetja, v katerem so zaposleni delničarji. V priročniku so pojasnjeni pojmi, ki so v našem sistemu novi in s katerimi se večina zaposlenih prvič srečuje (temeljni pojmi o delniških družbah in temeljni računovodski pojmi). Seveda so opisi zelo poenostavljeni, saj niso namenjeni le strokovnjakom, temveč vsem zaposlenim. Če ne obvladujemo teh specifičnih in novih znanj, ne moremo učinkovito opravljati vloge lastnika podjetja. Neučinkoviti notranji lastniki pa bi lahko prikazali v slabi luči celotno zamisel notranjega lastništva (lastništva zaposlenih). Zato je izobraževanje in informiranje zaposlenih lastnikov izrednega pomena in mora v postopku privatizacije zavzemati pomembno mesto. Po privatizaciji pa se mora nadaljevati kot redna aktivnost v podjetju. Pri tem lahko najdejo svojo vlogo tudi sindikati v podjetjih. Sindikalisti v Veliki Britaniji trdijo, da sindikat ne zgubi svoje vloge niti v podjetjih v stoodstotni delavski lasti. Pri nas bi se sindikati (s svojo tradicionalno zaščitno vlogo) morali zavzemati za uveljavljanje in širjenje pravic svojih članov tudi z večjo udeležbo v lastništvu podjetij (ali varovanjem te udeležbe).

Osnove DEZAP-a: Kaj je DEZAP?

Uvod

Delavsko delničarstvo je poseben način organizacije lastništva v podjetju. DEZAP-i so najprej nastali v ZDA, pozneje pa so bili prilagojeni drugim deželam.

Osnovna zamisel DEZAP-a je, da zaposleni v podjetju postanejo lastniki podjetja in tako delajo zase, ne pa za koga drugega. Lastništvo delavcev in managerjev bo imelo spodbujevalni učinek za uspešno delovanje podjetja. Da bi se ohranila zveza med lastništvom in delom, zaposlenim ni dovoljeno prodajati delnic kadarkoli se jim to zahoče; DEZAP bo odkupoval delnice zaposlenih za gotovino.

DEZAP ni nekakšna majhna "borza" ali "Wall Street". Osnovna zamisel ni v tem, da bi služili s prebrisanim trgovanjem z delnicami, pač pa, da delavci, ki so postali lastniki podjetja zaslužijo, ko zasluži podjetje.

Merilo tega, koliko vsak zaposleni prispeva k podjetju, je njegova plača in zaradi tega lahko vsak zaposleni kupi samo določeno število delnic, v sorazmerju s svojo plačo (eno delnico za vsakih 100 dem mesečne plače). Tako bo tudi profit, ki je nastal kot rezultat vašega prispevanja podjetju, razdeljen po istem načelu (vaš prispevek merjen s plačo). Profit boste prejeli na dva načina: kot naraščanje vrednosti vaših delnic in v obliki gotovinskih dividend na delnice.

Če bi bilo v DEZAP-u ljudem, ki imajo več denarja, dovoljeno kupiti več delnic, bi bil to povsem drugačen sistem. Dva delavca bi lahko enako prispevala podjetju, eden pa bi lahko dobival tri ali štiri krat več profita, ker je imel denar in bi ga investiral v delnice. DEZAP je oblikovan kot gonilna sila, ki vaš zaslužek veže na vaše aktivno prispevanje podjetju, ne pa da bi nagrajeval pasivno investiranje denarja.

DEZAP uporablja zahodno poslovno managersko ureditev. Delničarji, to so predvsem zaposleni-lastniki v DEZAP-u, glasujejo s svojimi delnicami in tako izvolijo upravni odbor. Upravni odbor potem določi poslovodno ekipo, ki odloča o tekočem poslovanju. Odločitve glede denarja nad določeno vsoto sprejema upravni odbor, o temeljnih odločitvah podjetja pa glasujejo vsi delničarji. Toda, zaposleni-lastniki nimajo pravice nasprotovati tekočim odločitvam vodstva. Poslovodstvo je pooblaščen da vodi podjetje, predstavniki delničarjev v upravnem odboru, pa ocenjujejo celotno delo vodilnih.

Zgodovina DEZAP-a: Nastal v ZDA

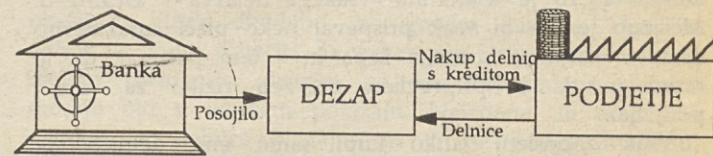
DEZAP-i so se v ZDA pojavili šele 1974, toda danes je že vsak deseti industrijski delavec v ZDA zaposlen v podjetju z DEZAP-om. Delavci običajno preko DEZAP-a nimajo v lasti celotnega podjetja, pač pa le njegov del (20% v povprečju). V ZDA deluje 12.000 DEZAP-ov, kar obsega 11% industrijske delovne sile. Za primerjavo, približno 15% delovne sile je včlanjeno v sindikate. V približno 1.500 teh podjetij imajo DEZAP-i večinski delež ali pa imajo v lasti celotno podjetje. Tudi nekatera zelo znana podjetja, kot je npr. Avis rent-a-car, so v večinski lasti zaposlenih.

DEZAP-i so nastali kot posebne oblike upokojitvenih načrtov. Po navadnem upokojitvenem načrtu v ZDA, podjetje periodično prispeva denar v pokojninski sklad, ta pa potem investira denar v delnice in obveznice drugih podjetij. Ne more pa investirati denarja nazaj v lastno podjetje. DEZAP je nastal s spremembo tega pravila - z ustvarjanjem take oblike načrta, ki dovoljuje reinvestiranje denarja v podjetje, v katerem so delavci zaposleni.

Z namenom, da bi nastal DEZAP, so uvedli še eno spremembo upokojitvenega načrta. Navadnemu upokojitvenemu načrtu ni dovoljeno najemanje posojil za nakup delnic, investira se lahko samo denar, ki ga prispeva podjetje. DEZAP-u pa je dovoljen najem posojil za nakup delnic.

Mehanizmi DEZAP-a: Kako deluje ameriški DEZAP?

DEZAP, kot oblika delavskega lastništva, daje podjetjem nove finančne možnosti. Običajno si podjetje sposoja denar direktno od (recimo) banke in ga banki vrača. Podjetje z DEZAP-om pa lahko vzame posojilo od banke "preko DEZAP-a". To pomeni, da ameriški DEZAP najema posojilo od banke (z garancijo podjetja), denar pa uporablja za nakup novih delnic podjetja v imenu zaposlenih (tako denar konča v podjetju). Toda delnice se zaposlenim ne razdelijo takoj. Delnice se obdržijo na tako imenovanem "prehodnem računu".

Posojilo ameriškega DEZAP-u

Ko pride čas za odplačilo posojila, da podjetje ameriškega DEZAP-u gotovinski prispevek, DEZAP pa vrne denar banki. Ko ameriški DEZAP plača banki, dobijo zaposleni na svoje račune delnice delnice v vrednosti tega plačila. Če je posojilo najeto za pet let, bodo te delnice dobili zaposleni, ki bodo v teh petih letih delali za odplačilo posojila. Delnice se razdelijo na račune delnic zaposlenih v sorazmerju z njihovimi plačami.

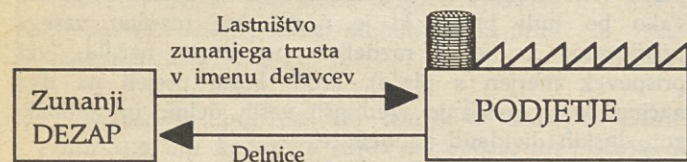

Prispevek DEZAP-u za vračanje DEZAP posojila

Zaposleni-lastnik dobi gotovino takrat, ko ameriški DEZAP odkupi delnice. V Ameriki DEZAP odkupuje delnice takrat, ko se delavec upokoji ali zapusti podjetje.

DEZAP-i v drugih deželah

V ZDA so DEZAP-i posebne organizacije imenovane "trusti" in so ločene od podjetja oz. so zunaj podjetja.

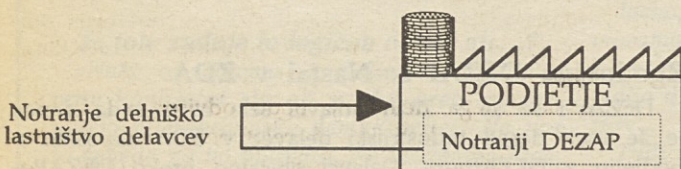

Zunanji DEZAP

Eden od problemov pri prenašanju DEZAP-ov v druge dežele je ta, da je zakonodaja glede trustov razvita samo v ZDA in Veliki Britaniji. Zakon o DEZAP-ih je bil v Veliki Britaniji sprejet leta 1980 in je upošteval njihovo zakonodajo o trustih, toda to ne rešuje problema v drugih deželah zunaj anglo-ameriške pravne tradicije.

Ena možnost bi bila uporabiti organizacije ali združenja zunaj podjetja, ki bi imeli vlogo DEZAP-a in katerim bi bilo omogočeno najemati posojila (za katera bi jamčilo podjetje), kupovati delnice in dobivati prispevke od podjetja. Nadzorovali pa bi jih zaposleni v podjetju.

Druga možnost je veliko bolj enostavna: DEZAP bi ustanovili znotraj podjetja s spremembo aktov ali statuta podjetja. Ta drugi pristop smo uporabili v našem podjetju - DEZAP-u. Imenuje se "notranji DEZAP", ker je znotraj podjetja.

Notranji DEZAP za druge dežele

Ko se ameriški DEZAP adaptira za druge dežele, se lahko naredijo še nekatere koristne spremembe. Veliko problemov v ameriškem DEZAP-u (ki je opisan v prejšnjem poglavju) nastaja zaradi tega, ker ameriški DEZAP predstavlja samo manjšinske lastnike (povprečno 20%). Nujno se je zavedati razlike med DEZAP posojilom (posojilo DEZAP-u) in posojilom (direktno) podjetju. Ta razlika je pomembna zaradi vseh komplikacij s prehodnim računom, DEZAP-prispevki in občasni prenos delnic s prehodnega računa na osebne račune delnic.

Če pa je DEZAP večinski lastnik (npr. več kot dve tretjini ali treh četrtin delnic), potem ni toliko pomembna razlika med DEZAP posojilom in posojilom podjetju (ker sta lastnina podjetja in lastnina DEZAP-a skoraj enaka). V ameriških podjetjih v večinskem DEZAP lastništvu obstajajo še davčni razlogi za ohranjanje te razlike, toda davčna zakonodaja je v drugih deželah drugačna. Zaradi tega se v drugih deželah ureditev DEZAP-a v podjetjih z večinskim DEZAP lastništvom radikalno poenostavi.

EOS/Ljubljana d.o.o. je izoblikoval dve obliki DEZAP-a - eno, bolj kompleksno, za podjetja, v katerih obstaja veliko lastništva izven DEZAP-a, in poenostavljeni model za podjetja z večinskim DEZAP lastništvom.

Ta priročnik je napisan za enostavnejši model v podjetju, ki je v večinskem delavskem lastništvu.

DEZAP: Finančni vidiki

Ali delavci vplačujejo gotovino?

Lastniške delnice delavci dobijo z vplačilom gotovine ali drugega premoženja (delavske obveznice). To predstavlja začetno vlogo, s čimer postanejo člani DEZAP-a. To je "članarina" vsakega delavca v DEZAP-u. Mišljeno je, da bi vsak prispeval neko plačo sorazmerno vsoto denarja iz lastnega žepa in s tem pokazal, da je resen in da je pripravljen prevzeti riziko za uspeh podjetja.

Vsak zaposleni lahko kupi samo eno delnico na vsakih 100 DEM svoje plače; to je njegov "pripadajoči delež delnic". Na začetku bodo delnice ovrednotene tako, da bo "pripadajoči delež" vreden eno mesečno plačo, kar pomeni, da bo vsaka delnica na začetku vredna 100 DEM. Potem bo vrednost delnic rasla ali padala, odvisno od tega ali bo podjetje poslovalo z dobičkom ali z izgubo.

Vsak zaposleni-lastnik ima osebni račun delnic, na katerem so delnice, ki jih je kupil preko DEZAP-a.

Na novo zaposleni so v drugačnem položaju od delavcev, ki so bili v podjetju v času privatizacije že

zaposleni. Novi delavci imajo poskusno dobo treh mesecev, po kateri upravni odbor odloči, ali jim ponudi članstvo v DEZAP-u, ali pa jim preneha delovno razmerje. Če jim ponudijo članstvo, morajo vplačati minimalno vsoto ene mesečne plače za pripadajoči delež delnic (razen če takrat pripadajoči delež ne stane manj kot eno plačo). Delavci, ki so v času privatizacije že zaposleni v podjetju, in ne želijo kupiti delnic ne bodo odpuščeni, vendar pa jih bo podjetje močno spodbujalo, da kupijo vsaj minimalno vsoto.

Kaj se zgodi, če novi delavec noče vplačati denarja? Če delavec lahko vplača članarino (recimo, da mu jo odtrgujejo od plače v določenem obdobju), toda tega ni pripravljen narediti, potem bi bilo verjetno najbolje, če bi tak delavec delal v drugem podjetju. DEZAP temelji na zamisli, da vsak "žrtvuje" sorazmerno vsoto, v obliki članarine (sorazmerno plači), da bi pomagal podjetju. Od tega bi vsi imeli koristi: večja zaposlitvena varnost, višje plače in delež pri profitu. Ta solastniška kultura podjetja (vseh, ki so v podjetju skupaj) se poruši, če je podjetje razdeljeno med zaposlene-lastnike in zaposlene, ki niso lastniki (ki pa želijo, ne da bi karkoli prispevali, imeti "brezplačno" boljše službe in višje plače).

Kaj se dogaja z dobički?

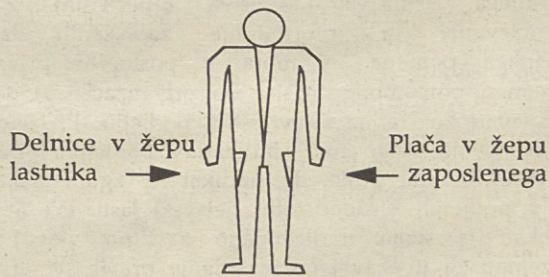
Dobiček podjetja je tisto, kar ostane od prihodka podjetja po plačilu vseh stroškov (plače, material, obresti na posojila, amortizacija sredstev) in ko se odšteje davek. Dobiček dobijo delničarji, toda ne takoj v gotovini. Dobičke lahko zaposleni-lastniki najprej dobijo, kot povečanje števila delnic na osebnih računih delnic in kot povečanje vrednosti vsake delnice. To poveča premoženje zaposlenih, ne pomeni pa takojšnjega povečanja gotovinskega dohodka. Predpostavimo, da je bil dobiček 10.000 DEM. Če je podjetje v 100% lasti zaposlenih v obliki DEZAP-a, potem bodo ta dobiček v vrednosti 10.000 DEM dobili delavci, kot povečanje števila delnic in povečanje vrednosti delnic.

Podjetje bo še vrsto let po privatizaciji odplačevalo vrednost svojih sredstev. V tem času bo težko najti dovolj denarja za izplačilo dividend na delnice. Ko pa bodo dividende končno objavljene, jih bodo delavci dobili v gotovini. Dividende bodo zmanjšale vsoto profita, ki se doda vrednosti delnic. Npr. če je od profita 10.000 DEM izplačano 4.000 DEM za dividende, bo vrednost delnic zrastle samo za 6.000 DEM.

Zaposleni-lastniki imajo dva žepa

Navadni zaposleni delavci, ki niso lastniki, imajo samo "en žep", kar pomeni, da obstaja samo en način kako dobivajo denar od podjetja - s plačo. Zaposleni-lastniki pa prav tako dobivajo plačo, toda ti imajo še en "žep" - denar, ki ga dobijo od lastniških delnic. Načelo "dveh žepov" daje zaposlenim-lastnikom drugačno perspektivo poslovanja. Zaposleni-lastniki dobivajo plačo v en žep, v drugega pa dobiček (kot vrednost svojih delnic). To, česar sedaj ne prejmejo v obliki plače, lahko pozneje dobijo kot plačilo za svoje delnice.

Oglejmo si primer, ko obstaja dodatni dobiček 1.000 DEM na delavca. Navadni zaposleni (brez lastnine) bi poskušali pridobiti ta denar z zvišanjem plače ali premij. Ta denar bi izgubili v primeru njegovega reinvestiranja v podjetje v obliki novih strojev. Zaposleni-lastniki pa denarja, ki ga reinvestirajo v podjetje, ne izgubijo. Reinvestirani dobički bodo zvišali vrednost njihovih lastniških delnic. Če bo denar pametno reinvestiran, bodo dobički v prihodnje še večji in ta krožni tok se bo lahko ponovil (dobiček - investiranje - večji dobiček).

Dva žepa zaposlenega-lastnika

Kako zaposleni-lastniki dobivajo gotovino?

Obstajata dva načina na katera zaposleni-lastniki lahko dobijo gotovino za svojo lastnino:

- (1) vnovčevanje potrdil o pripadajočih dividendah
- (2) prodaja delnic nazaj podjetju.

V prvih letih po privatizaciji mora podjetje odplačevati velike dolgove, zaradi tega dividende niso realna možnost. Odplačevanje posojil je samo druga oblika nakupa sredstev, plačanih s posojilom. Praviloma velja, da v času, ko podjetje oblikuje sredstva (z nakupom novih sredstev ali z odplačilom posojila), ne bo veliko denarja za dividende.

Če bi se dividende objavile šele po vrnitvi posojila bi, jih dobili vsi delavci, ki bi takrat bili zaposleni v podjetju. S tem bi delavci, ki so bili zaposleni v podjetju v času odplačevanja posojila, bili odškodovani. Obstaja še eden problem, če se v času odplačevanja posojila ne objavijo nobene dividende - cena delnic bo tako zrastle, da si bodo novi delavci lahko privoščili samo relativno

majhno število delnic. Oba problema se lahko rešita z načrtom izplačevanja dividend, ki temelji na datiranih potrdilih o pripadajočih dividendah, ki se lahko vnovčijo po določenem številu let, recimo, pet let. V prvih petih letih bodo zaposleni lastniki ustvarjali profit za odplačilo dolga in v tem času ne bodo mogli prejemati dividend v gotovini. Toda lahko prejemajo dividende v obliki potrdil, ki zapadejo po petih letih. Tako se lahko na koncu prvega leta izdajo potrdila o pripadajočih dividendah. Ta potrdila se lahko vnovčijo in se skupaj s akumuliranimi obrestmi izplačajo na koncu šestega leta, po vrnitvi posojila. Podoben postopek lahko uporabimo na koncu vsakega leta. Ko bo podjetje končno imelo gotovino za izplačilo lastnikom, bo najprej izplačalo imetnike potrdil, ker so oni čakali najdalje. Potrdila o pripadajočih dividendah bodo tudi pomagala pri ohranjanju cen delnic na nivoju, ki bo sprejemljiv tudi za novozaposlene delavce. Če bodo izdana potrdila v višini 200 DEM na delnico, bo cena delnic za 200 DEM nižja, kot bi sicer bila. Namesto te vrednosti delnic, bo podjetje zdaj imelo dolg do delničarjev v višini 200 DEM za vsako delnico.

Podjetje bo obvezano odkupovati delnice zaposlenih (ker je zaposlenim prepovedano prodajati delnice kam drugam). Kdaj naj bi podjetje odkupovalo delnice? Podjetje bo obvezno odkupovalo delnice od zaposlenih v določenem časovnem obdobju (pet let) po upokojitvi ali zapuščanju podjetja. To sledi iz osnovnega načela DEZAP-a: obdržati lastništvo, kot motivacijo za tiste, ki so aktivno udeleženi v delu podjetja. Upokojeni delavci so sicer lahko zelo zainteresirani za profitabilnost podjetja, toda k temu ne morejo več prispevati. Še več, če upokojenci obdržijo delnice, bo to znižalo motiviranost aktivnih delavcev, ker bodo ti avtomatično delili profit s pasivnimi outsiderji. DEZAP je, kot smo že poudarili, zamišljen kot motivacija aktivnosti, ne pa kot sredstvo pasivnega investiranja.

Po sedanjih pravilih bo DEZAP odkupoval delnice samo ob upokojitvi ali zapuščanju podjetja. Če bi se delnice odkupovale pred tem, bi to zmanjšalo motiviranost delavcev katerih delnice bi bile odkupljene (ker bi imeli manj delnic).

Izpis stanja na osebnem računu delnica

V vsakem trenutku bo sleherni zaposleni-lastnik imel določeno število delnic na svojem osebnem računu delnic. To število bo raslo z vsakim DEZAP prispevkom in bo padalo, ko bo delnice odkupilo podjetje. Če se zaposlenemu, ki že ima pripadajoči delež delnic, recimo, zviša plača, lahko kupi več delnic, sorazmerno svojemu novemu pripadajočemu deležu. Prav tako se bo vrednost delnic na računu bodisi povečevala bodisi bo padala. Ker ne obstaja "tržišče delnic" in bodo te morale biti vrednotene enkrat na leto sorazmerno neto vrednosti podjetja. Rečeno približno, vrednost vsake delnice se določi z vrednotenjem celotne aktive podjetja, z odbitkom pasive in z deljenjem dobljene "neto vrednosti" s številom delnic.

Vsaj enkrat na leto bodo vse te informacije o delnicah zaposlenega zbrane in podane zaposlenemu v obliki "Izpisa stanja na računu delnic". Izpis računa delnic kaže število delnic v prejšnjem letu, povečanje števila delnic zaradi DEZAP prispevkov, zmanjšanje števila delnic zaradi odkupov in končno število delnic na računu v tem trenutku. To število se pomnoži z vrednostjo delnice, in tako dobimo celotno vrednost na računu v tem trenutku.

Izpis računa delnic ima lep okvir in izgleda kot delnica, toda pravniki podjetja se bodo razburjali, če jih bodo ljudje zamenjavali z delniškimi listinami. Izpis računa delnic je kot izpis s tekočega računa v banki: kaže vam kaj je na računu. Delniških listin ni potrebno izdajati, ker se delnice ne morejo prodajati zunaj podjetja (podjetje bo odkupilo vse delnice). Noben list papirja nima vrednosti, vrednost je v podjetju. Izpis računa delnic pa kaže, koliko te vrednosti pripada vsakemu zaposlenemu-lastniku.

DEZAP: Upravljanje in poslovanje

Kdo ima tukaj glavno besedo?

V vsakem podjetju, DEZAP-u ali ne, vodi poslovanje tekoče poslovanje podjetja. Poslovanje imenuje upravni odbor. Tega pa izvolijo delničarji podjetja na letni skupščini delničarjev. Te volitve so tista točka na kateri začnejo zaposleni-lastniki igrati vlogo lastnikov: glasujejo in tako izvolijo člane upravnega odbora.

Volitev upravnega odbora ni lepotno tekmovanje. Člani upravnega odbora in direktorji, ki jih bo ta določil,

bodo vodili podjetje. Delavci lahko izvolijo "popularne" ljudi ali "velike gospodarske" v upravni odbor, toda če bo upravni odbor sprejemal neumne odločitve, bodo delavci izgubljali lasten denar. Zaradi tega je potrebno v upravni odbor pazljivo izbrati najbolj resne, odgovorne in sposobne ljudi. Ne sme se izvoliti ljudi samo zaradi tega ker so popularni ali zaradi nečesa, kar so storili v preteklosti. Vprašanje je, kaj lahko prispevajo k prihodnosti podjetja.

Zaposleni-lastniki se morajo zavedati, da upravni odbor predstavlja vse delničarje. V primeru, da so lastniki takšni, ki niso zaposleni v podjetju predstavlja seveda tudi njih. Sistem je najpravičnejši, če je udeležba v upravnem odboru sorazmerna udeležbi v lastništvu. Če imajo zaposleni 60% lastnine podjetja, naj bi izvolili 60% upravnega odbora.

Ko je upravni odbor izvoljen, mora izbrati direktorja, ki ima ponavadi pravico oblikovati vodilno ekipo. Ta bo imela oblast in odgovornost, da vodi podjetje v imenu delničarjev (zaposlenih delničarjev in zunanjih nezaposlenih delničarjev).

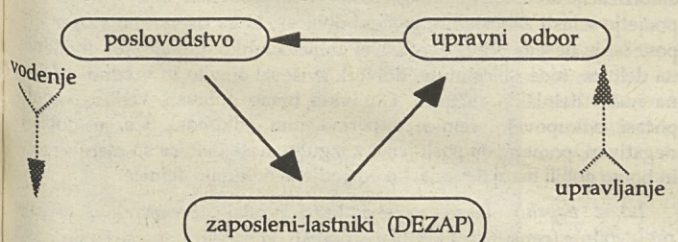
Najvišje poslovodstvo bo, skupaj z drugimi vodilnimi kadri, ki jih bo samo izbralo, vodilo tekoče poslovanje podjetja. Zaposleni, kljub temu da so lastniki, ne morejo spreminjati ali ne upoštevati ukazov vodstva (pod predpostavko, da ne ogrožajo osebne fizične varnosti). Drugače bi se celoten sistem zrušil in bi vsi izgubili. Zaposleni se pa seveda lahko pritožijo na odločitev, ki se mu/ji je zdelo nepravilna ali škodljiva. To je naloga pritožbenega postopka.

Upravni odbor bi moral poslovodstvu dati proste roke znotraj jasno definiranega področja. Upravni odbor naj ne bi poskušal preklicati odločitev poslovodstva, razen če je poslovodstvo očitno prekorajlo pooblastila in odločalo o zadevah, o katerih mora odločati upravni odbor. Upravni odbor naj bi ocenjeval celotni rezultat dela poslovodstva, ne pa vsako posamezno odločitev.

Poslovanje in upravljanje

Temeljno pooblastilo poslovodenja izhaja od zaposlenih-lastnikov, kot lastnikov, skupaj z morebitnimi drugimi delničarji. Zaposleni-lastniki pa so kot zaposleni na podrejenem mestu v procesu poslovodenja. Tako je to krožni proces - zaposleni-lastniki so samozaposleni; niso individualno samozaposleni, toda delajo skupaj zase skozi zapleteno strukturo podjetja v lasti zaposlenih.

Koristno je razdeliti dve polovici tega krožnega procesa: upravljanje in poslovodenje. Upravljanje je proces, v katerem zaposleni-lastniki pooblašajo vodstvo, da vodi podjetje. Postopek je naslednji: zaposleni-lastniki izvolijo upravni odbor (ali svoj del upravnega odbora, če obstajajo drugi delničarji), potem pa upravni odbor izbere poslovodstvo. Tako je upravljanje proces, v katerem se pooblastila prenašajo od zaposlenih-lastnikov in drugih delničarjev na poslovodstvo.

Vodenje je navzdol obrnjen proces, v katerem vodstvo realizira svoje pooblastilo, da vodi podjetje. To pomeni izbiro poslovne strategije, sprejemanje investicijskih odločitev (v sodelovanju z upravnim odborom) in tekoče odločanje za namenoma nemotenega poslovanja podjetja.

Čeprav nas ta struktura upravljanja in poslovodenja lahko spominja na bivše formalno samoupravljanje, ki smo ga imeli, pa v DEZAP-u obstaja bistvena razlika. V DEZAP-u smo delničarji pravi lastniki podjetja (za razliko od bivših "družbenih" lastnikov). Kot lastniki bomo dobivali dobiček in imeli pravico izbirati poslovodstvo, ki bi uspešno vodilo naše podjetje. Vrednost, ki se bo v podjetju ustvarila, ne bo družbena; vrednost bo naša in nam bo postopoma izplačana v gotovini (periodični odkup delnic).

Upravni odbor in DEZAP odbor

Vsako podjetje ima upravni odbor, toda samo podjetja z DEZAP-om potrebujejo DEZAP-ov odbor, ki predstavlja zaposlene-lastnike kot člane DEZAP-a. Če je podjetje v večinski lasti zaposlenih, ni potrebe, da bi imeli poseben DEZAP odbor; upravni odbor lahko deluje kot DEZAP odbor. V podjetju, kjer obstaja pomemben delež drugih delničarjev, bodo zaposleni-lastniki izvolili svoj odstotek upravnega odbora.

Podjetje trenutno nima zunanjih lastnikov. Zato bo upravni odbor deloval kot DEZAP odbor.

Kaj je s sindikatom v DEZAP podjetju?

Vloga sindikata bo odvisna od tega ali so zaposleni-lastniki večinski lastniki v podjetju ali imajo samo manjšinski delež. Če so samo manjšinski lastniki, bo imel sindikat več ali manj tradicionalno vlogo predstavljanja zaposlenih v kolektivnem pogajanju glede plač, premij, delovnih razmer in mogoče glede povečanja deleža lastništva zaposlenih v podjetju. Samo v podjetjih v

večinskem lastništvu zaposlenih, bo sindikat imel značilno drugačno vlogo. Temeljni cilj sindikata je pomagati zaposlenim pri obvladovanju njihovih ekonomskih pogojev življenja. V podjetju, ki je v večinski ali popolni lasti zunanjih lastnikov, uporablja sindikat kolektivno pogajanje kot najučinkovitejše sredstvo pomoči zaposlenim. V podjetju, ki je v večinski lasti zaposlenih, pa lahko zaposleni pridobijo več kontrole neposredno s svojo upravljalno vlogo v podjetju. Ne obstaja potreba po "kolektivnem pogajanju" z upravnim odborom; zaposleni volijo (večino) upravnega odbora. Uvajanje DEZAP-a pa, seveda, ne bo nasprotovalo ali zmanjšalo dosežkov kolektivnih pogodb na nivoju Republike Slovenije, ki so že dosegli nekatere ugodnosti za delavce.

Vprašanje vloge sindikata v večinskem DEZAP-u otežkoča bivša vloga sindikata v samoupravnem sistemu. S padcem tega sistema, poskušajo tudi sindikati redefinirati svojo vlogo. Zaradi tega ne moremo biti natančni v opredeljevanju vloge sindikata v našem, tako novem, kot je večinski DEZAP. Lahko samo predlagamo nekatere zamisli in potem bomo videli, kako se bodo stare institucije prilagajale novim situacijam.

Podjetje v večinskem lastništvu zaposlenih je demokracija na delovnem mestu; zaposleni skupaj samoupravljajo in so skupaj samozaposleni v svojem podjetju. Toda pretekle izkušnje iz vzhodne Evrope so pokazale, da enostrankarska demokracija sploh ni demokracija. Sindikat bi lahko imel vlogo "legitimne opozicije", ki govori neodvisno, daje drugačno mnenje, premišljeno alternativo, kar je potrebno demokraciji na delovnem mestu, da se ne izrodi v oligarhijo, strogo obvladovano s strani majhne skupine. Če bo sindikat zagotavljal neodvisno stališče, vodstvo ne bo pričakovalo, da bo vsaka njegova beseda avtomatično sprejeta.

V svoji neodvisni vlogi v podjetju, se sindikat ne bi smel omejevati na "tradicionalne" zadeve - plače, benefice in delovne razmere. Zaposleni so večinski lastniki podjetja in imajo običajne skrbi lastnikov, kot so:

- poslovna strategija,
- investicijske odločitve,
- širjenje ali zoževanje podjetja,
- marketing,
- nove proizvodne linije in
- povečanje svojega dohodka (plače + dobički).

Sindikat bi moral, če je to potrebno, preskrbeti analize o vseh teh vprašanjih, mogoče s pomočjo zunanjih svetovalcev. Če vodstvo ve, da njegovo delo opazujejo, bo posebej pazljivo pri odločanju in bo posredovalo vse argumente za odločitve vsem zaposlenim-lastnikom.

Zaposleni se ne smejo prepustiti prepričanju, da jih zastopa samo sindikat, da pa vodstvo zastopa koga drugega ali samo sebe. Vodstvo je "vlada na oblasti", ki predstavlja delničarje, sindikat pa ima vlogo neodvisnega glasu. Sindikat kot organizacija seveda ne more postati vodstvo, toda posamezniki, ki so trenutno v sindikatu, lahko v prihodnosti prevzamejo dolžnosti v vodstvu.

Naslednja pomembna vloga sindikata, je pomoč delavcem v pritožbenem postopku. Ko nekdo meni, da je bil nekorektno obravnavan, lahko sproži pritožbeni postopek. Toda veliko zaposlenih bi se neprijetno počutilo, če bi se moralo popolnoma samo "postaviti" proti vodstvu. Zaradi tega mora sindikat preskrbeti kvalificirane zastopnike, ki bodo pomagali zaposlenemu v pritožbenem postopku.

Informiranje in komunikacije

Kako so lahko zaposleni na tekočem o dogajanjih v podjetju, razen s pogovori z drugimi zaposlenimi? To podjetje ima časopis ali bilten, ki bo izhajal vsaj enkrat na mesec. Izdajatelj mora zagotoviti prostor DEZAP odboru (upravnemu odboru) in sindikatu kot tudi vodstvu, da lahko izrazijo svoja stališča. Zaposleni lahko v svojih pisnih vodstvu zastavljajo direktna vprašanja. Vodstvo je dolžno odgovoriti na ta vprašanja, sicer bo izgledalo kot da je nesposobno zagovarjati svoja dejanja.

Časopis bo periodično objavljala informacijske dodatke o DEZAP-u, računovodstvu, financah, aktivnih podjetja in drugih vprašanjih, o katerih naj bi bili zaposleni informirani.

V tem podjetju obstaja tudi priročnik za vodenje DEZAP-a, ki vsebuje podrobne informacije o DEZAP-u in njegovem delovanju. To ni lahko čtivo, toda zaposleni-lastniki morajo vedeti, da obstaja in da je lahko koristno glede tehničnih vprašanj o DEZAP-u. Priročnik za zaposlene-lastnike in priročnik za vodenje DEZAP-a, ki je bolj tehnične narave, ne moreta vnaprej odgovoriti na vsa vprašanja, ki se bodo mogoče pojavila. Ta DEZAP si je zamislilo in oblikovalo specializirano konzultantsko podjetje *Employee Ownership Services/Ljubljana d.o.o.* (Svetovalna služba za lastništvo zaposlenih) in to podjetje je vedno na voljo, če bo potrebna nadaljnja pomoč pri razumevanju in poslovanju DEZAP-a.

Temeljni pojmi zakona o podjetjih

D.O.O. in D.D.

Osnovna pravna lastnost "podjetja" je (za razliko od družabništva ali neformalnega individualnega poslovanja), da je podjetje pravna oseba, ki ima lahko sredstva in dolgovne, neodvisno od individualnih lastnikov podjetja.

To pomeni, da dolgovi podjetja, niso dolgovi individualnih delničarjev. Prav tako, sredstva podjetja niso sredstva delničarjev; delničar ne more kar oditi s pisalnim strojem, ki je last podjetja. Če podjetje bankrotira, upniki ne morejo vzeti osebnih sredstev (bančni račun, avto, hiša ali druga sredstva) delničarja. Zaposleni-lastniki bi verjetno izgubili službo v podjetju, ki bi bankrotiralo, toda ne bi izgubili svojih osebnih sredstev. Seveda, pa bi bila izgubljena vrednost njihovih osebnih računov delnic.

Obstajata dva tipa podjetij, ki jih označujemo z "d.d." ali "d.o.o." za imenom podjetja. Kratica "d.d." označuje "delniško družbo", "d.o.o." pa "družbo z omejeno odgovornostjo". Naše podjetje je d.d., delniška družba. Podjetje d.d. je slovenski prevod nemškega AG podjetja (Aktiengesellschaft), d.o.o. pa je slovenski prevod nemškega GmbH podjetja (Gesellschaft mit beschränkter Haftung). Če je podjetje večje od majhne skupine lastnikov, bo organizirano kot d.d.

Lastnik v d.o.o. podjetju nima delnic, pač pa ima odstotni delež na podjetju. Ko se pridruži nov solastnik (ali če stari lastnik izstopi), mora podjetje spremeniti odstotne deleže vseh. To zahteva pravni postopek in opravke na sodišču, tako da je d.o.o. zelo nepraktična za večjo skupino lastnikov.

Spremembe lastništva v d.d. so veliko enostavnejše, kot v d.o.o. Nove delnice se izdajajo, stare pa odkupujejo in to avtomatično spreminja vse lastniške odstotke. Ni potrebno hoditi na sodišče. Na primer, če imate 10 delnic od 100 izdanih, imate v lasti 10% podjetja. Če podjetje prodaja še 100 delnic drugim ljudem, imate vi še vedno istih 10 delnic, toda, ker je sedaj 200 izdanih delnic, imate v lasti samo 5% podjetja.

Ker je naše podjetje d.d., se bomo osredotočili na ta tip podjetja. Naš DEZAP je poseben tip d.d. in preučili bomo d.d. na splošno in potem opozorili kako se DEZAP od nje razlikuje. Podrobnejši opis DEZAP-a je podan v predhodnih poglavjih tega Priročnika.

Glasovi

Običajno obstaja v podjetju samo ena vrsta delnic, ki jih imenujemo "navadne glasovalne delnice". Vsaka navadna delnica ima en glas. Navadna delnica ima lahko "nominalno vrednost", kar je vrednost, po kateri je bila prvič prodana. Dejanska vrednost delnice bo rasla ali padala, pač glede na to, ali podjetje posluje z dobičkom ali z izgubo.

Pravice slehernega delničarja bodo odvisne od števila delnic, ki jih ima v lasti in od celotnega števila delnic, izdanih vsem delničarjem. Delnice, ki niso izdane, so "blagajniške delnice" in nimajo glasovalne pravice. Tako bo relativna glasovalna moč vsakega delničarja odvisna od števila izdanih delnic, ne pa od števila delnic, ki so ostale v podjetju in bodo izdane v prihodnosti. S 100 delnicami od 500 izdanih delnic, bi imel delničar 100 od 500 glasov. Običajno je glavna uporaba glasov vezana na izvolitev upravnega odbora na letni skupščini delničarjev. S 100 od 500 glasov ali 20% glasov, bo delničar lahko izvolil 20% ali eno petino upravnega odbora.

Tudi o drugih vprašanjih posebnega pomena za podjetje glasujejo neposredno vsi delničarji. Na primer, delničarji bi glasovali o spojitvi z drugim podjetjem, o delitvi podjetja, o prodaji vseh ali večine sredstev in o podobnih pomembnih odločitvah. Take odločitve lahko celo zahtevajo dvotretjinsko (67%) večino, namesto navadne (51%) večine.

Razen v primeru volitve upravnega odbora in pri pomembnih odločitvah podjetja, delničarji običajno niso aktivni v svoji delničarski vlogi. Upravni odbor, ki se lahko sestaja mesečno, bi imel aktivnejšo vlogo v izbiri in nadzoru vodstva. Toda, če se zbere skupaj določeno število delničarjev, lahko ti skličejo izredni sestanek delničarjev (za razliko od letne skupščine) in zamenjajo upravni odbor. Ta možnost zagotavlja vpliv delničarjev na upravni odbor tudi med letom, ne pa samo na letnih skupščinah.

Dividende

Poleg glasov, nosi vsaka delnica določeni del vrednosti podjetja. Obstajata dva načina, kako dobiti denar na temelju delnic: (1) dobiti dividende na delnice in (2) prodati delnice po višji ceni od cene, po kateri je bila kupljena. Upravni odbor odloča, če se bo izplačevalo dividende ali ne. Izplačevanje dividend ni obvezno, lahko pa se izplačujejo od tekočega ali pretekega dobička. Običajno bo obstajala samo ena vrsta delnic, navadne glasovalne delnice in bo vsaka imela enako dividendo. O posebnih vrstah delnic s posebnimi pravicami glede dividend, bo govora kasneje. Upravni odbor ne more odločiti, da nekaterim navadnim delnicam izplača dividende, drugim pa ne. Vse izdane delnice morajo biti v enakem položaju. Neizdane ali obdržane delnice, so delnice blagajne in te ne nosijo dividend, prav tako kot tudi ne glasujejo.

Dividende so lahko omejene s pogodbo med podjetjem in virom financiranja. Na primer, pogodba o najemanju posojila od banke ali druge finančne ustanove, lahko določa, da se ne sme izplačevati nobenih dividend, dokler se posojilo ne vrne.

Manjšinski zunanji delničarji

Koristno bo preučiti položaj manjšinskih zunanjih delničarjev v podjetju v večinski lasti zaposlenih.

Predpostavimo, da imajo zaposleni na način DEZAP-a v lasti 60% podjetja, zunanji delničarji pa 40%. Če večinsko kontrolirani upravni odbor razglaši dividende, bodo 40% avtomatično dobili zunanji delničarji. Če pa upravni odbor razdeli isto vsoto denarja, kot premijo ali DEZAP prispevek, potem bodo 100% dobili zaposleni. Zaradi tega zunanji manjšinski investitorji v podjetjih v večinski notranji lasti, ne pričakujejo veliko dividend. To je takim investitorjem jasno in oni pridobivajo svoj denar na druge načine. Na primer, manjšinski investitorji so pogosto poslovno ali trgovinsko povezani s podjetjem in lahko tako dobivajo svoja izplačila. Na primer, dobavitelj določenih delov lahko pomaga podjetju tako, da postane manjšinski delničar in potem zaračunava višjo ceno za svoje dele. Ali pa zunanji investitor lahko odloči, da bo njegova investicija v obliki posojila z obveznimi odplačili, ne pa v obliki delnic z dividendo.

Preferenčne delnice

Preferenčne delnice so oblika med navadno delnico in posojilom. Preferenčna delnica ima večjo pravico do dividende, toda dividenda običajno ni obvezna, obresti na posojilo pa so obvezna izplačila. Preferenčna delnica ima določeno nominalno vrednost, npr. 100 DEM, ki pa ni nujno enaka njeni dejanski vrednosti. Ima določeno tudi dividendo, npr. 5% letno. Če je podjetje izdalo 5% preferenčnih delnic, bo moralo izplačati dividende v vrednosti 5% od nominalne vrednosti (npr. 5% od 100 DEM ali 5 DEM) vsaki preferenčni delnici, preden lahko izplačuje dividende na navadne delnice. Toda to so običajno edine dividende, ki se jih mora izplačati preferenčnim delnicam, tako da navadni delničarji lahko dobijo več denarja, če je podjetje bilo zelo uspešno. Obstajajo različne posebne vrste preferenčnih delnic, ki imajo močnejše pravice do dividend.

Ponavadi preferenčne delnice nimajo glasovalne pravice, razen mogoče pri glasovanju vseh delničarjev o za podjetje najpomembnejših odločitvah. Preferenčne delnice imajo lahko tudi določene pravice odkupa. Na primer, po določenem času, v katerem podjetje ni izplačevalo dividend, imajo preferenčni delničarji pravico zahtevati, da podjetje odkupi njihove delnice po ceni določeni s formulo (npr. nominalna vrednost plus vse neizplačane dividende). Ker je preferenčnih delnic več vrst, je treba pravice glede glasovanja, do dividend in odkupa določiti, ko so delnice prvič izdane.

Temeljni računovodski pojmi

Računovodski izkazi

Ker smo sedaj lastniki in ne samo zaposleni, moramo vedeti nekaj o računovodstvu in finančah. Kaj so sredstva podjetja, koliko dolgujemo, koliko so vredne naše delnice? Na ta vprašanja odgovori "bilanca stanja". V teku vsakega meseca ali leta moramo vedeti ali podjetje ustvarja dobiček ali izgubo. Na to vprašanje bo odgovoril "izkaz uspeha". V Sloveniji je prodaja pogosto nekaj drugega kot dejansko plačilo v denarju. Tako obstaja še en izkaz, ki kaže denar, ki se steka ali priteka iz podjetja - "bilanca denarnih tokov".

Tako so osnovni računovodski izkazi naslednji:

- Bilanca stanja (kaj imamo v lasti, kaj dolgujemo in kolikšna je naša neto vrednost)
- Izkaz uspeha (prodaja minus stroški = dobiček) in
- Bilanca denarnih tokov (priliv in odliv gotovine).

Bilanca stanja

Bilanca stanja kaže naša sredstva (katera sredstva so naša last), naše obveznosti (kaj dolgujemo) in našo neto vrednost (vrednost naših delnic) v določeni časovni točki (npr. konec leta). Bilanca stanja izgleda kot črka "T" z levo in desno stranjo. Na levi strani, ki se imenuje "aktiva" so vsa sredstva, kot so gotovina, izdani računi (denar, ki nam ga dolgujejo kupci), zaloge, oprema, zgradbe in zemljišče. Na desni strani, ki se imenuje "pasiva" so naše obveznosti (dolgovi podjetja drugim osebami in podjetjem) in naša neto vrednost. Neto vrednost je definirana kot razlika med vrednostjo sredstev in obveznosti (neto vrednost = sredstva - obveznosti).

Aktiva	Pasiva
Zemljišče	Neto vrednost (naše delnice)
Zgradbe	Obveznosti
Oprema	
Zaloge	
Izstavljeni računi	
Gotovina	

Bilanca stanja: Aktiva = Pasiva

Računovodske izkaze bomo ponazorili z zelo enostavnim primerom podjetja, ki proizvaja pecivo. Vsote denarja v tem primeru bodo samo ilustrativne, nimajo nobene zveze z dejanskimi vsotami, ki veljajo za vašo podjetje. Predpostavimo, da je na začetku meseca zemljišče vredno 1.000, zgradbe 700 in oprema 300. Lahko vprašate "1.000 česa?", toda to ni pomembno za našo ponazoritev. To bi lahko bilo 1.000 tisočev DEM (1.000.000 DEM) ali katere koli druge enote, ki jo izberete. Kupci nam dolgujejo po neplačanih računih v vrednosti 250. Imamo tudi 50 gotovine na našem bančnem računu. Celotna vrednost sredstev je 2.300. Na strani pasive pa predpostavimo, da se je podjetje zadolžilo pri banki za 1.600 za nakup tovornjaka, 100 dolgujemo dobaviteljem za material (moko, sladkor, čokolado itn.). Tako je naša neto vrednost 600 (2.300 - 1.600 - 100). Bilanca stanja bo na začetku meseca izgledala takole:

Aktiva	Pasiva
Zemljišče 1.000	Neto vrednost 600
Zgradbe 700	Posojilo za 300
Oprema 300	tovornjak 1.600
Izstavljeni računi 250	Neplačani računi 100
Gotovina 50	
Skupaj 2.300	Skupaj 2.300

Začetna Bilanca stanja

Bilanca stanja nam pove kaj je naša last (sredstva), kaj dolgujemo drugim (obveznosti) in našo neto vrednost.

Izkaz uspeha

Izkaz uspeha pokriva časovno obdobje, kot je mesec ali leto, za razliko od bilance stanja, ki kaže stanje nekega trenutka. Če bilanco stanja ponazorimo s "posnetkom" poslovanja v določenem trenutku, potem je izkaz uspeha "film" o spremembah v podjetju v določenem obdobju.

Izkaz uspeha kaže prodajo (prihodek od prodaje) peciva, tort in kruha. Kaže tudi stroške, ki smo jih imeli s proizvodnjo teh izdelkov, z izplačevanjem plač in obrestmi od obveznosti, z amortizacijo opreme in zgradb in s plačilom davkov. Dobiček je razlika med prodajo in stroški: dobiček = prodaja - stroški. Ta dobiček dobijo lastniki v obliki dividend, tako da dobijo več delnic ali pa se zviša vrednost delnic. Če je razlika negativna, to pomeni, da je podjetje poslovalo z izgubo in da se bo znižala vrednost delnic. Naslednji izkaz uspeha prvega meseca ponazarja vsote prodaje in stroškov.

Prodaja	160
Pecivo	75
Torte	35
Kruh	50
Stroški	142
Material	30
Plače	80
Obresti	13
Amortizacija	7
Davek	12
Dobiček	18

Izkaz uspeha za en mesec

Skupna prodaja v mesecu je znašala 160, stroški (vključno z davki) pa so znašali 142. Naš dobiček je torej bil 18. Kot lastniki bomo časoma dobili ta dobiček bodisi v obliki dividend bodisi tako, da prejmemo več delnic na naše delniške račune ali pa tako, da se bo zvišala vrednost vsake delnice na naših delniških računih.

Mesečni izkaz uspeha nam kaže koliko smo zaslužili ali izgubili v tem mesecu.

Bilanca denarnih tokov

Včasih dajemo našim kupcem kredite. To pomeni, da prodamo ta mesec in prikažemo prodajo v bilanci uspeha tega meseca, toda denar dobimo šele v naslednjem mesecu. Lahko tudi nekatere materiale dobimo na kredit in jih uporabimo že ta mesec, čeprav jih bomo plačali v naslednjem. Cena teh materialov predstavlja strošek v tem mesecu. Ti krediti našim kupcem in krediti naših dobaviteljev zahtevajo, da spremljamo tokove, neodvisno od spremljanja prodaje in stroškov. Poseben račun, ki spremlja denarne tokove podjetja se imenuje "bilanca denarnih tokov".

Ko kupimo nov tovornjak za denar, njegova cena ne predstavlja stroška v tem mesecu. Njegova vrednost se amortizira skozi vrsto let. Predpostavimo, da smo si gotovino za nakup tovornjaka sposodili pri banki. Ko plačamo obrok za posojilo za tovornjak, je to odliv denarja iz podjetja, toda ni strošek. Vsako odplačevanje posojila ima dva dela: obresti, ki samo servisirajo posojilo, ne zmanjšajo pa vsote, ki jo dolgujemo in obrok glavnice, ki zniža vsoto, ki jo banki dolgujemo. V izkazu uspeha se med stroške štejejo samo obresti, čeprav je celotno plačilo odliv denarja iz podjetja.

Vsi ti primeri kažejo, kako potrebna je bilanca denarnih tokov, ki spremlja odliv in priliv denarja v podjetju. V nadaljevanju je ponazoritev bilance denarnih tokov za en mesec.

Prilivi	210
Prilivi od tekoče prodaje	100
Plačani računi	110
Odlivi	213
Plač.mat. kupljen v tekoč.obd.	25
Plače	80
Obresti	13
Davek	12
Plačilo neplačanih računov	3
Plačilo glavnice	80
Denarni saldo	-3
Začetno stanje denarja	50
Končno stanje denarja	47

Bilanca denarnih tokov za en mesec

Čeprav je bil dobiček za ta mesec pozitiven, pa je saldo denarnih tokov (priliv - odliv) negativen, v glavnem zaradi plačila obroka glavnice. Če bo saldo vnaprej negativen, bo vodstvo moralo ukrepati, ker bo v nasprotnem primeru SDK blokiral bančni račun.

Mesečna bilanca denarnih tokov prikaže prilive, odlive in denarni saldo v tem mesecu.

Zaključna bilanca stanja

Z informacijami iz bilance uspeha in bilance denarnih tokov, lahko sedaj sestavimo bilanco stanja na koncu meseca.

Aktiva	Pasiva
Zemljišče 1.000	Neto vrednost 618
Zgradbe 700	Posojilo za 293
Oprema 300	tovornjak 1.520
Izstavljeni računi 200	Neplačani računi 102
Gotovina 47	
Skupaj 2.240	Skupaj 2.240

Pojasnili bomo vsako postavko v bilanci, ki se je spremenila. Nova vrednost vsakega postavke je vedno stara vrednost z začetka meseca plus povečanje minus zmanjšanje med mesecem.

Oprema: Amortizacija, ki znaša 7 se mora odšteti od fiksnih sredstev (oprema) in tako je vrednost opreme v knjigah padla s 300 na 293. Lahko bi amortizirali tudi zgradbe, toda hoteli smo primer poenostaviti.

Izstavljeni računi (terjatve): Stara vrednost izstavljenih računov je bila 250. Celotna prodaja je bila 160, od tega 100 za denar, za ostalih 60 pa je podjetje podaljshalo posojilo kupcem. To je bilo povečanje terjatev.

Toda, stare terjatve, ki znašajo 110, so plačane z denarjem in to predstavlja zmanjšanje terjatev. Tako je nova vrednost: 250 + 60 - 110 = 200.

Denar: Novo vrednost gotovine je enostavno dobiti, ker je to zaključna postavka na računu gotovinskih tokov, znašala pa je 47.

Posojilo za tovornjak: Vsota, plačana kot obrok odplačila posojila, je bila 80 in tako se je ta postavka znižala s 1.600 na 1.520.

Neplačani računi (obveznosti): Od dobaviteljev smo dobili in uporabili material v vrednosti 30, plačali pa smo samo 25 v gotovini. Tako so se obveznosti povečale in znašajo 5. Toda, plačali smo 3 za obveznosti iz prejšnjega meseca in to je zmanjšalo obveznosti za 3. Tako je nova vrednost obveznosti: 100 + 5 - 3 = 102.

Neto vrednost: Dobiček je sprememba neto vrednosti (če se ne izplača v obliki dividend). Dobiček je bil 18 in tako je nova vrednost neto vrednosti 618 = 600 + 18.

Če se vse pravilno izračuna, bo bilanca stanja na koncu meseca uravnotežena, kot je to v našem primeru.

Kratek slovar

Bilanca denarnih tokov: kaže prilive v podjetje (plačila tekoče prodaje in plačila prejšnjih posojil kupcem), odlive gotovine iz podjetja (plače, plačila materialov nabavljenih v tekočem obdobju, plačila prejšnjih posojil naših dobaviteljev, odplačila posojil, investicije v nova sredstva in davki) in saldo denarnih tokov (priliv - odliv) za določeno časovno obdobje (npr. mesec ali leto).

Bilanca stanja: Bilanca stanja nam kaže sredstva, ki jih ima podjetje v lasti, obveznosti, ki jih podjetje dolguje in neto vrednost v računovodskih knjigah podjetja v določenem trenutku (npr. na koncu meseca ali leta).

Članarina: Vsak zaposleni mora vplačati določeno članarino (ena mesečna plača), da bi postal član DEZAP-a. Samo sedanji zaposleni so lahko člani DEZAP-a. Denar od članarine bo uporabljen za nakup prvih delnic, ki bodo v imenu zaposlenega položene na njegov ali njen račun delnic v DEZAP-u.

Delnica: Neto vrednost podjetja je razdeljena na določeno število delnic. Vsak član DEZAP-a ima nekaj delnic na svojem osebem računem delnic. Člani DEZAP-a prejmejo denar od delnic preko dividend ali odprodaje delnic podjetju. Delnice imajo tudi glasovalno pravico, tako, da lastniki delnic, delničarji, glasujejo enkrat letno, da bi izvolili upravni odbor.

DEZAP: DEZAP so začetnice slovenskega prevoda za Employee Stock Ownership Plan (ESOP), kar v angleščini pomeni Plan delničarstva zaposlenih. To je v ZDA najuspešnejši način urejevanja delavskega lastništva v podjetjih in logično je, da ga uporabimo v Sloveniji pri spreminjanju socialističnih samoupravnih podjetij v privatna podjetja.

DEZAP odbor: To je del upravnega odbora, ki predstavlja zaposlene-lastnike v DEZAP-u. Ker DEZAP ima večinsko lastništvo podjetja v DEZAP-u, bo celotni upravni odbor deloval kot DEZAP odbor, ki mora odločati med letom in voditi DEZAP.

Dobiček: Neto dobiček ali profit kaže razliko med prodajo proizvodov in stroški proizvodnje (cene materiala, plače, obresti na posojila, amortizacija sredstev in davki) v določenem časovnem obdobju. Ker smo podjetje v lasti zaposlenih, pomeni dobiček, ki ga ustvarimo vsako leto, povečanje našega premoženja. Del dobička lahko dobimo kot dividende na delnice, toda običajno bo dobiček zviševal število in vrednost delnic na naših delniških računih. Gotovino bomo dobivali, ko bo podjetje počasi odkupovalo delnice s periodičnim odkupom. Če je dobiček negativen, pomeni, da poslujemo z izgubo, naše delnice so manj vredne in bomo dobili manj denarja, ko bo podjetje odkupilo delnice.

Izkaz uspeha: Izkaz uspeha kaže prodajo proizvodov, stroške proizvodnje (cene materiala, plače, obresti od posojila, amortizacijo naših sredstev in davke) in neto dobiček (prodaja - stroški) skozi neko časovno obdobje (npr. mesec ali leto).

Izpis stanja na osebem računem delnic: Izpis kaže število in vrednost delnic, ki so trenutno na vašem osebem delniškem računu. Sam izpis ni delnica, čeprav vas lep okvirček na njem lahko spominja na delnico. Prave delniške listine niso bile izdane, ker vam ni dovoljeno prodajati delnic zunaj podjetja; te lahko odkupi samo podjetje.

Neto vrednost: Obstajata dve neto vrednosti: (1) knjižna neto vrednost, ki je računovodska knjižna vrednost sredstev minus vrednost obveznosti in (2) ocenjena neto vrednost, ki je vrednost sredstev ocenjena s strani cenilca, ki ga pooblasti sodišče in licenčnega ocenjevalca minus vrednost obveznosti. Za vrednotenje delnic uporabljamo ocenjeno neto vrednost: vrednost vsake delnice bo ocenjena neto vrednost, deljena s številom izdanih delnic.

Osebni račun delnic: Vsak član DEZAP-a ima osebni delniški račun, na katerem je določeno število delnic podjetja.

Skupščina delničarjev: Delničarji imajo skupščino vsako leto. Ob tej priliki poslovodstvo poroča o poslovanju podjetja v preteklem letu in predlaga načrt za naslednje leto. Delničarji volijo nove člane upravnega odbora in glasujejo o vseh drugih predlaganih odločitvah. Kadarkoli se lahko skliče poseben sestanek delničarjev, če takšno odločitev podpre zadostno število delničarjev (npr. podpisani 10% delničarjev). Na njem razpravljajo in glasujejo o nujnih vprašanjih, ki ne morejo počakati do naslednje letne skupščine.

Upravni odbor: Vsako podjetje ima upravni odbor, ki je podoben parlamentu izvoljenih predstavnikov delničarjev. upravni odbor izbira poslovodstvo in tako so samo člani upravnega odbora (ne pa tudi poslovodstvo) direktno izvoljeni s strani delničarjev (v našem primeru zaposlenih-lastnikov).

Vrednost delnice: Občasno (npr. enkrat letno) bo podjetje imelo "ocenitev neto sredstev". Sredstva bosta ocenila cenilec, ki ga pooblasti sodišče in licenčni ocenjevalec. Obveznosti bodo odštete, da se določi "ocenjena neto vrednost" (ki se lahko razlikuje od neto vrednosti v računovodskih knjigah podjetja). Ocenjena neto vrednost se deli s številom izdanih delnic podjetja, da bi se določila "vrednost delnice". Vrednost računa delnic vsakega člana DEZAP-a, je število delnic na računu krat vrednost po delnici. Če je ocenjena neto vrednost 1.000.000 DEM in je izdano 100.000 delnic, bo vrednost delnice 10 DEM. Če imate 200 delnic na svojem računu, potem je vrednost vašega lastniškega deleža v podjetju 2.000 DEM. Pomembno se je zavedati, da delnice nimajo fiksne vrednosti, ki bi bila na njih natisnata. Njihova vrednost bo naraščala ali se zmanjševala odvisno od uspešnosti poslovanja podjetja.

DELOVNA MESTA BOMO BRANILI TUDI S SILO

Zaradi izvajanja lastninskih zakonov je ogrožena večina uspešnih kmetijskih podjetij v družbeni lasti. Po zlomu zadrug in kombinatov ter z njimi povezanih predelovalnih podjetij bo po najbolj črni varianti brez dela več kot 10 tisoč kmetijskih in živilskih delavcev. Kmetijska podjetja vodijo strokovnjaki, ki so v desetih letih povečali proizvodnjo mleka za tisoč litrov, in tudi drugi rezultati so primerljivi z dosežki v sosednjih razvitih deželah. O vsem tem smo se pogovarjali z Antonom Mastnakom in Jožetom Kavčičem z Združenja agroživilstva, Srečkom Čaterjem z republiškega odbora sindikatov delavcev kmetijstva ter Francem Konjarjem in Janezom Bertonceljem, sindikalnima zaupnikoma s farme Agroemone v Vodichah.

DE: Zanimajo nas podatki in ocene o posledicah lastninskih sprememb na farmi Agroemone v Vodichah in v celi kmetijski dejavnosti.

FRANC KONJAR: »Mi še ne vemo, koliko zemljišč bomo izgubili. Po najbolj črni varianti bomo izgubili skoraj vsa delovna mesta. Po našem mnenju je Republika Slovenija pravni naslednik Jugoslavije. In če je Jugoslavija naredila krivice, najbrž ni dolžnost nas delavcev Agroemone, da jih odpravljamo. Mislimo, da je prav, da jih odpravljamo država kot pravni naslednik nekdanje države. Kmetijska gospodarstva imajo osem odstotkov obdelovalne zemlje, na kateri dela več kot 50 odstotkov kmetijskih strokovnjakov. Če bomo izgubili vso to zemljo, bomo morali iskati kruh v drugih dejavnostih in tudi po svetu.«

DE: Ste v Agroemoni že zmanjšali proizvodnjo in odpuščali delavce?

FRANC KONJAR: »Proizvodnje še nismo zmanjšali, omejili smo le pitanje. Baronu Lazariniju smo vrnili po krivici odvzeto zemljo. Njegovim pravnim naslednikom moramo plačevati visoko najemnino. Če bo vsa zemlja postala last Sklada in če bo za njen najem treba plačevati po 200 mark za hektar, tega ne bomo zmogli. Če bomo ostali brez zemlje, bodo brez vrednosti tudi naši traktorji, stroji in celo hlevi.«

SREČKO ČATER: »V takšen položaj smo prišli, ker zakon našim organizacijam ne daje avtomatske pravice do koncesije na zemljo, ki jo zdaj obdelujemo. Tako kot drugi se bomo tudi mi morali postaviti v vrsto in vlagati prošnjo za najem.«

Franc Konjar

FRANC KONJAR: »Večina delavcev v javni upravi in državnih službah je po spremembi družbene ureditve ohranila svoja delovna mesta. Le strokovnjaki in delavci v kmetijstvu, ki se nismo ukvarjali s politiko, bomo kaznovani in plačali krivice, ki so jih povzročili drugi. Te nove krivice bodo povzročile nove težke psihične stresse in tudi naše družine bodo prizadete.«

JANEZ BERTONCELJ: »Ni nobenega ekonomskega razloga, da bi kmetijske firme propadle. Naša Agroemona je lansko leto uspela sanirati vse dolgove iz preteklih let. Po novem bomo prisiljeni konkurirati kmetom, ki so dobili nepovratna sredstva in jim deset let ne bo treba vlagati. Zato smo v neenakopravnem in brezizhodnem položaju.«

DE: Koliko krav pa ima naš zasebni kmet?

SREČKO ČATER: »Po podatkih Kmetijskega inštituta ima v povprečju šest krav, ki dajejo 3800 litrov mleka na leto. Nobena evropska država ne plačuje in ne zmore plačevati stroškov proizvodnje mleka na tej osnovi.«

JANEZ BERTONCELJ: »Z denacionalizacijo in delitvijo družbenih posestev se bo povprečna velikost slovenske kmetije še zmanjšala. Velik delež bo šel dedičem, ki se ne ukvarjajo s kmetijstvom. Zaradi družbenih vlaganj je vrednost pred desetletji odvzete zemlje bistveno višja, kot bi bila cena odvzete zemlje na prostem trgu.«

JOŽE KAVČIČ: »Povprečna slovenska kmetija meri od 3 do 3,8 hektara. Kmet lahko na vsak hektar redi dve kravi, če se ne ukvarja še z drugo proizvodnjo.«

DE: Še vedno nismo slišali podatkov o presežkih in odpuščenih kmetijskih delavcih.

SREČKO ČATER: »V lanskem letu in prvih letošnjih mesecih se je število zaposlenih zmanjšalo z 11.600 na 10.300. Gre torej za

odpuščanje predvsem pri pitanju goveje živine. Posamezni živinorejski obrati racionalizirajo in zmanjšujejo stalež plemenske živine, kar bo imelo dolgoročne posledice.«

DE: Kmetijska podjetja menda nimajo dovolj denarja za spomladansko setev.

JOŽE KAVČIČ: »Mislim, da to ne drži. Le nekatera podjetja so se morala zadolžiti zaradi pomanjkanja obratnih sredstev. V združenju ne vemo za nobeno podjetje, ki ne obdeluje vse zemlje. Mislimo, da ima zakon o skladu kmetijskih zemljišč pomembno sistemsko napako, saj opravlja lastninsko funkcijo. Po tem zakonu bodo zemljišča lahko postala državna last. To pomeni, da bo država zemljišča vzela za svoja in jih kmetijskim posestvom vračala za visoko najemnino ali rento. Mislimo, da je to čista nacionalizacija.«

DE: Ste v združenju oz. sindikatu dali konkretne predloge za spremembo krivične lastninske zakonodaje?

SREČKO ČATER: »V programskih dokumentih Združene liste je zahteva za revizijo vseh lastninskih zakonov. Razlog za to zahtevo je škoda, ki jo povzročajo ti zakoni. Zaradi zakonov je najprej propadla Kmetijska zadruga Križevci pri Ljutomeru. Druga na tej listi je Kmetijska zadruga Goriška brda. Tretja propadla zadruga je tista iz Slovenske Bistrice. Propadla je tudi Kmetijska zadruga Radlje. Tem zadrugam je treba dodati še kmetijski kombinat v Slovenski Bistrici, ki je v stečaju.«

Te zadruge so klasični dokaz, kako se v kmetijstvu ne sme delati. Pričakujemo, da se bo družba ob pogledu na ta podjetja streznila in drugače ravnala.«

ANTON MASTNAK: »V času sprejemanja zakonov smo predlagali več amandmajev, ki niso bili sprejeti. Vse naše predloge bomo zdaj skušali obnoviti. Za sedanjí položaj v kmetijstvu pa ni kriv le pobudnik teh zakonov, to je Kmečka zveza. Če vlada ne bo predložila ustreznih sprememb, bo ona sokrivec za opisane in druge posledice v kmetijstvu.«

Govori se o sindikalnem boju in protestnih akcijah zaradi očitnih krivic, zlasti zaradi izgubljanja delovnih mest. Mislim, da je elementov za protestne akcije dovolj in mi nekako čakamo na sindikate.

DE: Kaj načrtujete v zvezi s tem, kar je sprožil gospod Mastnak?

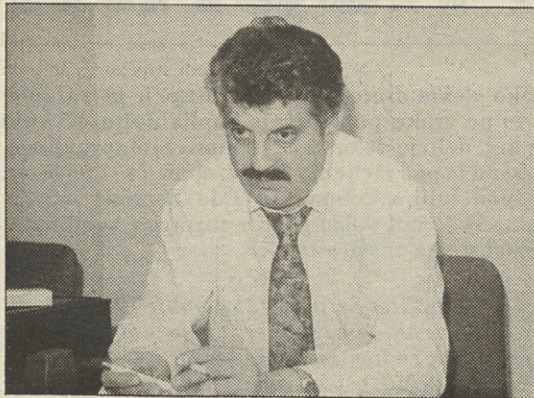
SREČKO ČATER: »Zaradi posledic lastninske zakonodaje zahtevamo dopolnitev zakona o zaposlovanju. Predlagamo, da država sprejme odgovornost za presežne delavce, ki nastajajo zaradi zakona. Ne gre za ekonomsko, ampak za politično likvidacijo kmetijskih podjetij. Če država sprejema politično obarvane zakone, mora prevzeti tudi materialne obveznosti do delavcev, ki izgubljajo delo. Zato trdimo, da v kmetijstvu ne nastajajo ne tehnološki in ne ekonomski, ampak samo sistemski presežki delavcev.«

DE: Državi oz. parlamentu očitata namero, da uniči kmetijstvo. Ali lahko to dokažete?

Janez Bertoncelj

SREČKO ČATER: »V smernicah razvoja kmetijstva, ki jih je bivši minister Jože Osterc podal leta 1991 na Bledu, piše, da je treba likvidirati vsa kmetijska podjetja in oblikovati družinske kmetije. Ko pa je bil naš minister dr. Protnjer, je oblast obravnavala tudi strategijo kmetijstva, ki je temeljila na lastninskem pluralizmu. Po njej bi v kmetijski proizvodnji sodelovala tako reorganizirana kmetijska podjetja kot delniške družbe in zasebni kmetje.

Srečko Čater

Nihče ne bi bil ukinjen, le ekonomika bi izločila nesposobne.

Iz Evrope prihajajo opozorila o generacijskih konfliktih na družinskih kmetijah. Interesi treh generacij, ki delajo in živijo na kmetijah, so zelo različni. Zaradi tega prihaja do povezanja zasebnih kmetov v kmetijska podjetja, ki gospodarijo na podlagi profita.

DE: Vsi ugotavljamo, da je treba nekaj narediti. Gospod Mastnak je vprašal, ali bomo možne negativne posledice preprečevali tudi s sindikalnimi akcijami.

SREČKO ČATER: »Nobena stranka razen Združene liste ne upa predlagati sprememb kritizirane zakonodaje. Vemo pa, da se skoraj vsi strinjajo z našimi ugotovitvami. Zato je sindikat ostal spor pred mednarodnim sodiščem in sklicevanje na neustavnost na mednarodnih institucijah. Evropsko konfederacijo sindikatov bomo skušali pridobiti za podporo zaščite kmetijskih delavcev, ki so sistemski presežek.«

Skrajna možnost pa je fizični upor proti državi, ki ne upošteva predlogov in opozoril. To pomeni, da bomo s fizično silo preprečevali izvajanje, za nas sporne zakonodaje. Gospod Kupčič iz Kmetijskega kombinata Ptuj ne govori na pamet, ko opozarja, da bodo s fizično silo zavarovali pravice delavcev.«

DE: Ali lahko vaše združenje uporabi kakšnega od političnih lobijev?

ANTON MASTNAK: »Tega ne moremo, ker delamo le na strokovnih stališčih. Nismo se-

Anton Mastnak

stavni del parlamenta in nimamo nikogar, s katerim bi se lahko lobijsko povezovali. Svoja stališča smo pripravljali predstaviti v katerikoli stranki, čeprav vemo, da nas večina noče poslušati.«

DE: Vas Ljudska stranka vabi na posamezne usklajevalne sestanke?

JOŽE KAVČIČ: »To se še ni zgodilo. Vodstvo zbornice pa je dalo predlog za srečevanje poslancev z gospodarskega področja. Prvi tak razgovor je bil pozitivno ocenjen, ker tudi poslanci z gospodarskega področja menijo, da jih mora nekdo povezoovati.«

DE: Zakonodajna bo jutri postavila na cesto 10 tisoč ljudi. Kako o tem razmišljajo člani sindikata Agroemone?

FRANC KONJAR: »Dokler imajo ljudje kakšno možnost, se navadno ne upirajo in ne mislijo dosti naprej. Zakone berejo samo nekateri, in tudi če jih berejo, jih ne razumejo. Pravo reakcijo delavcev lahko povzročijo šele posledice posameznega zakona. Ljudje čakajo in upajo, da se bo razpletlo tako, kot si želijo.«

DE: Ali direktorji pripravljajo vloge za najem sedanjih posestev?

JANEZ BERTONCELJ: »Mislim da se na to vsi pripravljajo. Vprašanje pa je, če bomo prišli na vrsto, saj smo v zakonu naštet kot peti upravičenec.«

SREČKO ČATER: »Kljub nizkim osebnim dohodkom skušamo ljudem še vedno vzbujati upanje in vplivati na delovno moralo. Če moralo izgubimo, bodo farme propadle v enem letu. Mi vemo, da v kmetijstvu ne morejo delati demoralizirani delavci. Računamo, da bo s pomočjo novinarjev nekmetijski slovenski narod

preprečil nacionalno katastrofo, ki pomeni lačno Slovenijo. Naša delovna morala je eden najpomembnejših elementov naše uspešne proizvodnje.«

JANEZ BERTONCELJ: »Ne smemo si dovoliti, da bi se v kmetijstvu prekinil biološki ritem in proizvodnja, ki teče 365 dni v letu. Osebnim nimam nič proti lastništvu, ki zame pomeni izraženo zahtevo. Pomeni tudi mirno in sproščeno delo. Vse to, kar se zdaj dogaja, pa moteče vpliva na proizvodnjo. Moralo delavcev držimo, ker upamo, da bomo kljub nejasni zakonodaji imeli možnost pri koncesijah, saj vemo, koliko lahko pridelamo na teh površinah. Mislim, da smo po donosu primerljivi s kmetijami v razvitih evropskih deželah.«

DE: Kakšno šolo ima povprečni kmetijski delavec? Kdo bo prizadet v primeru propada?

SREČKO ČATER: »Imamo več kot 2.000 delavcev s srednjo strokovno izobrazbo. Imamo tudi več sto veterinarjev, tehnologov in inženirjev. Večina delavcev v kmetijstvu pa ima interno kvalifikacijo, to so KV traktoristi, hmeljarski delavci, sadjarski delavci ipd.«

DE: Koliko zasluži vaš član sindikata, ki skrbi npr. za krave?

Jože Kavčič

FRANC KONJAR: »Delavec na naši farmi zasluži od 30.000 do 35.000 za celomesечно delo. Kmetijski tehnik dobi okrog 35.000.«

DE: Je prišlo zaradi možnosti propada kmetijskih podjetij do razprodaje premoženja in neupravičenega povečanja plač?

SREČKO ČATER: »Demoralizirani delavci v Radljah so prvi padli na tem izpitu. Farma v Radljah je imela krave z genetskim potencialom 7000 do 8000 litrov mleka. Dosegli so le 5000 litrov in njihov slab rezultat je bil pokrit z dohodkom iz hmeljarstva. Po nekaj slabih letinah hmelja so jih zapustili najboljši kadri. V zadrugi so ostali le demoralizirani in onemogli. Isto se dogaja v postojnski kmetijski zadrugi, ki je bila pred dvema letoma med najbolj uspešnimi in perspektivnimi v Sloveniji. Danes je Postojna sesuta in ne dosega niti 5.000 litrov mleka.«

DE: Kje je naše kmetijstvo v primerjavi z avstrijskim?

ANTON MASTNAK: »Brez dvoma smo v avstrijskem vrhu. Proizvajamo 6.000 litrov mleka na žival. Pridelamo od 5,5 do 6.000 kilogramov pšenice na hektar.«

DE: Koliko pa zasebno kmetijstvo zaostaja za družbenim?

JOŽE KAVČIČ: »Kmetje dosega od 3.000 do 3.800 litrov mleka na kravo. Pšenice pa pridelajo od 2,8 do 3,5 tone na hektar. Glavni problem slovenskega kmetijstva je razdrobljena parcelna in lastniška struktura.«

DE: Koliko zasebnikov pa kljub temu prednjači pred družbenim kmetijstvom?

ANTON MASTNAK: »Mogoče je govoriti o sto do dvesto kmetih, ne pa o tisočih.«

SREČKO ČATER: »Na televizijskih reklamah vidimo našega Dolenjca, ki je najuspešnejši kmet v Savinjski dolini. Prav on je dobil genetski potencial na farmi, ki jo je vodil 25 let. Najuspešnejši kmetje so nastali zaradi sodelovanja z družbenimi obrati. To sodelovanje se ni prekinjeno in kmetje to pošteno priznajo.«

DE: Kaj želite dodati za konec?

ANTON MASTNAK: »Ljudje v Sloveniji se morajo zavedati, da z uničevanjem vzorno organizirane proizvodnje delajo neprecenljivo gospodarsko škodo za mlado državo.«

JOŽE KAVČIČ: »V našem odboru smo stokrat rekli, da nismo proti privatizaciji in proti popraviljanju krivic. Smo le proti ukrepom, ki povzročajo gospodarsko škodo.«

FRANC KONJAR: »Tistim, ki smo v kmetijstvu uspešno delali, bi morali dati možnost, da se še naprej pošteno preživljamo.«

JANEZ BERTONCELJ: »Želel bi, da nam ostane delo, ki ga z veseljem opravljam, in možnost za šolanje in zaposlitev mladih strokovnjakov. Visoko strokovno delo je edina možnost za preživetje v kmetijstvu.«

Zakaj bi stare krivice »popravljali« s povzročanjem novih, še neprimerno večjih?

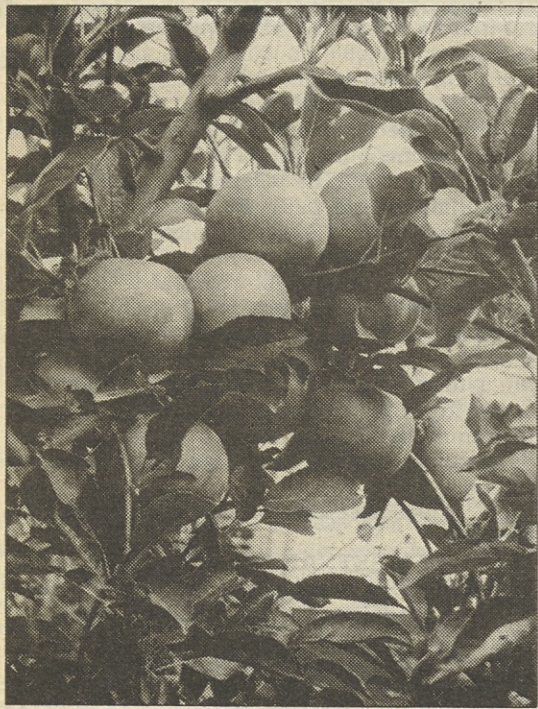
Ob štirih zjutraj, ko je večina Slovencev še krepko vlekla dreto, je bil **Edo Kupčič** že v službi. Bila je tema kot v rogu, namesto zvezd na nebu so po zraku poplesavale kaplje dežja. Nič kaj prijazno spomladansko jutro. Prav zoprn april. Pa kaj, delo je delo. In če to mora biti opravljeno, ne glede na vse drugo, je pač treba stisniti zobe. Takšno je pač življenje. Še posebno, če si povezan z zemljo, njenimi darovi in vsakdanjim delom pod milim nebom. In **Edo Kupčič**, inženir agronomije, je. Zaposlen je pri Sadjarstvu Osojnik, ta je del velikega Kmetijskega kombinata Ptuj, kjer je fitopatolog. Povedano bolj po domače: skrbi za zaščito rastlin.

Med vstajanjem sredi noči in napornim delom med nepreglednimi nasadi jablan, hrušk in drugih dreves se naš sogovornik ne pritožuje. Zato ne, ker je že od nekdaj vajen garanja. Izhaja namreč iz družine, ki ji ni bilo ničesar podarjenega in je bila pot do kruha vse prej kot zabava. Oče je bil dninar. Prav tako mati. Zato je mladi **Edo** že kot fantič spoznal, kakšno je to življenje. Za nekatero nenehen boj za obstanek, za druge pa...

»Če bi bilo v mojih mladih letih kako drugače in bi imeli doma vsega v izobilju, potlej verjetno danes ne bi bil to, kar sem,« se nasmehne inženir **Kupčič**. »Morda ne bi bil več na zemlji. Saj bi konec koncev lahko počel tudi kaj drugega. Na primer učil. Vedno na toplem, vedno pod streho. Pa tudi tako vnet sindikalist ne bi bil. Če bi mi šlo od nekdaj vse kot po loju, bi bil gotovo bolj miren. In manj bi razmišljal kaj je pošteno in kaj je narobe. Pa o tem, kaj gre ljudem za njihovo trdo delo...«

S svojimi telesi bomo varovali sadove svojih žuljev

Ko sva si tam nekje v bližini Ptujja, kjer valovijo sadovnjaki Kmetijskega kombinata, na dežju podala roki, je bilo glavno opravilo za ta dan že za njim. Še enkrat se je obrnil, s pogledom objel nasad mladih dreves, ki bodo v nekaj dneh en sam cvet in bo tu gotovo lepše

Kdo jih bo obral?

kot v nebesih, in že sva bila v mogočnem starem posloplju. Včasih je bilo tu veleposestvo. In tudi bogatija. O tem med drugim pričajo prelepi kosi starega pohištva. Spomini na gospodo, bogatijo in revščino, lačne dninarje in vsega presite oblastnike.

– **Mar tistega, kar delate v nasadih takorekoč sredi noči, ne bi mogli opraviti preko dneva?**

»Ne, ne bi šlo. Zgodnjo uro namreč zahteva stroka, gre pa tudi za varstvo okolja, predvsem za varstvo ljudi. S traktorskimi pršilniki smo danes poškopili 30 hektarov nasadov jablan, da bi jih zaščitili pred škrlupom in sadno pršico. Do življenja v mestu je komaj dva kilometra. Zato moramo biti tako previdni, zato opravljamo svoje delo tako zelo zgodaj...«

– **Ste delavec kmetijskega kombinata. Človek bi dejal, da ste precej na boljšem, kot so tisti v tovarni.**

»Ne, sploh ne... Kmetijstvo je zdaj hudič. Tudi pri nas se je vse skupaj močno zamajalo. Lani nas je bilo pri Kmetijskem kombinatu Ptuj še 1350, sedaj nas je samo še 827. Od nas so se poslovili lesnopredelovalni obrat Jelka, pa Trgovina Velenje in Ptujške toplice. Tisti, ki smo ostali in smo odvisni predvsem od svoje zemlje in nadaljnje kmetijske politike v Sloveniji, pa od »popravljanja krivic«, živimo v precejšnji negotovosti. Preprosto ne vemo, kaj nas čaka jutri. Če bomo ob zemljo, bomo tudi ob svoj kruh...«

– **Se bojite, da bo ostal kombinat kar naenkrat praznih rok, da vam bodo pobrali njive, travnike, sadovnjake, vinograde?**

»Ta negotovost visi nad nami kot Damoklejev meč. Na našem področju je namreč zahtev po vrnitvi posestev več, kot pa je zemlje. Mi imamo na primer 220 hektarov nasadov. Po doslej zbranih zahtevkih naj bi jih vrnili več kot tretjino. Kaj bo šele takrat, ko bo rok za zbiranje zahtevkov potekel? To vprašanje nam ne da spati. Če nam bodo vzeli zemljo, v kateri smo pustili vse svoje življenje, nam bodo vzeli tudi kruh. In prihodnost...«

– **Vas je torej pošteno strah?**

»Res nas je. To pravim v imenu vseh naših delavcev. Doslej si nikoli nisem mislil, da bi bil lahko človek ob svoje delo na svoji zemlji. Ne gre nam v glavo, da bi nas kar naenkrat poslali domov, ko pa je zemlja tu in na njej dela vedno preko glave. Ja, kjer je zemlja, sta tudi delo in zaslužek. Zemlja je nekaj več od tovarne. Od nje je odvisno življenje...«

– **Ste dolgoletni aktivni sindikalni delavec, povsod se razdajate kot borec za človekove pravice, med drugim ste tudi predsednik centralnega izvršnega odbora sindikata pri Kmetijskem kombinatu Ptuj. Kako gledate na vračanje premoženja in »popravljanje starih krivic«?**

»Nisem proti temu, da bi zgladili napake preteklosti. Še zdaleč ne. Vendar sem si vse skupaj predstavljal drugače. Zakaj ne bi tisti, ki so bili ob del svojega premoženja, dobili delnice? Ali pa, denimo, odškodnino? Saj mene konec koncev ne briga, čigava je zemlja, kdo je njen lastnik. To zame ni bistveno. Hočem pa delo. To je vse...«

– **Pa vaš sindikat?**

»Zelo si prizadevamo, da ne bi prišlo do najhujšega. Bili smo v parlamentu, štrajkali smo, bojujemo se za spremembo krivične zakonodaje..., vendar nas tisti zgoraj bolj malo poslušajo. Ob tem naj poudarim, da smo delavci na svojih zborih sklenili, da se ne bomo pustili ugnati. Niti najmanjše možnosti ni, da bi popustili. Če bo potrebno, bomo branili zemljo tudi s svojimi telesi. Toliko let smo garali, se odpovedovali višjim plačam in toliko smo vložili v to svojo proizvodnjo, da se vsemu, kar smo ustvarili, ne nameravamo odpovedati. V nobenem primeru. Uporabili bomo prav vsa sredstva, da zavarujemo sadove svojih žuljev.

Tudi kmete vleče vlada za nos

Edo Kupčič

In v nobenem primeru ne bomo popustili. Čemu bi stare krivice »popravljali« s povzročanjem novih, še neprimerno večjih?»

– **Je sindikat enoten in dovolj močan, da ne bo popustil?**

»Pri uveljavljanju svojih temeljnih pravic bomo šli, kot sem rekel, do konca. Seveda smo močni. Ker smo enakih misli in ker vemo, kaj nam gre, kaj so naše pravice in čemu se po drugi strani moramo odpovedati. Res ne vem, čemu bi se ob dolgoletnem nenehnem odpovedovanju, da bi skupaj nekaj ustvarili, kar

Se bomo vrnili v stare »dobre« čase?

preko noči odrekli še svoji zemlji? Ja, močni smo. Sicer pa ima naša sindikalna organizacija kar 773 članov. V njej je 93 odstotkov vseh zaposlenih. Vodilnih kajpak ni v naših vrstah. In nekaj redkih razočarancev...«

Vlada nas ignorira in vseskozi vleče za nos

Ob vprašanju, ali ne bi bilo moč iztisniti iz zemlje več, če bi bila v zasebnih rokah, pa inženir **Edo Kupčič** razmišlja tkaole:

»Ni problem v tem, da je ta bolj priden, drugi manj. Ne gre toliko za sposobnost, pridnost, znanje in podobno, kot gre za to, da so možnosti pridelovanja enih in drugih drugačne. Zasebnik je v neprimerno boljšem položaju, ker mu ni treba spoštovati predpisov, ki veljajo za kombinato oziroma družbena podjetja. Nas omejujejo predpisi, mnogi zelo neživljenjski. Zasebni kmet pa ima proste roke. In s to neenakostjo se nikakor ne moremo sprijazniti. Doma in celo v tujini bi lahko bili konkurenčni s svojo ponudbo, če bi bili paragrafi bolj pametni, bolj življenjski...«

– **Pa plače? V primerjavi z drugimi delavci ste bili vsa ta dolga leta razmeroma skromni. Nikoli niste preveč zahtevali, mar ne?**

»Drži, nikoli. Nenehno smo si manj delili, da smo lahko vlagali v svoj razvoj in nakup novih zemljišč. Zato bo to potrebno upoštevati pri

lastninjenju, kar je ena izmed poglavitnih zahtev našega sindikata. Mimo minulega dela, mimo manjših osebnih dohodkov, kot jih predvideva kolektivna pogodba, si kajpak ne smemo in ne moremo zatiskati oči. Tega se v sindikatu dobro zavedamo. In zato vztrajamo pri svojih pravicah...«

– **Koliko pravih zaslužite?**

»Za plače se nenehno dajemo. Lansko leto je znašal povpreček 50 tisočakov na zaposlenega. Seveda, da ne bo nesporazuma, tolikšen je bil kosmati dohodek. Letos januarja smo zaslužili po 62.900 tolarjev, marca 60.000. V povprečju in bruto. Po navedbah vodilnih v podjetju naj bi bili naši osebni dohodki na zgornji zakonski meji. Ne vem, če to drži, vsekakor pa bomo na seji našega izvršnega odbora to preverili...«

– **Ste po naravi optimist?**

»Velik optimist. In zato imam včasih precejšnje težave. Ko sem pred leti prevzel funkcijo predsednika sindikata, sem bil prepričan, da bo šlo vse precej bolj hitro. Pa še zdaj nimamo zakona o kolektivnih pogodbah. No, upam, da ne bomo več dolgo čakali. Sem optimist, kaj hočem...«

– **Boj z vodilnimi ni enakopraven, mar ne?**

»Sem invalid tretje kategorije, takorekoč pred upokojitvijo, zato sem v pogovorih z nadrejenimi v nekoliko boljšem položaju, kot bi bil mlad človek. Pa vseeno mi ne gre v račun, čemu se je potrebno bosti za vsako stvar, tudi tako, ki bi morala biti sama po sebi umevna. Vsekakor sindikalni zaupniki nismo v zavidnejšem vrednem položaju. Vedno smo med kladičom in nakovalom. Če delamo tako ali drugače, vedno nekoga spravljamo v slabo voljo. Težko je hkrati delati v prid delavcev in obenem tudi v zadovoljstvo vodilnih. Saj pravim, kmalu bom šel v pokoj, zato sem v nekoliko boljšem

položaju, kot bi bil kdo drug...«

– **Malokdo je zadovoljen z ukrepi slovenske vlade. Pa vi?**

»Lomi ga ta naša vlada, pošteno lomi. Pogledajte, kaj vse uvažamo! Tudi take stvari, ki jih imamo doma dovolj in jih ne moremo prodati. Na primer, no, primerov je veliko, pa se spomnimo le uvoza goveda. Mi smo leta in leta vlagali v posodobitev proizvodnje, sedaj pa je ostalo od 3200 glav pitanega goveda le še 1700 glav. Ne vem, kam to pelje. Kdo bo pojedel to, kar pridelamo. Država uvažuje, mi pa smo zaradi raznih ukrepov, predpisov in zakonodaje na tujem trgu slabo konkurenčni...«

– **Imate občutek, da vlada ignorira sindikate?**

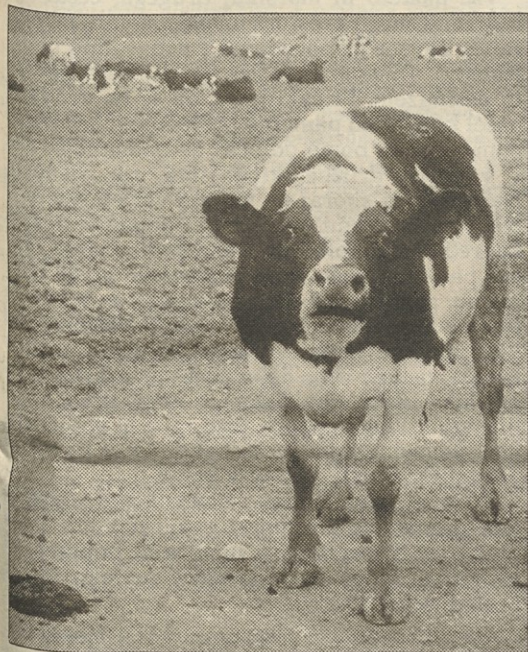
»Seveda jih, in to krepko. Dokazov za to je več kot preveč. Spomnim naj, na primer, na tako imenovani socialni minimum, na (ne)izpolnjevanje kolektivnih pogodb, na mednarodne konvencije, ki jih ne spoštujemo, na sodišča združenega dela, ki so povsem nemočna, predvsem pa na dejstvo, da so gospodarstvo in zaposlovanje v naši družbi deseta briga. Ni kaj skrivati, ob vsem tem smo delavci na moč nezadovoljni. Imamo tako majhno ceno, kot še nikoli. Pa smo bili tako sveto prepričani, da bo vse drugače, vse bolje in lepše, ko bomo vzeli vajeti v svoje roke...«

NOČEMO LASTNIŠTVA – HOČEMO PA PREŽIVETI!

Matjaž Vehovec: Lepo bi bilo, če bi vedeli, pod kakšnimi pogoji bomo še lahko poslovali, saj bi se tako lahko pravočasno pripravili in sprejeli potrebne korektive. Tako pa ...

V kmetijskem sektorju Ljubljanskih mlekarj nekako s strahom pričakujejo prihodnje leto, ki naj bi bilo najbolj kritično za poslovne rezultate, obenem pa naj bi se pokazalo, ali je ta dejavnost sposobna preživeti tudi sedanje tegobe, ki so družbeno kmetijsko proizvodnjo z zakonom o denacionalizaciji zemljišč prizadele. O tem so se pogovarjali z direktorjem kmetijskega sektorja v Ljubljanskih mlekar-

Družbena posestva imajo opremo in stroje prilagojene veliki proizvodnji. Za kmete ni uporabna, in če bodo farme propadle, bo škoda za desetine milijonov mark. Komu v korist?

nah Matjažem Vehovcem. Pojasnil nam je položaj te dejavnosti v sedanjih pogojih dela in položaj zaposlenih v tej dejavnosti.

V kmetijskem sektorju Ljubljanskih mlekarj je zdaj zaposlenih 90 delavcev, od teh 56 neposredno v mlekarstvu in kmetijski proizvodnji, drugi pa v gradbeni operativi. Imajo pet živinorejskih farm, preko 5600 hektarji zemljišč, od katerih jih 1700 obdelujejo sami, imajo pa tudi vrtnarijo. Proizvodnja je postavljena na Ljubljanskem barju in na njegovem obrobju v štirih občinah. Preostala zemljišča so oddali v najem kmetom.

Po zakonu o denacionalizaciji bodo morali vrniti bivšim lastnikom tudi petino zemljišč, ki jih zdaj obdelujejo in ki so vitalnega pomena za gospodarjenje kmetijskega sektorja Ljubljanskih mlekarj. Tu jih sicer štiti 27. člen zakona

Farmske krave dajejo okoli 6000 litrov mleka, pri zasebnikih le približno polovico te količine. Bo poslej zato mleko dražje?

o denacionalizaciji, ki pravi, da zemljišč, katerih vrnitev bivšim lastnikom bi družbenim posestvom okrnila funkcionalnost, ni mogoče vračati v »naravi«, pač pa se na njih vzpostavi solastninski odnos. Toda tu je potem vprašanje višine najemnine, ki pa ga država še ni uredila oziroma ga pušča ob strani. Najemnina bi glede na prakso lahko pobrala ves pridelek, zato za druga zemljišča v kmetijskem sektorju Ljubljanskih mlekarj sploh niso zainteresirani.

»Izgubo petine zemljišč bi nemara še prenesli, če bi bile obremenitve proizvodnje na znosni meji. Tako pa v primerjavi s kmeti plačujemo precej višje dajatve in tudi stroški so precej višji. Denimo, že sanitarni nadzor je precej strožji kot pri zasebnikih in zato dražji. Zato trdim: če bi bili obremenjeni tako, kot so kmetje, bi se lepo preživljali. Tako pa zaradi spremenjenih lastninskih odnosov in visokih dajatve vse skupaj visi v zraku,« je dejal Matjaž Vehovec.

O tem, ali bi bilo smotno zmanjšati število zaposlenih, ne razmišljajo, ker je že sedanje število zaposlenih za kmetijsko in živinorejsko proizvodnjo praktično minimalno. Tehnologija pridelave je enakovredna tehnologiji, kot jo imajo na farmah razvitih držav. Za primerjavo: na farmi Gmajnice 650 pitancev oskrbuje en delavec, na vsem posestvu, ki ima tudi 500 hektarov obdelovalne zemlje, pa je zaposlenih 15 delavcev. Tu imajo 340 krav, 700 pitancev, 60 telic... Kmetijski sektor Ljubljanskih mlekarj pridelal 5 milijonov litrov mleka, imajo 900 pitancev, 600 telic, 200 ovac.

»Trudimo se, da bi našli za delavce še dodatne vire zaslužka,« pravi Vehovec. »Prodajamo zemljo, kompost, gnoj, v ribnikih gojimo ribe (krapovce), začeli smo z vzrejo kopunov. Toda vse to utegne biti premalo, če nas bo stisnil zakon o denacionalizaciji in če oblast ne bo prenehala govoriti, koliko ji je do tega, da farmska prireja živine in velika kmetijska proizvodnja obstane, hkrati pa povečevala dajatve in obremenitve.«

Kaj bi se zgodilo, če bi vendarle morali opustiti družbeni način pridelovanja mesa in mleka na Barju?

Kaj neki? Proizvodnja bi še naprej tekla pri kmetih. Toda nastala bi velika družbena škoda, je bil kategoričen Vehovec. Na posestvih je veliko strokovnjakov, katerih znanje je za tako visoko produktivno prirejo in pridelavo neobhodno. Skratka, kmetje sami tega nadvse potrebnega znanja nimajo. V tujini, pravi Vehovec, so tudi na zasebnih kmetijah ljudje s fakultetno izobrazbo, pri nas je takih kmetij še zelo malo. Zato je produktivnost na njih dosti nižja kot na družbenih posestvih.

»Pa ne gre samo za ljudi, čeprav gre zanje najbolj,« je dodal Matjaž Vehovec. »Tu je še veliko vložena denarja, našega seveda, v opremo posestev, se pravi v molzne in obdelovalne stroje, ki so vsi prilagojeni veliki proizvodnji in vredni nekaj milijonov mark. To bi bilo izgubljeno, saj za male kmetije takšna tehnika ni uporabna, je mnogo prevelika. Mi kajpak ne zahtevamo lastništva nad zemljo. Smo je že precej tudi vrnili kmetom. Se nam pa zdi škoda, da bi takšna oblika kmetijstva morda propadla. In to zdaj, ko smo jo po dolgih letih truda usposobili do te mere, da bi se lahko preživljala sama.«

Boris Rugelj
Foto: Saša Bernardi

SLOVENSKI KMETIJSKI SAMOMOR

Po tem, kar se dogaja v slovenskem kmetijstvu po prvih parlamentarnih volitvah po vojni, lahko ugotovimo samo nekaj: opravljanje imamo z novo revolucijo oziroma, kot je nekdo lepo napisal, gremo se samouničevanje. V resnici pa se ne dogaja nič pretresljivo novega. Pri nas je že nekako v navadi, da z novorevolucionarnimi ukrepi ali boljše eksperimenti najprej in z največjo močjo udarimo prav po kmetijstvu. In posledice? Te so na dlani. Po vsaki revoluciji, najsibo v nekdanji Sovjetski zvezi, pri nas ali kjer koli drugje po svetu, so posledice povsod enake: pridelava hrane občutno pade. In prav zdaj nam spet grozi nekaj podobnega.

Teh nekaj misli se nam je utrnilo, ko smo v pogovoru z Janezom Žlindro, direktorjem Kmetijskega gospodarstva Kočevje, ki posluša v okviru sistema Mercator, poskušali razčleniti kritične trenutke tamkajšnje 5.653 hektarov obsegajoče družbene farme. Od tega je kakih 2.200 hektarov zaraščenih površin. Na tej zemlji, ki je pretežno (skoraj 77 odstotkov) razporejena v 5. in 6. razred, so imeli Kočevci lani na 14 mestih oziroma deloviščih 3.590 govedin, kot poudarja Žlindra, prepasli še 2500 divjadi. Od skupnega števila goved imajo 1.100 krav, ki so dale v štirih sodobno urejenih farmah v povprečju 6.600 litrov mleka vsaka s 3,7 odstotka tolsšče. Mleko je izključno prvega kakovostnega razreda (do 200.000 mikroorganizmov). Na teh farmah so imeli 1,9-odstotni pogin telet. Iz domače hrane so pridelali že 4.100 litrov mleka na kravo. Poleg tega pa s sklenjenim krogotokom organske mase (gnoj in gnojevka) uporabljajo

vse manj mineralnih gnojil. Žlindra ne brez upravičenega skromnega strokovnega ponosa pove, da imajo take rezultate le nekatere države v Evropi, tembolj ker gredo trendi še navzgor. Že letos z gotovostjo pričakujejo več kot 7.000 litrov mleka v povprečju na kravo.

In kaj sledi takšni, utemeljeno lahko rečemo vzorni evropski izkaznici? Finančni polom! Od kod, kako?

»Položaj je prav kritičen,« opozarja Janez Žlindra in razloži: »S sedanjimi 23,5 tolarja za liter mleka imamo le 60-odstotno pokrite stroške prireje mleka. Zaradi tega imamo kajpak iz dneva v dan večje izgube. Če se ne bo prav hitro kaj spremenilo, nam grozi polom. Če ne bi imeli takšne produktivnosti, pa bi bili bržda že pod vodo. Prav zato od vlade terjamo, naj se stroški prireje mleka pokrijejo vsaj 80-odstotno, se pravi, naj bi se cena dvignila s 23,5 tolarja na 29,5 tolarja za liter. S tem bi vsaj nekako životali...«

Na prvi pogled stvar seveda ne gre v glavo. Glede na visoko mlečnost kočevskih krav in stanje v tamkajšnjem Kmetijskem gospodarstvu, bi torej zasebni kmetje morali že zdavnaj propasti. Toda v novejšem času ni propadel še nobeden. Kako to?

Žlindra pove naravnost: »Naše podjetje ima v primerjavi s kmeti kar od 3- do 4,5-krat višje dajatve za liter mleka.« Stvar postane razumljivejša, ko zvedo, da daje vsako kmetijsko podjetje državi več kot polovico svojega prihodka, da je sleherni pridelek evidentiran in da gre ves promet prek SDK. Medtem ko je vsak delavec na družbenih kmetijskih posestvih plačal lani najmanj 20 odstotkov dohodnine, pa je od skupno 418.675 davčnih zavezancev iz kmetijstva plačalo ta davek samo 274 kmetov.

In kaj se zaradi tega dogaja v kočevskem Kmetijskem gospodarstvu? Žlindra resignirano: »Najdemo lastno substanco. Osebni dohodki delavcev padajo, krčijo se nam investicije in razvoj, vzdrževanje je čedalje slabše, uporabljamo manj mineralnih gnojil itd. Hkrati je seveda manj denarja oziroma ga sploh ni za stanovanjske kredite, štipendije, nujno izobraževanje, ki se mu imamo zahvaliti za vse, s čimer se danes ponasamo. Odločili smo se za režim izrednih varčevalnih ukrepov, ki pa ne morejo trajati dalj

časa. Še zlasti v tem času, ko beležimo še krizo v prodaji mleka. Mi oddajamo vse mleko Ljubljanskim mlekarjam in vsak presežek čutimo na lastni koži!«

In kje Žlindra vidi izhod? Najprej se je zavzel za izenačitev pogojev gospodarjenja pri prireji mleka. Se pravi, da naj bi tisto, kar velja za kmete, veljalo tudi za njih. Hkrati je Žlindra prepričan, da je potrebno stroške prireje pokriti najmanj z 80 odstotki priznane cene. Vlada bi morala po njegovem mnenju pri-

skečiti na pomoč tudi z ugodnejšimi krediti. Poleg tega pa bi morala država nujno prevzeti nase tudi stroške »nujne infrastrukture«, se pravi, da bi morala biti znanje in razvoj kmetijstva plačana iz državne blagajne, kar velja tudi v najbolj kapitalističnih zahodnih državah. Tako bi zlagoma lahko vsaj ustavili propadanje družbenih farm oziroma bi to, kar danes imamo, vsaj lahko ohranili.

To pa je o Žlindrovih besedah nujno, saj v Sloveniji nismo tako bogati, da bi lahko

tvegali izgubo 11.000 zaposlenih delavcev v družbenem kmetijstvu, ki pridelajo na 8 odstotkih slovenske obdelovalne zemlje 40 odstotkov tržnih presežkov pomembnejših živilskih artiklov. Ali drugače rečeno: uničenje proizvodnje na družbenih posestvih Slovenije grozi z velikimi manki lastne hrane. Kaj pa to pomeni, pa je že vprašanje, spričo katerega bi kakšno našo vlado utegnili še kako zaboleti glava.

Žlindra poudarja, da so slovenski kmetijski strokovnjaki lotili »prenovo« že pred 15 leti. Po zaslugi jasnega strokovnega programa danes lahko ugotavljajo, da jim je uspelo. »Tega, kar smo dosegli z znanjem in trdim delom ter s sodelovanjem s strokovnjaki Biotehnične fakultete, nam ne more nihče vzeti, lahko pa nam z montiranim procesom uniči politika ali slovenska kmečka zveza pri SLS. Za prepričitev tega pa bomo kot Slovenci in slovenski strokovnjaki, čeprav samo na farmah, napravili vse. Če hočemo državi dobro, potem ne delajmo novih napak in krivic, temveč združimo sile in krenimo v želeno prihodnost. Vse, kar bomo uničili, je nezrelo in neodgovorno, posledice bomo nosili mi, še zlasti pa rod, ki prihaja. Ali se res nismo nič naučili iz zgodovine, ki smo jo tako drago plačali?!«

Ivo Kuljaj

Posnetek zgoraj z vso simboliko opozarja na politiko slovenske vlade in Kmečke zveze pri SLS. In kaj bo potem, ko bo »veselica« končana?

TO NI SUŠA ALI POPLAVA, TO JE POTRES

KŽK Kmetijstvo Kranj, d.o.o. je nastal leta 1990 iz dveh tozdov Kmetijskega kombinata Gorenjske, ki se je reorganiziral v osem družb oziroma podjetij, nam je povedal mag. Janez Tavčar, direktor podjetja. Obsega družbeno kmetijsko proizvodnjo na področju občin Kranj in Škofja Loka, zraven še nekaj predelave in trgovine. Delovno mesto zanj ni novo, saj je bil eno reorganizacijo nazaj, preden je prevzel funkcijo v KK Gorenjske, že direktor kranjskega tozda.

Ko so se odločili za zadnjo reorganizacijo, so se mirno sporazumeli o razdelitvi, obdržali so vsa delovna mesta ter se lotili sanacije kmetijske družbene proizvodnje, ki je bila največji problem, je povedal. Do lani so opravili sanacijo izključno z lastnimi kadri in sredstvi, odplačali so kredite, povišali produktivnost. Število zaposlenih so zmanjšali za 21 odstotkov, izključno po mehki varianti, z odhodom delavcev v pokoj ali z dokupom delovne dobe. Danes je podjetje, ki ima deset obratov, ki temeljijo na profitnosti pridelave, rentabilno, ustrezno organizirano, delavci dobivajo nekaj več kot 86 odstotkov plače, ki jo določa kolektivna pogodba (v letih sanacije je bil dohodek seveda nižji). »Kar zadeva čisto ekonomijo in gospodarjenje, v prihodnje naj ne bi imeli težav,« je povedal Janez Tavčar. Celotno več, pripravljene imajo programe, ki bi omogočili ekspanzijo in zaposlovanje novih delavcev. Toda...

Vse to je mogoče, če nova zakonodaja ne bo odrekala in izničila doseženega statusa v družbenem kmetijstvu.

Če ne bi pisali članka o zagatah in brezizhodnem položaju družbenega kmetijstva, ki ga nekdo očitno želi likvidirati, bi podrobneje lahko pisali o podatkih, ki nam jih je iz rokava stresal direktor Tavčar. Zato ta del te telegrafsko.

V KŽK pridelajo 3.000 ton krušnih žit, kar pomeni 90 odstotkov proizvodnje na Gorenjskem. Pridelava je normalno rentabilna in družbeno pomembna. Letno namolzejo štiri milijone litrov mleka, kar pomeni 20 odstotkov tržne pridelave in zagotovijo 400 ton prirasta goveda (11 odstotkov tržne pridelave). Mlečna proizvodnja je bila lani kljub neugodnemu položaju še rentabilna, visoka tehnologija prehrane in selekcija živine je zagotovila, da so lani namolžili 7.100 litrov mleka na kravo, od tega 5.000 litrov z lastno osnovno krmo. Na 1.600 hektarih kmetijskih zemljišč so na sedmih lokacijah pridelovali tudi oljnice, merkantilni krompir in sadje. Posebno znani so po pridelavi semenskega krompirja. V okviru KŽK deluje namreč raziskovalna enota (ima status raziskovalne organizacije), ki se ukvarja predvsem s temeljnimi in aplikativnimi raziskavami za pridelavo kakovostnega semenskega krompirja. Še ne tako davno so zagotav-

ljali skoraj polovico semenskega krompirja, potem pa so morali zaradi nediscipline pri uvozu in okuženosti z virusnimi boleznimi, ki jih je ta uvoz povzročil in so trenutno neobvladljive, to proizvodnjo zmanjšati za štiri petine. Lani so pridelali le še 500 ton nižjih kakovostnih razredov krompirja.

Semenski krompir, še ne tako davno paradni konj kranjskih kmetijcev, pa je že šolski primer slovenske politike do razvojno usmerjenega kmetijstva. Če država ne bo naredila reda v semenarstvu in prometu s krompirjem, bo ta proizvodnja izginila. Pri tem pa je treba upoštevati, da je bilo v to proizvodnjo vloženega ogromno, samo vrednost opreme in objektov znaša 5 milijonov nemških mark, da o 12 vrhunskih strokovnjakih, ki se s tem ukvarjajo, niti ne govorimo. Podobno se utegne zgoditi tudi z drugimi poljščinami, razvojni vrh se bo sesul, tržnost bo stagnirala, kako dolgo bo to trajalo in ali se bo kmetijstvo sploh spet obrnilo, pa bo vprašanje naše agrarne politike.

Površine, ki jih obdeluje KŽK Kranj, so zemljiško-knjižno njihove, od letošnjega marca pa je zemlja državna in jo upravlja sklad kmetijskih zemljišč in gozdov. Do zemlje so prišli s povojnimi nacionalizacijami, v veliki meri z arondacijami in komasacijami, približno tretjino so dobili z odkupom. Z velikimi vložki denarja so zemljišča usposobili, leta in leta vlagali v njihovo izboljšavo in v zadnjih petih letih so dosegli normalne učinke, rodnost in pridelave sta postala nadpovprečna, tako pri žitih kot pri krmnih rastlinah in krompirju. Tako dobre rodnosti niso dosegli s kemijo, je povedal Tavčar, marveč s pravilnim kolobarje-

Pogovarjali smo se tudi s predsednikom sindikalne organizacije v KŽK Kmetijstvo Kranj Ivom Črnilecem. Funkcijo je prevzel pred kratkim, prej je bil že nekaj časa član izvršnega odbora. Povedal nam je, da se sindikalna organizacija z vprašanji, ki jih prinaša denacionalizacija, še ni ukvarjala, zavedajo pa se, da bo to v bližnji prihodnosti postalo hud problem, saj naj bi bila ogrožena polovica delovnih mest. Sindikalna organizacija se je ukvarjala predvsem s plačami, saj so bile zadnji dve leti nizke, dosegale so le 80 odstotkov dogovorjenih s kolektivno pogodbo. Lani spomladi so zagrozili s stavko, potem pa so z vodstvom podjetja dosegli kompromis. Povezani so v kranjskih sindikatih. Razmišljajo pa, da bi se povezali v konfederacijo 90, v kateri naj bi ustanovili kmetijski sindikat, saj se zavedajo, da se bodo v prihodnje srečevali s problemi, ki bodo terjali usklajeno in utemeljeno sindikalno akcijo.

Janez Tavčar

njem, in očitki o kemijskem zastrupljanju in izčrpanju zemlje veliko bolj veljajo za kmete kot pa zanje. Upoštevati je treba tudi dejstvo, da so vsi objekti, infrastruktura, znanost, mehanizacija in skladišča prilagojeni zaokroženi proizvodnji.

Sedaj jim denacionalizacija v najbolj črni varianti grozi, da bodo ostali brez zemlje. Pri gozdarstvu se je to že zgodilo, prej so obvlado-

vali 1.000 hektarov gozdov, ki jih je denacionalizacija vrnila lastnikom. Dejavnost so v kombinatu obdržali, tako da nudijo storitve, nego, gojitvena dela in odkup.

Kaže, da bi po zakonu o denacionalizaciji morali vrniti 70 do 75 odstotkov zemlje, tudi tiste, ki so jo ob nakupu plačali. V obeh občinah je med upravičenci velik interes za obdelovanje zemlje, vsak bivši lastnik terja zemljo nazaj in po možnosti takoj. Pri tem je skoraj polovica upravičencev nekmetov. Bivšim lastnikom ponujajo, da bi bili solastniki, ki bi dobivali dividende, saj večinoma nimajo pogojev, da bi gospodarno izrabili zemljišče.

Razdeljevanje kompleksov bi zmanjšalo ekonomicnost pridelave, tudi infrastrukture, zlasti pa znanje ne bi bilo dovolj izkoriščeno. Tudi vsa raziskovalna dejavnost, ki je še kako pomembna in so zanje namenjali do 20 odstotkov skupnega prihodka, bi morali opustiti. »Pa ne gre za naših 8,6 odstotka zaposlenih, ki se ukvarjajo z razvojnim delom, ali 60 agronomov in tehnikov, ki ne bodo imeli več kaj delati. Gre za 11.000 zaposlenih v slovenskem kmetijstvu, za največjo slovensko tovarno, ki jo zavestno ukinjamo, za znanje, tehnologijo, kadre na visoki ravni, ki jih nadomeščamo z nižjimi ravnimi tehnologije in znanja,« je povedal Janez Tavčar.

Tržni delež KŽK Kranj je znašal 35 odstotkov. Pomenil je močan faktor stabilizacije ponudbe in povpraševanja po kmetijskih pridelkih, obenem pa poligon ustvarjanja znanja. Vrednost objektov, opreme in naprav, ki jih je mogoče uporabljati samo specializirano, znaša 11 milijonov mark. Vsega tega ob razdrobljeni pridelavi ne bo mogoče nadomestiti, samo ob robovih morebitnih majhnih parcel in za poti bo ostalo neobdelane približno 20 do 25 odstotkov zemlje.

Vse našeto in marsikaj drugega, česar zaradi omejenega prostora nismo omenili, je mag. Janez Tavčar pripovedoval z nenavadno umirjenostjo. »Zaenkrat se nas še ne loteva panika in pesimizem. Pričakujemo, da se bo vendarle našel kdo, ki bo pametno preračunal, kaj vse to pomeni in se bomo odločili za pametnejšo pot – v korist družbe, kmetijstva, zaposlenosti. Naši delavci skoraj ne morejo verjeti, da smo bili še pred tremi leti v vrhu, dejanski nosilci napredka, tehnologije, tržne proizvodnje, danes pa se vse ruši. Naše poslanstvo je, da normalno, gospodarno delamo naprej, se v okviru finančnih možnosti in znanja usmerjamo v druge dejavnosti – trženje, trgovino, močna krmila, uslužnostne dejavnosti, pa oskrbo z reprodukcijskim materialom, v vrtnarstvo, cvetličarstvo. Vendar vsega tega ni moč doseči čez noč. Še vedno upamo, vsekakor pa se ne bomo kot telički pustili peljati v zakol.

V kmetijstvu imajo elementarne nesreče vkalkulirane in z njimi morajo računati. Toda to, kar se danes dogaja, ni suša ne poplava, to je potres, ki pa ga je mogoče pričakovati in posledice omiliti.

Igor Žitnik

POGUBEN EKSPERIMENT?

»Ali sploh veste, kaj v bistvu pomenijo določila desetega poglavja zakona o zadrugah?« se je najprej retorično vprašal diplomirani veterinar Egon Železnik, direktor MIT – mesoizdelki Trbovlje, potem pa besno izbruhnil: »Da bodo kmetijske zadruge dobile v svoje roke igračo, s katero se ne bodo znale igrati; bombo, ki jim jo bo v rokah razneslo! Posledice bodo v vsakem primeru katastrofalne...«

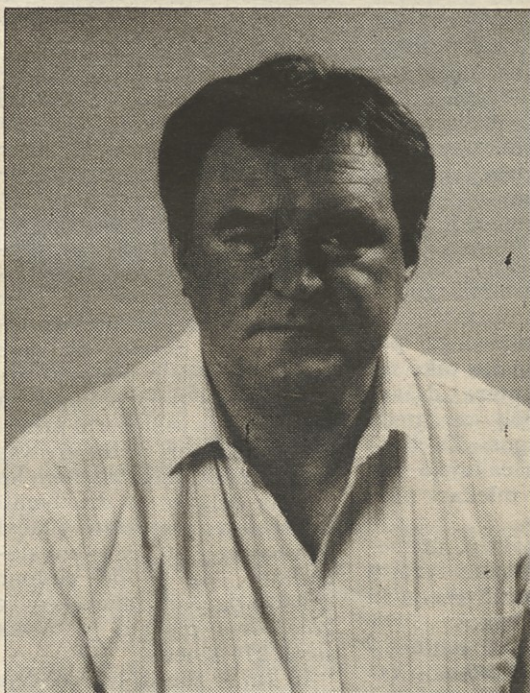
Egon Železnik je bil seveda med tistimi direktorji, ki so že v začetku maja lanskega leta vložili pobudo za začetek postopka pred Ustavnim sodiščem glede skladnosti določb zakona o zadrugah z Ustavo Republike Slovenije. Zbodo ga je njegovo deseto poglavje, v njem pa predvsem 57. člen, ki združnim organizacijam in kooperantom priznava, »da lahko na podlagi dokazovanja sodelovanja s podjetji iz 57. člena zakona uveljavljajo pravice iz minulega dela v višini 45 odstotkov knjižne vrednosti omenjenih podjetij«. Za nameček pa taisti člen delavcem ne priznava njihovega prispevka k nastanku in povečanju družbenega kapitala! »Če bo tako – in tako bo, ker tega popolnega političnega sporazuma ne skrivajo več niti njegovi idiotski pobudniki –, se bomo delavci v procesu lastninjenja prelevili v drugorazredne državljane, zamorce,« benti Železnik in dokazuje to diskriminacijo: »Zakon združnikom in kooperantom preko nedeljive kolektivne lastnine priznava trajne pravice uživanja rezultatov njihovega minulega dela, zaposlenim pa te pravice odreka.« Po njegovem mnenju je to določilo popolnoma skregano z načelom enakosti pred zakonom in pomeni tako flagrantno kršenje človekovih pravic, da ga čudi, »zakaj se niso gor postavili tudi vsi ti silni sindikati.«

Kakorkoli že, Železnik je družno z drugimi prizadetimi direktorji živilskopredelovalne industrije predlagal ustavnemu sodišču Republike Slovenije, naj sporni del zakona o zadrugah spozna za neustavne in razveljavi izvajanje členov 57 do 64, še preden bodo nastopile posledice zakona. Vlogo je začel še z določbo 7. člena Pakta o ekonomskih, socialnih in kul-

turnih pravicah, ki državo podpisnico obvezuje, da vsakomur zagotovi enake človekove pravice, ne glede na družbeni položaj ali katekolo drugo osebno okoliščino. Pa? »Tresla se je gora, rodila se je miš!« nemočno odkimava, ko ga vprašamo, na kakšno usodo je naletela

Seveda se v pogovoru nismo mogli ogniti ta čas aktualnim prepovedim izvoza in uvoza mesa. »Kar se tiče zapore izvoza v EGS, se na nas pozna indirektno, prek silnega pritiska izvoznikov na domače tržišče,« pravi Železnik. »Kar se pa tiče odloka naše vlade, ki prepoveduje uvoz, pa lahko rečem, da je to silno nevarna politika. Predvsem z dveh vidikov. Prvič glede na to, da Slovenija pridelava zase le 40 do 45 odstotkov prašičev, bomo ob nadaljevanju take politike ostali brez svinine. V najboljšem primeru jo bomo vse dražje kupovali na Madžarskem. Drugič, če preberemo pisanje dr. Dušana Piriha v Sobotni prilogi Dela 17. aprila, se lahko bojimo, da bo zapora slovenskega izvoza v EGS še podaljšana, saj navaja, da so lani v Sloveniji na črno poklali 27 odstotkov vsega goveda in 50 odstotkov telet. Pri takem početju pa se seveda povsem izgubi veterinarsko-sanitarna kontrola in preventiva pri samem klanju in pri prometu z mesom in mesnimi izdelki. Kmetijstvo oziroma država, ki izgubi takšno kontrolo nad skoraj tretjino živinorejske proizvodnje, ogroža zdravje ljudi in živali, zato je za Evropo nevarna. Ker pa v Evropi vedo za naš črni zakol, se ta zapora kaj lahko še podaljša...«

Kmetijskemu ministrstvu pa kot da je vseeno, saj v svoji »strategiji razvoja« živilske industrije ne obravnava...«

Egon Železnik

njihova pobuda. »Vse bolj verjamem gospodu Žaretu Preglju – čeprav je iz Slovenske ljudske stranke –, ki je med zasedanjem parlamenta 14. aprila menil, da v Sloveniji nimamo neodvisnega sodstva. Kajti če bi ga imeli – pa demokracijo tudi! –, potem bi moralo Ustavno sodišče vsaj reagirati na ustavni spor, ki ga je vesoljna slovenska živilskopredelovalna industrija sprožila že 10. junija lani! Pa nič...«

Da bomo lažje razumeli Železnikovo ogorčenje, velja v telegrafskem slogu preleteti »zgodovino« MIT. Podjetje je nastalo med obema vojnoma iz komunalne klavnice in dobro poslovalo vse do leta 1975, ko so jo prisilili v ABC

Pomurko. »Petnajstletno 'bivanje' v tej umetni politični tvorbi se je odrazilo v naslednjih rezultatih: razbitje enovite firme na trgovski in proizvodni tozd, s čimer smo izgubili domače tržišče; izguba klavnice, dejavnosti torej, s katero se je vse skupaj sploh začelo; leta 1989 popolna upuščenost podjetja – okolice, objektov, naprav, organizacije dela, tehnoloških postopkov, financ, komerciale in seveda kadmrov,« našteva Železnik. »In da je firma spet vstala od mrtvih, se je bilo treba štiri leta odpovedovati solidnim plačam, stanovanjem, počitniškim zmogljivostim, skratka vsemu, kar sodi k standardu. Ker smo vedeli, kaj hočemo, smo stisnili zobe. Doslej smo obnovili praktično dve tretjini firme, za kar smo porabili milijon 300 tisoč nemških mark. Si predstavljate, kaj bi lahko imel vsak od naših 62 delavcev, če bi si ta denar lepo razdelili...?!«

Pa smo spet v jдру problema, ki ta čas nateguje živce Železnika in »njegovih« delavcev. »Sedaj, po vsem tem odrekanju, pa naj damo 45 odstotkov premoženja zadrugam, ki v to firmo nikoli niso investirale niti dinarja!« se spet retorično sprašuje. »Spet se vključujemo v neko politično tvorbo, ki se bo za razliko od prejšnje imenovala pač delniška družba in od katere ne pričakujemo nič drugega kot katastrofo. Takšno so pač naše izkušnje.« Če se bo zgodovina torej ponavljala, bo glasovni stroj »nasprotne« strani sprejemal odločitve, ki bodo v diametralnem nasprotju z mavričnimi interesi te plati; zavoljo slabega vodenja »nepismenih« ne bo dela; sledilo bo odpuščanje delavcev... »Tisti, ki znajo in dobro delajo, bodo popokali 'kufre' in šli, še preden se bo to zgodilo, ker 'paverske' oblasti tu pač ne bodo trpeli,« je zaokrožil Železnik in se zamislil: »Čudi me, da nihče v gospodarskem delu vlade ne vidi, da je dal zakon o zadrugah celotno našo panogo v roke drugi panogi! Ja, to je edinstven primer na svetu in bo silno drag eksperiment. Boste videli...!«

Damjan Križnik

Ne silite in ne vtikajte se v podjetja!

Piše: Rajko Lesjak

Nova demokratična politična oblast je staro oblast napodila iz podjetij in drugih institucij s parolo: »Politika mora iz podjetij!« Pravi je bilo tako, saj morajo biti v podjetjih »doma« samo delojemalci in delodajalci ter industrijska demokracija. Ni pa prav, da se je nova politična oblast zagnala nazaj v podjetja, podrla vse, kar ji je bilo napoti, uporabila vse sorte zvijač, da si prigrabi še ekonomsko moč in s tem še večji vpliv na vse pore življenja državljanov, podjetij in institucij. S tem je bila storjena usodna napaka. Podjetja namreč niso in ne

morejo biti »poligon« obračunavanja strank, strankarskih prvakov in političnih elit. Take bitke gospodarstvu in delavcem povzročajo preveč škode.

Trikrat proti nič

Z zakoni, ki jih je napisala ter jih je in jih še bo sprejela, je in bo poskrbela za »primerno« slojevitost ter različne interese in koristi državljanov. Razdelila bo družbeno premoženje; eni se bodo v vrsto postavili trikrat, drugi bodo in so že dobili mimo vrste, tretji bodo ostali praznih rok. Ko se deli, pravijo nekateri strankarski prvaki, je dobro, da si zraven. Največ gre po tej logiki tistim, ki vladajo – politični eliti; sledijo tisti, s pomočjo katerih se da vladati, itd. Seveda pa se ne deli vsako leto, tega se še kako dobro zavedajo. Zato bo družbeni kapital na koncu zgodbe tako ali drugače običal v rokah peščice ljudi. Pravijo, da si bo poiskal nove lastnike; kdo pa ga je ustvarjal, pa novih lastnikov še malo ne zanima.

Se manj so pri tem poslu pomembna morala in načela poštenosti. Cena za te cilje sploh ni pomembna. Tudi nobena gospodarska afera, ključno gospodarsko in socialno stanje, v kakršnem so naša država in državljani, ni, tako kaže, dovolj resno opozorilo za drugačno obnašanje in razreševanje problemov. Zato s peto brzino drvimo v prepad.

Kako dolgo še?!

Pravne in moralne norme so na psu. Besede pravni red in zakonitost so danes samo še zguljene fraze. Delavstvo do kraja ponižano in v večnem strahu za delovno mesto, za podjetje in socialno varnost prek sindikatov na to opozarja in zahteva, da se vse skupaj neha. Človek kar ne more verjeti, kako se oblast boji priznati delavcem delovnega premoženja; tudi tistega dela mu noče priznati, ki mu ga je »delodajalec« dolžan za manj izplačane plače po kolektivni pogodbi. Bolj ko se odgovorne institucije opozarja in od njih zahteva, naj vladajo tam, kjer jih zavezujejo ustava in zakoni, in naj se ne vtikajo v stvari, ki niso njihove, bolj grede stvari na slabše. Kako dolgo še?

Pravice delavcev so na točki, ko sodijo v drugačne čase. Soodločanje delavcev, kolektivno pogajanje, socialpartnerstvo, nova delovna mesta so v naši državi vedno večji tujec. Vse bolj domači pa postajajo brezposelnost, revščina, stečaji, presežki, čakanje na delo, socialna pomoč, preživetje, velike socialne razlike, velike krivice, davčne utaje, finančne spekulacije, korupcije, mafijski posli, kraja družbenega premoženja, siva ekonomija, izguba trgov, boj za preživetje. Vse to je po svoje tudi zrcalo oblasti.

Kriza zaupanja

Vsi ti nerazrešeni problemi, vedno nova vprašanja, taki odnosi, da o zunanjih razmerah in vplivih sploh ne razmišljamo, bodo našo državo pripeljali v nemogoč položaj, iz katerega bo poti preprosto zmanjkalo. Kriza zaupanja v institucije sistema – od parlamenta, vlade, strank, direktorjev... bo taka, da države ne bo več mogoče upravljati. Vse prednosti, ki jih je naša država imela, bilo pa jih je kar nekaj, kopnijo kot tisti sneg, ki pade na vigred.

V takem vsesplošnem neredu, v taki krizi zaupanja in podcenjevanju številnih slojev delavstva, ob takim pomanjkanju socialdemokratske misli in prakse, ob pohodu demagogij in skrajnih sil ter ob nikakršni odgovornosti za sedanje početje so gospodarske, socialne, davčne in druge reforme vnaprej na majavih nogah in so skorajda obsojene na propad. Če se stvari ne ustavijo in ne krene na bolje, bodo ulični pohodi, tovarniške in druge stavke, delavci z internaciomalo na ustih in rdečo zastavo v rokah nekaj vsakdanjega v našem življenju. Si mar kdo to želi? Si mar želijo socialnih izbruhov, ko sploh ne bo več mogoče razmišljati, ali se sindikati borijo za več delovnih mest, za večje mezde, za več družbenega kapitala, za več soodločanja, za drugačne delavske pravice...?

Res je, da tudi to sodi v drugačne čase, žal pa se ti vračajo. Vsi skupaj naredimo nekaj, da jih ne bo, in zato ne kličimo hudiča! Časi liberalnega kapitalizma niso bili prijazni časi, nasprotno: bili so kruti in krivični, vsaj kar zadeva delavstvo. In prebujanje ter pomlad sindikatov v Evropi in resna opozorila delodajalcem, vladam in kapitalu za več delovnih mest ter drugačno socialno politiko, za pravičnost in solidarnost, bodo predramila tudi naš sindikalni prostor.

Dr. Emil Rojč

Kariera kot spreminjanje Podjetništvo in razvoj kadrov

Priročnik je izšel pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4.
Cena priročnika je 850 SIT.

Če bo treba, pa na referendum!

PRESTRAŠENI PODALJŠKI STROJEV

November 1992, dan svetega Martina, ki je prinesel priznano dober letnik vina in vse očitneje slab lastninski zakon

Tako je Dušan Semolič zastavil tiskovno konferenco ZSSS, na kateri so predstavili »stališča do problematike lastninjenja«.

Kratko in jedrnat je strnil sindikalne izkušnje odtlej: »Krepi se državni kapitalizem, kapital špekulantov, po drugi plati pa delavci, če že ne lete na cesto, postajajo prestrašeni podaljški strojev.

Lastninjenje naj bi ne bilo cilj, ampak sredstvo za večjo ekonomsko učinkovitost – sploh kaže dokazovati, kako je s tem?!

Tudi mudi se, nam zatrjujejo in mi se s tem strinjamo! Zato, ker se družbeno premoženje nenadzorovano preliva v roke, ki ga niso ne ustvarjale in si ga tudi drugače ne zaslužijo.

Moratorij? Tudi tu ni potrebno posebej dokazovati, da ni dosegel svojega namena.

In načela privatizacije so jasna. Deluj:

- TIHO,
- HITRO,
- BREZOBZIRNO!

Če pod vse to potegnemo črto, dobimo en sam rezultat – vse večjo brezposelnost in napak utemeljeno socialno diferenciacijo.

Dušan Semolič je spregovoril še o dilemi, ali so delavska podjetja, kjer so zaposleni večinski lastniki, pot v bankrot ali uspešna alternativa:

»LE V ZDA USPEŠNO POSLUJE VEČ KOT 10.000 TAKŠNIH PODJETIJ, V VELIKI BRITANJI JIH JE VEČ KOT 1.500, TUDI DRUGOD V RAZVITEM SVETU JIH

POZNAJO IN USPEŠNA SO...

Gregor Miklič je pojasnil prizadevanja svobodnih sindikatov, po katerih naj bi zaposleni dobili najširše možnosti za lastništvo – ne zgolj s certifikati, ampak tudi z najugodnejšimi popusti pri notranjem odkupu, pri čemer je najboljša osnova panožna kolektivna pogodba in po njej merljivi zaostanki plač. Podaril je nujnost smotrne, razvojno naravnane porabe sredstev, zbranih z odkupi, in se obregnil ob prevlado merila starosti nad merilom delovne dobe.

NA KRATKO JE OCENIL REVIZIJO:

»Kam smo zabredli, dokazuje že več kot tisoč vlog za revizijski postopek. Zmešnjavo bi razpletle le korektne, strokovno speljane revizije, česar pa doslej nismo dogajanje ne obeta. Sindikati se bomo zavzemali za sodelovanje delavcev pri lastninjenju tudi tistih podjetij, ki bodo v revizijskem postopku.«

Rajko Lesjak je le opomnil, da svobodni sindikati že najmanj stotič svari politične elite in stranke, naj se ne vtikajo v podjetja: »Seveda je vse to bob ob steno, saj pri tem nova oblast dela enake napake kot prejšnja – LE Z VELIKO VEČJIM ELANOM!

Vse zvijače novih oblastnikov sledi logiki, da je treba biti zraven, kjer in kadar se kaj deli – z vsoto možno vehementno pa to logiko potepajo, če naj bi bili zraven tudi delavci.«

Ciril Brajer

Javni poziv!

Predsedstvo sveta Zveze svobodnih sindikatov Slovenije poziva poslance državnega zbora Republike Slovenije, naj z vso odgovornostjo proučijo predloge amandmajev, ki jih je ZSSS posredovala k spremembam in dopolnitvam zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij. Minimum naših zahtev je, da se premalo izplačane plače v primerjavi s sklenjenimi kolektivnimi pogodbami dejavnosti upoštevajo pri lastninjenju podjetij! Moralno, politično in pravno nevzdržno je, da bodo posamezniki udeleženi v procesih privatizacije trikrat – kot razlašenci, kot zadružniki in kot državljani; delavci, ki pa so družbeno premoženje ustvarjali – tudi na račun premalo izplačanih plač, pa naj bi se zadovoljili z drobnicami. Sedanje razmere na področju lastninjenja so posledica neodgovornega in nepravočasnega odziva oblastnih organov na urejanje teh procesov. ZSSS je namreč ves čas opozarjala, da bo do takšnih ekscesov, kakršni se dogajajo sedaj prišlo.

Če naši predlogi ne bodo upoštevani, je predsedstvo sklenilo, da bo takoj začelo postopek za zbiranje podpisov za zakonodajni referendum, s katerim bo predlagalo odpravo za delavce najbolj krivičnih določb zakona.

Državnemu zboru Republike Slovenije

Predlog amandmajev k predlogu zakona o spremembah in dopolnitvah zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij

● Amandma k 25. členu:

Za drugim odstavkom se doda nov tretji odstavek, ki se glasi: »Pri notranjem odkupu delnic podjetja se upravičencem prizna dodaten popust do največ 25% za premalo izplačane osebne dohodke v primerjavi z določbami kolektivnih pogodb dejavnosti. V dejavnostih, kjer kolektivne pogodbe niso sklenjene, se upošteva razlika do splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo. Dodaten popust mora biti predviden v programu lastninskega preoblikovanja podjetja. Podjetja izdajo upravičencem zadolžnice, s katerimi dokazujejo upravičenost do dodatnega popusta. V vsakem primeru dodatni popust ne more znašati več, kot je znesek premalo izplačanih osebnih dohodkov upravičencev.«

Obrazložitev: V Zvezi svobodnih sindikatov Slovenije smo v vseh fazah pripravljani in sprejemanja zakona o lastninskem preoblikovanju podjetij zahtevali, da se s tem zakonom uredi pravica delavcev do lastninjenja podjetij, v katerih so (bili) zaposleni, za znesek premalo izplačanih plač v primerjavi z določbami kolektivnih pogodb dejavnosti. Vse kolektivne pogodbe dejavnosti vsebujejo določbe o izhodiščnih plačah kot osnovah za določanje osnovnih plač, o pogojih za znižanje osnovnih plač do 20%, nekatere kolektivne pogodbe pa tudi določbe o izdaji vrednostnih papirjev. Vsako podjetje bo dolžno na podlagi predlagane določbe zakona izračunati razliko med izplačanimi plačami upravičencev in določbami kolektivnih pogodb dejavnosti oz. splošne kolektivne pogodbe za gospodarstvo (če pogodbe dejavnosti ni) in izdati upravičencem »zadolžnice«. Zadolžnice za premalo izplačane plače se priložijo programu lastninskega preoblikovanja podjetja.

● Amandma k 31. členu:

Predlagamo črtanje amandmaja k 31. členu, s katerim se uvaja kriterij starosti namesto kriterija delovne dobe za določanje vrednosti lastninskih certifikatov.

Obrazložitev: S predlagano spremembo 31. člena zakona se ne strinjamo, ko vztrajamo, da so do večje vrednosti lastninskih certifikatov v prvi vrsti upravičeni tisti, ki so družbeno premoženje s svojim delom ustvarjali.

Se dodatno pa nasprotujemo temu, da bi posamezniki po več osnovah participirali na družbenem premoženju (hkrati kot razlašenci, kot zadružniki in kot državljani).

● Amandma k 33. členu:

Sedanji drugi odstavek 33. člena (katerega črtanje je predlagano) se nadomesti z naslednjim besedilom:

»Podjetje lahko pridobi od Sklada kot dolgoročni kredit pod najugodnejšimi pogoji najmanj polovico sredstev kupnine za prenesene delnice za naložbe in sanacijo v prestrukturiranje podjetij.«

Obrazložitev: Cilj lastninjenja ni razdelitev družbenega premoženja, temveč učinkovito gospodarjenje in zagotavljanje pogojev za gospodarsko rast, večanje zaposlenosti ter izboljšanje gnotne varnosti zaposlenih, vseh državljanov Slovenije in družbe vspešno.

Po našem prepričanju je predlagani amandma v funkciji teh ciljev.

Dušan Semolič,
predsednik ZSSS

MAČEHA MARIBORSKIH DELAVCEV

Podjetja iz kovinske in elektroindustrije v Mariboru iščejo izhod iz krize zlasti z odpustitvijo delavcev. Tako ravna tudi zato, ker jih k temu nagovarja celo ministrstvo za delo. Rajko Kotnik, direktor Karoserista, ministrstva za delo sploh ne razume. »Manj kot bo delavcev, manj bo sider, ki vlečejo podjetja navzdol.« je ob obisku Dušana Semoliča in Alberta Vodovnika dejal generalni direktor TVT Zvezdan Žlebnik. Največji sovražnik podjetij in de-

lavcev je predraga država. Če se bodo sedanja gibanja nadaljevala, bo Ernest Fujs, direktor Primata predlagal postavitev »mrtvih straž« na Trojanah, ki naj bi preprečevale, da bi Ljubljana postajala bolj osvobodena, kot je bil Beograd.

Kovinarska podjetja v Mariboru zaposlujejo 22 tisoč delavcev. Edo Ozimič, sekretar območnega odbora sindikata ocenjuje, da je ogroženo nekaj več kot 6.000 delovnih mest. Samo v TVT, Tovarni dušika Ruše, Karoseristu in Primatu pa je ogrožena polovica od 4.400 delovnih mest.

V Karoseristu je zdaj 200 delavcev in od teh jih je polovica redno na čakanju. Trden je le gasilski program in zato so zmogljivosti izkoriščene le 43-odstotno. Podjetje pripravlja program za 70 do 90 presežnih delavcev. Želijo čimprejšnji odgovor ministrstva za delo o zagotovitvi sredstev za odpravnine in druge pravice delavcev. Direktor Karoserista se pri tožuje tudi nad bankami, ki namesto da bi posojale denar, le-

ttega dajejo različnim posrednikom, ki zanj računajo dvakrat toliko kot banke.

Tovarna dušika Ruše je organizirana v dvanajstih družbah in krovnom podjetju. Prav vse razen Kemije poslujejo z izgubo. Ruše so leta 1988 zaposlovala 2.500 delavcev, danes jih imajo še 1.500 in po prognozah poslovnih delavcev je odveč še 500 delavcev. Tovarna dušika Ruše je danes last sklada, ki je Rušanom pomagal pri znižanju cene za električno energijo in ki se trudi tudi za odpis dolga do elektrogospodarstva.

Primat posluje uspešno tudi po zaslugi Ernesta Fujsa, ki je tja prišel leta 1988 kot sanator. Primatovci so v letu 1992 dvakrat stavkali in tako prišli do višjih plač. Direktor pravi, da so povečane plače povzročile tudi odpustitve presežnih delavcev. Ker so delavci Primata podjetje sanirali brez tuje pomoči, se bo direktor trudil, da bi postali njegovi edini lastniki. Izračuni gospodarskih rezultatov pa kažejo, da je v Pri-

matu potrebno še novo odpustitve, ki bo menda olajšala proces privatizacije.

TVT, od koder je odšlo 500 delavcev, ima še 900 presežnih delavcev, za katere pripravlja nov program. Sindikat bo z njim soglašal le, če bo denar za pravice delavcev, skladno z zakonom. Kot je povedal generalni direktor Zvezdan Žlebnik, je zdaj trden le program tirmih vozil. TVT med drugim ponuja delavcem in drugim več kot 600 strojev in več kot deset tisoč kvadratnih metrov pokritih površin. Ker podjetje nima kadrov, ki bi znali tržiti na tujem, se bo položaj po izgubi jugoslovskega trga izboljšal zelo počasi.

Razplet položaja v TVT je težko napovedati, saj mora biti sindikat podjetja po besedah njegovega predsednika Ivana Selinška občutljiv zlasti na delavce, ki ostajajo brez dela. In prav zanje ministrstvo za delo menda nima denarja oz. ga je bistveno premalo.

F. K.

Sindikalna lista

Table with 3 columns: Prvi del, Datum, Šifra. Includes categories like Dnevnic, Kilometrini, and Regres za prehrano.

ZDAJ SE LAHKO POGOVARJAMO!

temu, da socialnega sporazuma... V prvem delu sindikalne liste smo objavili zneske materialnih stroškov...

opravljenih privatizacij. Verjetno gre tudi za nezmožnost uveljavljanja zakona v življenju...

Vlada Janeza Drnovška je ta teden povabila sindikate na nov krog pogovorov o sporazumu o socialni stabilnosti...

KAM ZA 1. MAJ?

Območna organizacija sindikatov Ljubljane in okolice pripravi štiri prireditve ob mednarodnem prazniku dela.

V območni organizaciji sindikatov Celje bodo prvomajske prireditve: v Celju na Gričku, v Laskem na Smohorju...

Ljubljana in okolica

Območna organizacija sindikatov Ljubljane in okolice pripravi štiri prireditve ob mednarodnem prazniku dela.

Osnrednja prvomajska prireditvev Območne organizacije svobodnih sindikatov Dolenjske bo 1. maja 1993 na Debencu pri Mirni...

Podravje

Krajevni svet RUŠE Na predvečer praznika 30. 4. 1993 ob 19. uri bo pred gasilskim domom v Rušah-Smolniku proslava...

Krajevni svet LENART V vseh centih Krajevnih skupnosti občine Lenart bo godba na pihalu na dan 1. maja 93 igrala budniko.

Pomurje

MURSKA SOBOTA: 30. april 1993 ob 19. uri na Trgu zmage Kulturni program z nastopom Plesne skupine KAZINO iz Ljubljane...

V območni organizaciji sindikatov Gorenjske pripravljamo prvomajske prireditve na treh mestih in sicer: za Jesenice na Poljanah ob 11. uri...

Velenje in Mozirje

VELENJE, SOBOTA, 1. 5. 1993 6.00 do 6.30 - KANONADA, velenjski grad 6.00 - BUDNICA, Velenje...

Svobodni sindikati v koroški regiji tudi letošnje leto organizirajo že tradicionalna prvomajska srečanja v vseh občinah koroške regije in sicer: DRAVOGRAD - NA KOŠENJAKU ob 11. uri...

Koroška

Svobodni sindikati v koroški regiji tudi letošnje leto organizirajo že tradicionalna prvomajska srečanja v vseh občinah koroške regije in sicer: DRAVOGRAD - NA KOŠENJAKU ob 11. uri...

Območna organizacija svobodnih sindikatov vabi vse, da se teh srečanj udeležite v čim večjem številu.

Zasavje

Območni svet Zasavje bo skupaj z društvi in organizacijami pripravil na predvečer delavskega praznika kresovanje: v HRKASTNIKU - Praprtno, petek 30. maja ob 19. uri...

Območni svet Zasavje bo skupaj z društvi in organizacijami pripravil na predvečer delavskega praznika kresovanje: v HRKASTNIKU - Praprtno, petek 30. maja ob 19. uri...

Posočje

Pravzapravo prvomajske srečanje bo na običajnem prireditvenem prostoru v Opatjem selu na Kraisu v soboto, 1. maja, ob 13. uri.

Pravzapravo prvomajske srečanje bo na običajnem prireditvenem prostoru v Opatjem selu na Kraisu v soboto, 1. maja, ob 13. uri.

Domžale

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Gorenjska

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Domžale

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Gorenjska

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Domžale

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Gorenjska

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Domžale

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

Območna organizacija ZSSS na predvečer 1. maja ob 20 uri organizirano kresovanje z oglednikom na Viru (ob Butkovevi cesti) 1. maja bo na istem mestu budnika z golarjem!

skei

Vsem delavkam in delavcem želi lep 1. maj

Praznovanje letošnjega 1. maja naj bo tudi opomin in protest proti vsemu, kar priznava samo veličino kapitala in grozi vsem tistim, ki so v preteklih letih soustvarjali bogastvo naše družbe.

Albert Vodovnik

**Vsem članom,
delavcem
in poslovnim partnerjem
čestitamo
za 1. maj
– praznik dela**

Sindikat
Kmetarstva
Slovenije

Sindikat
Kmetarstva
Slovenije

SINDIKAT TEKSTILNE IN
INDUSTRIJE

USNJARSKO-PREDELOVALNE
SLOVENIJE

**Za 1. MAJ
čestitamo vsem,
ki delajo,
in vsem,
ki bi radi delali,
pa so jim delo vzeli**

Republiški odbor

PRIROČNIKI ZA SINDIKALNE ZAUPNIKE, STROKOVNE SLUŽBE PODJETIJ IN POSAMEZNIKE

● več avtorjev:

KAKO UVELJAVITI SPLOŠNO KOLEKTIVNO POGODBO V PRAKSI

Navodila – Splošna kolektivna pogodba za gospodarstvo. Cena 700,00 SIT

● več avtorjev:

MOJE PRAVICE NA DELOVNEM MESTU

Delovno razmerje – Prenehanje potreb po delavcih – Posebno varstvo žensk, mater, delavcev z družinskimi obveznostmi, mladine, invalidov in starejših delavcev – varstvo pravic delavcev – Varstvo pri delu – Pravice iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja, za primer brezposelnosti, zdravstveno, socialno varstvo – Seznam služb pravne pomoči. Cena 350,00 SIT

● Mira Becele

STANOVANJSKA RAZMERJA PO NOVEM

Priročnik za lastnike stanovanj in za tiste, ki bi to radi postali... Stanovanjski zakon s komentarjem in primeri praktične uporabe njegovih določil. Cena 520,00 SIT

● Bogdan Kavčič

DELAVCI IN UPRAVLJANJE

Participacija – vzroki, cilji, vsebina in moč, organizacijske oblike, prednosti in kritike, evropski modeli participacije in kaj prinaša novi »Zakon o sodelovanju delavcev pri upravljanju podjetij«. Cena 460,00 SIT

● Gregor Miklič

NOVA DELOVNA ZAKONODAJA

Prečiščeno besedilo Zakona o delovnih razmerjih in Zakona o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti s komentarjem.

Cena 670,00 SIT

● Stane Uhan:

PLAČNI SISTEM V REPUBLIKI SLOVENIJI

Statistični podatki – Kritična raven – Evropske cene in balkanske plače – Izhodiščni osebni dohodki – Kaj ve in misli vlada – Načrtovanje najnižje osnovne plače – Konkretni predlogi – Podcenjeno znanje – Najvišje plače. Cena 400,00 SIT

● Aleksej Cvetko

NOVA UREDITEV POKOJNINSKEGA IN INVALIDSKEGA ZAVAROVANJA

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

Zakaj so bile potrebne spremembe v pokojninski in invalidski zakonodaji – Spremembe pogojev za upokojevanje – Nova definicija invalidnosti in kaj to pomeni – Nov sistem odmere nadomestil plač invalidom II. in III. kategorije invalidnosti. Cena 680,00 SIT

● Emil Rojč

KARIERA KOT SPREMINJANJE

Priročnik za podjetništvo in razvoj kadrov. Cena 850,00 SIT

● Več avtorjev

SOCIALNA DRŽAVA

Zbornik razprav za VARNOST, SVOBODO, SOLIDARNOST IN PRAVIČNOST. Cena 600,00 SIT

● Aleksej Cvetko

ZDRAVSTVENO ZAVAROVANJE PO NOVEM

Novi Zakon o zdravstvenem zavarovanju – Razlage vseh sprememb in vseh oblik prostovoljnega zavarovanja občanov. Cena 580,00 SIT

NAROČILNICA ZA KNJIGE – PRIROČNIKE

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo

..... izv. ● Kako uveljaviti izv. ● Plačni sistem
..... izv. ● Moje pravice na izv. ● Nova ureditev...
..... izv. ● Stanov. razmerja izv. ● Kariera kot
..... izv. ● Delavci in uprav. izv. ● Socialna država
..... izv. ● Nova del. zakon. izv. ● Zdrav. zav.

Od 1. 2. 1992 se za knjige zaračunava 5-odstotni prometni davek.

Naročeno mi pošljite na naš naslov:

Ulica, poštna št. in kraj:

Ime in priimek podpisnika:

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku.
2. Kot ind. kupec bom plačal po povzetju.

Dne: Žig: Podpis naročnika:

Vse informacije o knjigah – priročnikih objavljamo v časopisu »DE«. Časopis DE in knjige lahko naročite pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, telefoni (061) 321-255, 110-033, 313-942, 311-956. Fax: (061) 317-298

Čestitka ob 1. maju

*Le naša odločnost in enotnost
bo delavcem zagotavljala lepši
jutri!*

ROS državnih in družbenih organov Slovenije
Sindikat delavcev finančnih organizacij Slovenije

ATRIS d.o.o.

Borza sindikalnega turizma

*Vsem, ki potujejo ali bodo še
potovali ali uživali v prijetnih
počitniških dneh z Atrisom,
voščimo prijazne prvomajske
praznike.*

Metod Zalar

**SINDIKAT KEMIČNE,
NEKOVINSKE
IN GUMARSKÉ
INDUSTRIJE**

kng
SLOVENIJE

OB MEDNARODNEM PRAZNIKU DELA 1. MAJU
ISKRENO ČESTITAMO VSEM ČLANOM SINDIKATA
KNG KAKOR TUDI VSEM KOLEGOM V SINDIKATIH
SLOVENIJE. PREPRIČANI SMO, DA BOMO Z DOBRIM
DELOM IN SODELOVANJEM VSEH SINDIKATOV
V DRŽAVI URESNIČILI SVOJE CILJE. S TEM BO
OHRANJENO TUDI IZROČILO TEGA POMEMBNEGA
MEDNARODNEGA PRAZNIKA.

**SINDIKAT
DELAVCEV
TRGOVINE
SLOVENIJE**

*Članom sindikata
delavcev trgovine
in bralcem DE
čestitamo za
praznik dela.*

Marija Lukman

Franc W. Petek

**SINDIKAT ZDRAVSTVA
IN SOCIALNEGA SKRBTVA
SLOVENIJE**

*Vsem članom čestitamo ob 1. maju,
mednarodnem delavskem prazniku
v prepričanju, da bomo skupaj uresničili
zastavljene cilje:*

- PRAVNO IN SOCIALNO VARNOST
- PRAVIČNOST
- NOVO KOLEKTIVNO POGODBO
- OHRANJANJE DELOVNIH MEST
- 40-URNI DELOVNIK

V SLOGI JE MOČ!

REPUBLIŠKI ODBOR

Sindikat

Delavcev

Gradbenih

Dejavnosti

*Čestita za 1. maj –
vsem svojim članom in
delovnim ljudem Slovenije*

Republiški odbor

NOVO – PRED IZIDOM – NOVO – PRED

Zakon o lastninskem preoblikovanju podjetij in sindikati

Avtor obrazložitve je Gregor Miklič.

Cena 870 SIT.

Naročila pošljite na naslov: ČZP ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4,
telefoni: 321-255, 110-033, 313-942 in 311-956. Telefaks 061-311-956.

NOVO – PRED IZIDOM – NOVO – PRED

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročamo ... izvod(ov) brošure ZAKON
O LASTNINSKEM PREOBLIKOVANJU PODJETIJ IN SINDIKATI.

Naročeno nam pošljite na naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Ime in priimek podpisnika:

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku.
2. Kot ind. naročnik bom poravnal po povzetju.

Naročeno, dne:

Žig

Podpis naročnika

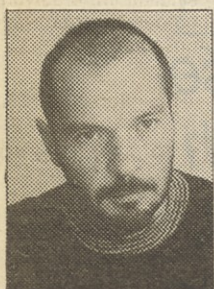
VIZ

SINDIKAT VZGOJE,
IZOBRAŽEVANJA IN ZNANOSTI
SLOVENIJE

*Republiški odbor SVIZ
Slovenije čestita ob 1. maju
vsem svojim članom in
delovnim ljudem države
Slovenije*

Vladimir Tkalec

Kredibilnost vlade in gospodarska dejavnost

Piše: Franci Kržanič

Po počasni in negotovi (sem in tja prekinjeni) rasti od julija 1992 do januarja 1993 je v letošnjem februarju slovenska industrijska produkcija upadala približno tako hitro kot v letu 1991 in prvem polletju 1992, ko so na našo gospodarsko dejavnost negativno vplivali zlasti: krčenje trga in temu sledeče zmanjševanje povpraševanja; zgrešena najprej jugoslovanska, potem pa slovenska ekonomska politika (prva z globoko podcenjenim tečajem dinarja, visokimi davki in stop-go monetarno politiko, t. j. umetno, čeprav po nesreči, izvanjem nihanjem produkcije; druga pa s kombinacijo omejitvene monetarne politike in podražitev blaga monopolistov, zlasti bencina in hrane, nato – v prvih mesecih 1992 – pa tudi s povečanjem davčnih stopenj in pasivno tečajno politiko); nizek ugled vlade in velika negotovost.

Na hitro upadanje slovenske produkcije v februarju 1993 pa so vplivali: za ta mesec neugodno spreminjanje sezone oziroma uvedba novih praznikov; nastopajoča recesija in velik upad kredibilnosti oziroma zaupanja v slovensko vlado.

Slednje je posledica administrativnega »zamrzovanja« plač. Ta ukrep, ki ne sodi med običajne metode sodobne ekonomske politike (ponudba denarja in vpliv na obrestno mero ter devizni tečaj domače valute, davki, carine, državna poraba) in državnega vpliva na razvoj (ukrepi znanstveno tehnološke politike za pospeševanje podjetništva, finansiranje šolstva, kulture in znanosti, oblikovanje tržnemu gospodarstvu ustreznega pravnega reda ter institucij, ipd.) je očitno povečal negotovost poslovanja slovenskega gospodarstva. Podjetja in potrošniki enostavno ne vedo, »kaj jih utegne od vlade še doleteti«. Po zakonih, sprejetih na osnovi tajnih »gradiv«, na hitro in brez tehtnega premisleka, je slej ko prej možno skoraj vse.

Kako globoko je nezaupanje, nastalo po nesrečni intervenciji zakonodajci, bodo pokazali naslednji meseci. V najboljšem primeru bomo ugotavljali le povečano nihanje produkcije z nadaljevanjem v povprečju vendarle vsaj počasne (kot med julijem 1992 in januarjem 1993) rasti, in najslabšem pa se bo ponovilo daljše obdobje krčenja gospodarske dejavnosti na Slovenskem. Ekonomska politika in naše prebivalstvo se lahko z upadanjem ali pa recimo vsaj stagnacijo gospodarske dejavnosti na sedanji izjemno nizki (glede na v preteklosti že izpričane zmogljivosti) ravni tudi sprijaznita. To bi bil primer, v katerem bi nosilec naše ekonomske politike uspešno upadanje (ali stagnacijo) produkcije obrazložiti kot ceno odprave hiperinflacije ter zadržanja pokritosti uvoza z izvozom. Teoretično je tolikšna cena (dobro tretjino zmanjšana produkcija in četrtno nižja zaposlenost) stabilizacije opravičljiva samo tedaj, če se nominalne (tolarske) plače ne prilagodijo v stabilizacijski politiki danemu obsegu denarja v obtoku. Če pa se mu in s socialnim paktom se mu bržkone tudi bodo, potem se bo problem tako teoretično kot praktično omejil na vprašanje premajhnega agregatnega povpraševanja (investicijske, osebne in državne porabe ter izvoza).

Če naša ekonomska politika tega problema ne bo odpravila, se bomo Slovenci znašli v »igri z ničelnim izidom«. Za dani proizvedeni obseg dobrin, ki ga ni moč povečati, se bodo borile različne skupine posameznikov in za večji uspeh (ki je v tem primeru neizogibno neuspeh drugih državljanov Slovenije) sklepale raznovrstne koalicije. Lep primer takšnega razpeta je postavljanje različnih izhodiščnih plač (za gospodarstvo, za gospodarstvo, za poslance in funkcionarje, za managerje, ipd.) v sedanji intervenciji zakonodajci. Ni namreč pomembno samo, kolikor pridobi zase, pač pa tudi, kako si uspešen pri preprečevanju drugim, da bi si izgubljeno pridobili nazaj.

Alternativa takšnemu žalostnemu razpletu gospodarskih razmer na Slovenskem je ponovna deregulacija oziroma uporaba normalnih ekonomskih političnih instrumentov v tržnem gospodarstvu, prilagoditev načina izračunavanja plač v kolektivnih pogodbah deflacijski monetarni politiki, ki jamči, da ne bo visoke inflacije ter skrb države za zmogljivostim gospodarstva primerno agregatno povpraševanje. Slednje je izvedljivo z državnim primanjkljajem, oziroma zadošči veliko javno porabo in (ali) z aktivno zunanjetrgovinsko, zlasti tečajno politiko. To je ob deflacijski monetarni politiki moč voditi z državnimi nakupi deviz, zniževanjem carin in pospeševanjem ali pa vsaj omogočanjem vlaganja prihrankov v devize. Dodatno lahko država strategijo pospeševanja izvoza podpre z vstopanjem (ob ustreznem prilagovalnem obdobju) v mednarodne skupnosti proste trgovine.

Strategija pospeševanja gospodarske rasti z zniževanjem davkov in povečevanjem javne porabe je izvedljiva le na kratek rok in ob predpostavki, da bo moč nastali državni dolg pokriti s povečanimi prilivi v državno blagajno ob povratku konjunktura. Zadnjih deset let smo videli, da v vrsti visoko razvitih tržnih gospodarstev (na primer v ZDA ali Italiji) to ni bilo tako. Glede na sorazmerno majhnost in specializiranost slovenskega gospodarstva je pri nas bolj od pospeševanja gospodarske rasti s primanjkljajem proračuna priporočljiva aktivna zunanjetrgovinska politika, ki omogoča večjo specializacijo in z njo produktivnost, dohodek, uvoz ter življenjski standard. Pri pospeševanju gospodarske rasti na tak način sta dve kritični točki: rast izvoza in produkcije mora spremljati rast dohodka in povpraševanja po uvozu (sicer je za vzdrževanje enake konkurenčnosti potrebna vedno bolj aktivna tečajna politika), to pa je možno le ob ustreznem povečevanju produktivnosti (če ne z rastjo dohodkov zaposlenih upade konkurenčnost). Povečan obseg prodaje in zaslужka na tujem bi vsaj načeloma moral omogočiti zmanjšanje stroškov na enoto produkta, nove investicije in razvoj, potreben za zunanjetrgovinski usmerjenosti ustrezen tehnološki napredek.

V Donitu, ki je v lasti Sklada za razvoj, je sindikat odločen delavcem izboriti, kar jim po zakonih in predpisih pripada. Kaže, da je ta bitka pred odločilnim razpletom. Donitov sindikat se za delavske pravice, za delovna mesta in za obstoj podjetja bori že skoraj leto dni in pol. Vmes je lani poleti izposloval odstop celotnega vodstvenega kadra. Boj je nadaljeval tudi potem, ko se je izkazalo, da začasno vodstvo ne zmore ali pa ni sposobno izboljševati poslovanja. In boj je moral nadaljevati tudi potem, ko je podjetje lanskega oktobra prešlo v last Sklada za razvoj. Ta boj se je še posebej zaostril, saj Sklad podjetja ni hotel sanirati tako, da bi iskal novo delo, več dela in obdržal delavce, ampak z odpusti zaposlenih in z zmanjševanjem socialnih in drugih pravic delavcev ter z razbijanjem podjetja na, po mnenju sindikata, nefunkcionalne enote, pri čemer naj bi bilo matično podjetje osebno na »smrt«. Sindikat je imel vseskozi tri generalne zahteve, ki naj bi jih Sklad kot lastnik Donita izpolnil.

Prva se nanaša na zakonito določanje in obravnavo presežnih delavcev, druga na sklenitev podjetniškega »soci-

NEGOTOVA BITKA

alnega pakta« in tretja na spoštovanje Donitove podjetniške kolektivne pogodbe za zaposlene. Ker sklad teh zahtev ni hotel izpolniti, je sindikat v Donitu za 7. april napovedal stavko. Potem ko je Sklad obljubil sodelovanje, jo je prelozil na minuli ponedeljek, 19. aprila. Stavka se je ta dan tudi začela. Ker je vodstvo družbe Donit pokazalo konkretno voljo za pogajanja in predložilo nekaj konkretnih dokazov za to, je sindikat stavko prekinil. Najprej zaradi tega, ker je bil ta čas v podjetju »avditor«, se pravi predstavnik podjetja BMW, s katerim bi Donit rad sklenil nekaj milijonov mark vredno pogodbo. Pa tudi zato, da je v dvodnevnem stavkovnem odmoru proučil pogoje, ki jih je ponudilo vodstvo. Ti po prvih sindikalnih ocenah niso popolni.

Dogovor v sindikatu je takšen: Če se bo izkazalo, da vodstvo ponovno ni mislilo resno, bo sprožil stavko, ki bo trajala, dokler ne bodo sindikalne zahteve izpolnjene.

B. R.

KORAK V EVROPO

Slovenija postaja – v nekaterih pogledih – vse bolj evropska država. Korak v tej smeri je nedavno tega naredila carinska služba z zakonsko poenostavitvijo pretoka blaga preko naših meja. Menda so posamezna podjetja carinski upravi že napisala zahvalna pisma za bistveno poenostavljen postopek pri uvozu in izvozu. Po mnenju direktorja republiške carinske uprave je največja poenostavitev postopka sistem carinjenja imenovan »just in time«. To pomeni, da podjetje na meji pri uvozu blaga samo prijavi, ga prepelje v lastno skladišče ter potem carino obvesti o prispetju, količini in vrsti blaga. Carina potem ali zaupa točnosti navedb ali pa blago pride pregledat. Je pa za takšen zaupljiv način carinjenja treba najprej pridobiti pristanek carinske uprave.

Poleg tega je tako mogoče carinirati samo surovine in reprodukcijski material, ne pa tudi blaga za široko porabo ali opreme. Veliki pridobitvi sta tudi tedensko carinjenje blaga, ki prihaja iz republik bivše Jugoslavije, in velikansko, kar sedemkratno povišanje vrednostne meje za blago, ki ga državljanji lahko pripeljejo iz tujine brez plačila uvoznih dajatev. Tako je carina z dovolitvijo uvoza do vrednosti 200 dolarjev brez carine na eleganten način postigla peruti drobnemu tihotapstvu, zraven pa nas državljanje obvarovala pred grehom, da krademo državi...

B. R.

ODTAJANE DEVIZE

Pisala nam je Ljubljanska banka d. d. in sporočila, da bo odtajala devizne vloge »bogatašev«, pač v skladu z nedavno tega sprejetim zakonom o poravnavanju obveznosti iz neizplačanih deviznih vlog.

Lastniki še vedno zamrznjenih deviz se bodo lahko odločili za eno izmed štirih možnosti: nakup obveznic Republike Slovenije, ki jih bo država izdala do konca junija letos, za obveznice Ljubljanske banke d. d., za vezavo zamrznjenih deviz in polletno sproščanje desetine vloge ter za vezavo sredstev za polovičen čas in celotno izplačilo glavnice in obresti ob koncu vezave. Ker se bo treba – če smo prav razumeli ton sporočila – odločiti le za eno izmed možnosti odmrznitve, jih bo treba natanko pretehtati. Kaj torej ponuja banka?

Obveznice republike bo obrestovala po 5 odstotni letni stopnji, izplačevale se bodo v polletnih anuitetah in v tuji valuti po srednjem tečaju. Obveznice je moč v celoti ali delno uporabiti bodisi za nakup delnic, za dokup pokojninske dobe, za poracun dohodnine, za odkup stanovanj, za poravnavo carinskih dajatev in še za druge namene, ki jih zakon dopušča. Moč pa jih bo seveda prodati na trgu vrednostnih papirjev.

Obveznice Ljubljanske banke se glasijo na marke, izplačujejo pa v tolarjih po prodajnem menjalniškem tečaju na dan zapadlosti. Izdane bodo na 4 leta v serijah, ki bodo zapadle vsako leto konec novembra. Obresti pa so nekaj višje kot pri državnih obveznicah: 5,75 odstotka za prvo

leto, 6 odstotkov za drugo, 6,25 odstotka za tretje in 6,50 odstotka za četrto leto.

Vezava sredstva: banka jih bo vezala glede na višino hranilne vloge na dobo enega do pet let, izplačevala pa po desetih oziroma najmanj 1000 mark vsakega pol leta. Vloga v višini 3000 mark bi bila tako izplačana v letu dni in pol, vloge nad 10000 mark pa šele v petih letih.

Četrta možnost pa je vezava vloge od 6 do 30 mesecev, s tem da banka izplača hkrati glavnico in obresti ob koncu vezalne dobe. V tem primeru bi bila vloga v višini 3000 mark izplačana v letu dni, vloga preok 10000 mark pa bi se sprostila po dveh letih in pol.

Ljubljanska banka d. d. bo tako izplačala okoli 25 tisoč deviznih računov, na katerih leži zamrznjenih 280 milijonov mark. Dosedaj je banka odmrznila 309 tisoč deviznih računov občanov, na katerih je bilo skupno 185 milijonov mark, kar pomeni, da je bilo na mnogih deviznih računih le še toliko drobiža, da so bili odprti. Pa tudi 25 tisoč velikih varčevalcev ni kdo ve kako bogatih. Po zahodnjaških merilih, kjer je spodnja meja hranilne vloge, ki nekako ohranja socialno varnost, okoli 8000 dolarjev na družino, le redki Slovenci presegajo to mejo. Tega dejstva ni mogoče spreminjati, niti če dodamo deviznim vlogam dinarsko varčevanje, čeprav ga je (v vseh oblikah) bilo ob koncu letošnjega februarja za slabo polovico deviznega.

B. R.

DELAVCI KUPUJEJO TOVARNO

Svoječas, ne tako dolgo tega, se je Sklad za razvoj pohvalil, kako uspešno rešuje tovarno prikolic Adria Caravan iz Novega mesta. Sklad je v sanacijo vložil osem milijonov nemških mark. Nič od tega pa ni šlo v tovarno prikolico Adria Caravan v Brezicah, nasprotno, ta obrat je šel v stečaj. In njega so odpeljali takorekoč vse, kar je bilo vrednega. 170 prej zaposlenih zdaj dobiva »odpustnice«. Toda: 140 delavcev je pravilno denar, ki jim ga bivše podjetje dolguje na račun premoledno izplačanih plač v preteklosti in na račun delnic, ki naj bi jih še pridobili, vložiti v tovarno, jo torej delno kapitalizirati in ji omogočiti novo življenje. Kajpak to ne bi bilo dovolj, saj bi se na ta način natekla komajda tretjina vsote, za katero je brežiški obrat napredal. Toda našli so se poslovneži, ki so obrat pripravili kupiti in organizirati proizvodnjo. Nekdo ponuja celo takoj delo za sto ljudi, če bi dobil brežiški obrat Adria Caravana pod ugodnimi pogoji. Odkupljeni delavci, ki jih pri zbiranju ponudb ni nasproti Adria Caravana ter bodočim investitorjem zastopala brežiški sindikat, razmišljajo takole: S temi predlogi se zmanjša terjatev do Adria Caravana. Vendar, kakor sedaj kaže, to matičnega podjetja ne zanima kaj dosti. In iz tega nezanimanja se je potem porodila ideja, da bi delavci svoje podjetje, skupaj s kakšnim podjetnežem, odkupili. Kaj bo iz tega nastalo, je pa še vprašanje.

B. R.

Svobodni Sindikati Slovenije

Knjiga z napotki

KAKO POSTATI PODJETNIK in KAKO USPEŠNO POSLOVATI

Sonja Gavez, Viljenka Godina in Marina Letonja

iz zbirke ABC PODJETNIŠTVA Cena 890,00

Naročila pošljite na naslov:

ČZP ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4, Telefon 321-255, 110-033, Fax 311-956

KONČNO IMAMO ZAKON O TRGOVINI

Zakon o blagovnem prometu smo Slovenci končno zamenjali z zakonom o trgovini. Po mnenju je zakon dobra osnova za ureditev te dejavnosti, seveda če bodo tako dobri tudi podzakonski predpisi, ki jih pripravljajo na ministrstvu za ekonomske odnose in razvoj.

Zelo pomembno poglavje v zakonu so pogoji za opravljanje trgovinske dejavnosti. Govor je o minimalnih tehničnih, sanitarno-zdravstvenih pogojih, o minimalni stopnji izobrazbe, o vodenju evidence in pa o obratovalnem času v trgovini. Ta je bil doslej sporen in predmet dokaj žolčnih razprav.

V novem zakonu piše, da merila za obratovalni čas in njegovo določanje predpiše minister, pristojen za trgovino. Skladno s temi merili določi obratovalni čas svoje prodajalne vsake trgovce zase, svoj urnik pa potem prijavi pristojnemu organu lokalne skupnosti.

Pravilnike o minimalni izobrazbi, o vodenju evidence in o obratovalnem času, kot tudi izdelke in merila za prodajo zunaj prodajaln predpiše minister, pristojen za trgovino, v tridesetih dneh po uveljavitvi zakona.

Zakon o trgovini ureja tudi inšpekcijski nadzor in sankcionira prestopke in prekrške v tej de-

javnosti. Za primer: če trgovec kot pravna ali fizična oseba ne posluje v določenem obratovalnem času, mu za prekršek odmerijo najmanj milijon tolarjev kazni.

Med nastajanjem zakona o trgovini je bilo veliko polemik o obratovalnem času. V primerjavi s prvotnim, dokaj togim predlogom je obratovalni čas v novi različici opredeljen precej prožneje. Ker gre pri tej stvari vedno za nasprotujoče si interese, je bilo potrebno poiskati sporazum med organiziranimi potrošniki, sindikati, ki ščitijo delavce v trgovini, in trgovci, ki jim je glavna skrb ekonomičnost poslovanja trgovine. Cilj pravilnika je preprečiti sedanjo anarhijo na tem področju, napraviti red na trgu, pa vseeno pustiti trgovcem in potrošnikom dovolj svobode. Kot kaže, bo maksimalni delovni čas trgovine 66 ur na teden, tega pa bo lahko trgovec podaljšal za največ 20 ur, seveda pod posebnimi pogoji. Mednje sodi prilagajanje obratovalnega časa posebnim potrebam turističnih krajev. Tudi glede zelo spornih nedeljskih in prazničnih dežurstev se je zakonodajalec omehčal, saj naj bi bil pravilnik v novi različici bolj prožen. Podrobnosti bomo zvedeli kmalu.

Sicer pa novi zakon o trgovini uveljavlja tako trgovanje kot na-

kupovanje in prodajanje blaga ter opravljanje trgovskih storitev na podlagi tržnih zakonitosti, in to po načelih proste konkurence, neomejevanja, v skladu z mednarodnimi pogodbami in dobrimi poslovnimi običaji.

Zakon ne ločuje domače in zunanje trgovine, ampak trgovinsko dejavnost ali trgovanje razdeli le na trgovino na debelo, trgovino na drobno in trgovinske storitve. V členih, ki opredeljujejo trgovino na drobno, v grobem opredeljuje tudi v zadnjem času čedalje aktualnejšo prodajo blaga zunaj prodajaln. To je prodaja po pošti, na premočnih stojnicah, prodaja od vrat do vrat, prodaja s prodajnimi avtomati in v potujočih prodajalnah.

Natančneje naj bi te vrste prodajo (kriterije zanjo in seznam izdelkov, ki se smejo prodajati na ta način) opredelilo pristojno ministrstvo.

Med trgovinskimi storitvami zakon omenja agencijske, posredniške, komisijske storitve, storitve blagovnih borz in tržnic, storitve skladiščenja, špedicije, nadzorovanja kakovosti... pa tudi nove oblike, kot so lizing, faktoring, franšizing.

Zakon o trgovini je kratek in jednat. Strokovnjaki ga hvalijo. Šele praksa pa bo pokazala, kako bomo z njim zadovoljni, saj bo veliko odvisno tudi od podzakonskih predpisov. To delo pa še ni opravljeno.

A. U.

Ob prvomajskih praznikih želimo vsem delavcem veliko delovnih uspehov, boljše delovne pogoje in osebne sreče

Republiški odbor Sindikata kmetijstva in živilske industrije Slovenije

POT DO BOGASTVA

DELAVSKA HRANILNICA, d.o.o.

Ljubljana, Dalmatinova 4 nudi od 1. 4. 1993 naprej sindikatom, društvom, družbenim organizacijam, krajevnim skupnostim, dobrodelnim organizacijam, obrtnikom, majhnim pravnim osebam in privatnim osebam

Nove obrestne mere na revalorizirano osnovno

Revalorizacijska stopnja za april 1993 znaša 1,4% mesečno, preračunano na letni nivo 18%.

REALNE MESEČNE IN LETNE OBRESTNE MERE ZA TOLARSKO DEPOZITNO SO:

	MESEČNE	LETNE
- vezava sredstev na odpoklic	0,98%–1,26%	12,59%–16,45%
- vezava sredstev nad 1 mesec	1,48%–1,80%	19,18%–23,90%
- vezava sredstev nad 2 meseca	1,80%–1,95%	23,90%–26,26%
- vezava sredstev nad 3 mesece	1,95%–2,03%	26,26%–27,44%
- vezava sredstev nad 6 mesecev	2,03%–2,19%	27,44%–29,80%
- vezava sredstev nad 12 mesecev	2,19%–2,34%	29,80%–32,16%

POSEBNA UGODNOST ZA PRIVATNE OSEBE:

Za vezavo sredstev

	MESEČNE	LETNE
- do 30 dni	1,4%	19,18%
- od 30 do 90 dni		
- do 10.000,00 SIT	1,88%	25,08%
- od 10.001,00 SIT do 50.000,00 SIT	1,95%	26,26%
- nad 50.001,00 SIT	2,03%	27,44%

POHITITE TER VARNO NALOŽITE SVOJ PRIHRANEK ALI PA REŠITE SVOJO POTREBO PO KREDITIH.

NAŠE GESLO JE KAKOVOST SO LJUDJE!

NAŠ ŽIRO RAČUN JE 50101-625-7316

Dodatna pojasnila lahko dobite na sedežu Hranilnice, tel. 061 312-098, 316-881.

ATRIS

Borza sindikalnega turizma

BORZNO SPOROČILO ŠTEVILKA 16

ATRIS – BORZA SINDIKALNEGA TURIZMA, Ljubljana, Dalmatinova 4, sprejema ponudbe prostih počitniških možnosti, posreduje proste zmogljivosti, organizira zamenjavo, nakup ali prodajo počitniških objektov, stanovanj, bungalovov, prikolic in drugih možnosti.

Pišite nam ali telefonirajte na (061) 326-982 ali 322-975; naš telefaks je (061) 326-982; žiro račun 50101-601-92077 – Atris. Poslovni čas za stranke vsak delovnik od 9. do 15. ure.

A. POČITNIŠKE ZMOGLJIVOSTI, KI VAM JIH NUDIMO

- Počitniška hišica v Bohinju** – opremljena za 6 oseb, tri spalnice, kopalnica, WC, dnevni prostor, kuhinja, ograjen vrt, garaža. Cena 45 DEM. Najmanj 3-dnevni termini. Občasno je možno najeti dve hišici. Termini v maju.
- Apartment na Pokljuki** – za 4 osebe, v celoti opremljen – cena 37 DEM na dan, mali apartma za dve osebi – cena 27 DEM v tolarški protivrednosti. Termini v maju.
- Garsonjera v Kranjski Gori** – v celoti opremljena za 4 osebe, termini v maju. Cena 34 DEM na dan.
- Apartment na Kopah** – opremljeni za 4 osebe: bivalni del, kuhinja in TWC. Cena 32 DEM.
- Hišice na Veliki planini** – za 6 do 8 oseb, dve oz. tri sobe, dnevni prostor, kuhinja, sanitarije – koča ima elektriko. Cena 44 DEM v tolarški protivrednosti. Termini v maju.
- Apartment Kaninska vas** – za 4 osebe, v celoti opremljeni, termini v maju. Cena 35 DEM v tolarški protivrednosti.
- Rogla** – apartma za štiri osebe, v celoti opremljen, kuhinja, spalnica, TV. Cena 47 DEM. Termini po 2. maju.
- Počitniški dom v Kranjski Gori – Jasna** – za 20 oseb, dve- in triposteljne sobe. Cena polpenziona 19 DEM. Pokličite (064) 883-067.

Morje

- Trisobno stanovanje v Novigradu.** Cena 30 DEM na dan.
- Enosobno stanovanje v Barbarigi.** Cena 25 DEM na dan.

B. KUPIMO

- Garsonjero ali enosobno stanovanje** v Bohinju ali Kranjski Gori.
- Manjši počitniški dom**, opremljen za penzijsko storitev za 35 do 50 oseb v Bohinju ali Kranjski Gori oziroma v njuni okolici.

C. PRODAMO

- Dvosobno stanovanje** v Bohinjski Bistrici – ca. 50 m², centralno ogrevanje, stanovanje je v bloku.
- Ugodno prodamo nove prikolice** tipa Adria B 13-500 in tipa Adria B 13-500 z vgrajenim kemičnim WC. Cena 9000 do 10000 DEM.
- V Červarju prodamo več enosobnih apartmajev** s celotno opremo, velikost ca. 28 m², po 900 DEM kvadratni meter.
- Počitniško prikolico Adria 500**, staro 5 let. Cena 220.000 SIT.

D. PROGRAM ZA MLADE

- V mesecu avgustu imamo za mlade v Portorožu prostih 30 ležišč.

E. PRVOMAJSKA PONUDBA

Poreč, od 24. aprila do 2. maja

- Polpenzion v hotelu Tamaris** v dvoposteljnih sobah 27 DEM v tolarški protivrednosti. Možni tri-, pet- ali sedemdnevni paketi, za skupine nad 30 oseb organiziramo prevoz.
- Apartment Lanterna** z opremljeno kuhinjo za tri, štiri, pet ali šest oseb. Cena od 12 do 19 DEM v tolarški protivrednosti. Turistična taksa ni vključena.

F. ŠOLA V NARAVI

V času od 5. do 12. junija imamo v Fiesi možnost za program šole v naravi za 60 oseb.

G. VZAMEMO V NAJEM

- Počitniški dom** z urejeno kuhinjo za približno 45 oseb v Slovenskem primorju iščemo. Ponudbe izbira Atris.
- V Kranjski Gori ali Bohinju** najamemo opremljeno garsonjero za dva poletna meseca.

Informacija gostom Atrisa

PLAČILNI POGOJI: ob potrditvi rezervacije zahtevamo takojšnje plačilo celotnega zneska. Pri odpovedi nad 10 dni pred odhodom za že rezervirani termin zaračunamo stroške poslovanja in nastale stroške; pri krajši odpovedi zaračunamo stroške in 30% celotnega zneska. Cene veljajo le za že v celoti plačane aranžmaje, če se te ne spremenijo za več kot 10%. Po vplačilu gostje prejmejo našo napotnico. **Prosimo za pravočasno odpoved: najmanj 10 dni pred začetkom potovanja.**

ATRIS je povsod, kjerkoli ste.

Metod Zalar, direktor borze

KONZUM, d.o.o.

Ljubljana, Linhartova 13

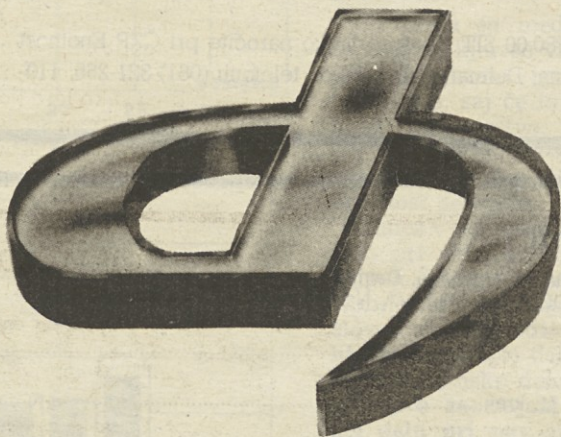
RAZPIS

Upravni odbor Konzuma, d.o.o. razpisuje prosto delovno mesto direktorja Konzuma, d.o.o.

Poleg splošnih pogojev, določenih z zakonom, mora kandidat izpolnjevati še naslednje:

- višja ali visoka izobrazba;
- najmanj 3 leta delovnih izkušenj;
- poznavanje organiziranja in vodenja;
- pasivno znanje enega tujega jezika.

Prijave z dokazili o izpolnjevanju razpisnih pogojev naj kandidati pošljejo na naslov: Upravni odbor Konzuma, d.o.o., Linhartova 13, Ljubljana.

Vsem članom sindikata in poslovnim partnerjem želimo prijetno praznovanje 1. maja.

DELAVSKA HRANILNICA, d.o.o.

STAROST IN ŽALOST

Nedelja je. Čas za praznično kosilo, lenarjenje, brezdelje. Da, za tiste, ki si praznično kosilo lahko privoščijo, lenarjenje za tiste, ki pojdejo jutri na delo.

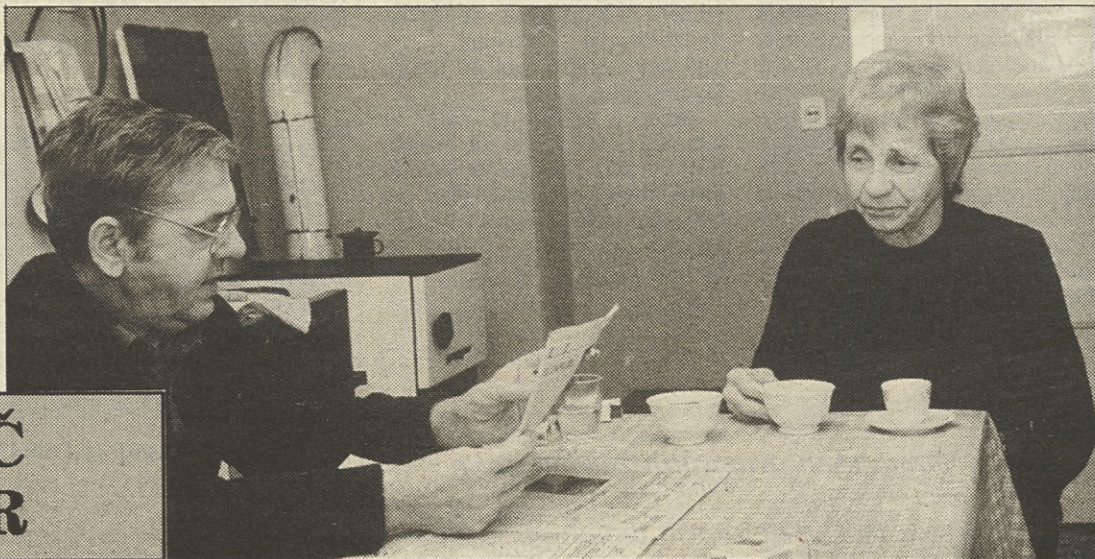
Kako se počutiš ko po 28 letih dela ostaneš doma zaradi stečaja. Kako se navadiš na pomanjkanje, ko si že prej komaj sestavljal kraj s krajem, kako prenašaš brezdelje, delo si v stanovanju že še najdeš, ampak to ni tisto pravo. Odgovore na ta številna druga vprašanja sem iskala pri gospe Magdi Š., vendar jih nisem našla. So stvari, ki se jih ne da povedati z besedo, ki jih samo slutiš, je rahel drget ustnic, je solza, skrita v koticu očesa.

sti sta si nabrala toliko, da tudi starost oz. njeno pričakovanje lepo. Le njuna pričakovanja niso lepa. Ni realne podlage za lažno upanje. Stara sta brez iluzij gledata naprej. Nič

rala imeti!

Po garanju vse življenje bi si vsak človek zaslužil spokojno, materialno preskrbljeno čakanje na starost in starost samo. Tako pa niti na centru za soci-

v Mariboru brez zaposlitve. Zaradi nekaj takih in drugačnih posameznikov nimamo pravice vseh brezposelnih razglasiti za lenuhe, za ljudi, ki nočejo delati, ki za nedelo pre-

KRIČEČ PRIMER

Gospa Magda Š. je stara 54 let. Prijetna, dobrodušna, si volasa. Spretno se giblje po enosobnem stanovanju, kjer živi sama z možem. Hči je šla na svoje. Stanovanje zjutraj pospraviš. Vse je skromno, čisto. Kaj pa potem? Kaj naj počneš? Pogovarjati se tudi ni vedno o čem, sploh ko si včasih še sam sebi v napoto, samemu sebi tuj.

Brez dela sta oba. Mož je bil opredeljen za presežnega delavca po 34 letih, 3 mesecih in 24 dneh. Sama pa je delo izgubila v stečaju Tovarne stikalnih naprav po 28 letih in 8 mesecih dela.

Zdaj ždita med štirimi zidovi, čakajoč na starost. O, ni starost vedno povezana z žalostjo in boleznijo. O, zna biti dovolj in življenjskih modro-

lepega ju ne čaka. Brez besed ostajata, pogled je prazen, brezupen.

O kaki službi, o delu ni niti govora. To so neizsanjane sanje. Kaj bo z obema, ko jima bodo na zavodu za zaposlovanje potekle pravice do denarnega nadomestila oz. pomoči. To je še sreča, da imata oba nadomestilo. O, kaj vse je sreča?! Ona ima 13.000, on 12.000 denarnega nadomestila. A ko plačata stanovanje in vse drugo, jima ostane manj kot 10 tisoč. Deset tisoč jima ostane za hrano, za zdravstveno zavarovanje, za obleke, za kozmetiko, za šport, za razvedrilo, za kuturo, za potovanja, za oddih v zdravilišču.

Ustrašila sem se zadnjih navedb! Saj ta dva človeka za to nimata denarja! Pa bi ga mo-

alno delo ne moreta prositi za pomoč. Presegata cenzo. Po mnenju države imata dovolj, da preživita. Nadomestilo za čas brezposelnosti naj ljudi stimulira, da si čimprej najdejo delo, pravi ministrica za delo. Kje naj najdejo delo in kakšno delo, ministrica ne pove.

Tako jima ostaja samo še čakanje... Danes je nedelja.

Te dni v časopisu berem izjavo gospoda Jožeta Jagodnika, ki je na zasedanju mariborske skupščine dela, da 10 odstotkov prijaviteljnih na zavodu za zaposlovanje v Mariboru vztrajno zavrača delo, ki jim ga priskrbi zavod. Sledi pojasnilo zavoda za zaposlovanje, da je bilo letos kakih 15 posameznikov, ki so zaposlitev res odklonili in s tem seveda izgubili pravico do nadomestila za čas brezposelnosti.

Ne vem, čemu ali komu v prid ali korist je tako umetno ustvarjanje napetosti med tistimi, ki so že zaposleni, in tistimi, ki več niso. Čemu v javnosti ustvarjati mnenje zelo nenaklonjenost tistim 13.500 ljudem, ki so ta čas

jemajo nadomestilo na zavodu za zaposlovanje in ki še krasno zaslužijo z delom na črno. Marsikdo se je s sivo ekonomijo enostavno prisiljen ukvarjati, prisiljen je svoje delo prodajati tudi pod vsako razumno ceno, prav zaradi tega, ker država ni uredila odnosa do delodajalcev in delodajalci ne bi smeli zaposlovati na črno, to se jim ne bi smelo splaćati.

Delo je podcenjeno že v kolektivnih pogodbah, da seveda ne govorimo o ceni delo na črno. Predstavniki zavoda za zaposlovanje ugotavljajo, da je bil vzrok za tistih nekaj odklonitev dela prav plačilo, ki ga nudijo delodajalci. In potrjuje, da plačila največkrat niso v skladu s kolektivnimi pogodbami.

Izkoriščanje in neredu ni videti konca.

Zaradi gospe Magde in številnih drugih, poštenih delavcev in ljudi, ki bi radi delali, pa mislite o brezposelnih prijazno, če jim že pomagati ne morete.

Marija Eraković

BEDA V SLIKI

Zivljenje teče - toda kam? Slika: Sašo Bernardi

SOCIALNA DRŽAVA - ZBORNİK RAZPRAV

Vsi čutimo, kako nas tepe, ker je nimamo. Vse bolj jo bomo potrebovali - reformirano SOCIALNO DRŽAVO, brez katere si ni moč predstavljati niti najmanjšega razvojnega koraka slovenske države. Ni utopija, vsi problemi so rešljivi. O tem ambiciozno piše deset avtorjev zbornika, sodelujočih pri projektu SOCIALNA DRŽAVA.

REVŠČINA V SLOVENIJI NI ZLA USODA, KI BI JI NE MOGLI UTEČI, JE ŠLABA STROKOVNA IN NAPAČNA POLITIČNA ODLOČITEV!

Zbornik razprav o socialni državi na 134 straneh izpod peresa Željka Ciglerja, Andreje Crnak Meglič, Leva Krefta, Francija Pivca, Sonje Pirher, Jožice Puhar, Cirila Ribičiča, Rajka Šugmana, Martina Totha in Maje Vojnovič lahko za 600 tolarjev naročite pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4.

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam(o) izv. knjige SOCIALNA DRŽAVA. Naročeno mi/nam pošljite na

naslov:

Ulica, poštna št., kraj:

Ime in priimek podpisnika:

Naročeno dne: Žig Podpis naročnika

1. Račun bomo plačali v zakonitem roku
2. Kot ind. naročnik bom plačal po povzetju

OBRATNA AMBULANTA

Piše: prim. doc. dr. Anton Prijatelj

Poljub, ki oživlja

Če se je kaj v teoriji prve pomoči in seveda tudi praksi zelo spreminjalo, se je oživljanje, dajanje prve pomoči pri poškodbah in boleznih, ko bolnik ali ponesrečenec preneha dihati in ko mu preneha biti srce. V prvi izdaji »Prve pomoči za vsakogar« sem našel podatek, da so že v davnih časih vedeli za umetno dihanje usta na usta. Kasneje so ta način opustili in prešli na umetno dihanje, kjer mora eden ali več ljudi stiskati prsni koš.

Potem so ponovo odkrili umetno dihanje usta na usta. V zadnjem času, v dobi aidsa, ko se bojimo okužbe, pa se od umetnega dihanja usta na usta zopet odmikamo in želimo to opraviti z aparati.

Kdaj moramo oživljati? Povzemam po knjigi prof. dr. Ivana Kalinška »Nujna medicinska pomoč« (Ljubljana, Dopolna delavska univerza. Univerzum, 1984):

V okviru prve pomoči in v okviru nujne medicinske pomoči oživljamo vse poškodovance, nenadno obolele in zastrupljene, ki so obležali brez znamenj življenja in so v stanju navidezne oziroma klinične smrti...

Izkušnje kažejo, da je oživljanje, če je pravočasno, dosledno in vztrajno, dostikrat uspešno tudi pri naslednjih bolezenskih oziroma poškodbenih stanjih:

- utopljenih, če niso bili pod vodo dalj kot pol ure,
- močno podhlajenih, tu mraz zavre metabolizem celic in je ožvitev mogoča še v izjemno dolgem času po zastanku vitalnih funkcij,
- poškodovanih z električnim tokom in strelu,
- zastrupljenih z alkoholom, s plini, z uspavali, z insekticidi, z zdravili itd.,
- obešenih (samomor, nevede v igri otrok), če so še ohlapni in topli,
- zadušenih zaradi mehanskih vzrokov (zasutje, tesen neprodušen prostor, tujek v dihalih,
- poškodovanih po glavi, če so obležali brez znamenj življenja,
- obolelih za srčnim infarktom,
- zamrlo novorojenih dojenčkov,
- poškodovanih z udarcem v pleksus, na vrat, v spolovilo itd.
- osebah, ki jim srce zastane med dajanjem zdravil ali med uvajanjem v narkozo itd.

Nudenja prve pomoči se moramo učiti. So stvari in dejanja prve pomoči, ki jih poskušam opisati, vendar bi bila ta razlaga prepričljivejša, če bi jo lahko ilustriral. Vse knjige prve pomoči so polne ilustracij, najstarejša je stara skoraj sto let. Še posebej prve pomoči z umetnim dihanjem in masažo srca, to je tehnike oživljanja, se moramo učiti. Učiti na? Prevezujemo lahko drug drugega umetnega dihanja in masaže pa se ne moremo učiti na živem človeku. Zato so izumili lutko, na kateri smo se mnogi, tudi mi zdravniki učili. Mislim, da je bila ta lutka izumljena in narejena na Švedskem. Tudi pri nas smo jih imeli in jih še imamo. Najboljša vadba, da dobimo pravi občutek, je ravno na lutki, ki so jo proizvajalci krstili za Ančko.

ŽIVLJENJE TEČE ...

Piše: mag. Aleksej Cvetko

Pridobljene pravice in uporaba starih predpisov (IV)

Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju določa, da pokojninska doba, na podlagi katere se pridobijo in uveljavijo pravice iz pokojninskega zavarovanja, obsega čas, prebit v zavarovanju, ki se všteva v zavarovalno dobo po določbah zakona, ki velja od 1. 4. 1992 dalje, in čas, dopolnjen do uveljavitve tega zakona, ki se všteva v pokojninsko dobo po predpisih, ki so veljali do 31. 3. 1992, razen seveda v primeru, če je z novim zakonom določeno drugače. S tako določbo je torej možno v pokojninsko dobo všteti obdobja udeležbe v revolucionarnem delu pred 6. aprilom 1941 (revolucionarno delo, zapori, taborišča, konfinacija, internacija, če je posledica revolucionarnega dela, čas izven delovnega razmerja kot posledica revolucionarnega dela) kot tudi čas udeležbe v narodnoosvobodilni vojni oziroma obdobja zunaj dela zaradi okoliščin, ki so jih povzročile vojne, ker je bilo vstevanje posebne dobe v pokojninsko dobo urejeno s posebnimi določbami oziroma predpisi.

Predpisi, ki so veljali pred 1. 4. 1992, niso imeli nobenih določb, na podlagi katerih bi se lahko v pokojninsko dobo vštela tudi obdobja tistim, ki so ostali izven zavarovanja zaradi nasprotovanja socializmu ali komunistični oblasti. Zato je v zakon vnešena nova odločba (306. člen), da se državljaniom Republike Slovenije v pokojninsko dobo šteje čas, ki so ga zaradi političnih razlogov prebili v zaporih ali na prisilnem delu, oziroma jim je bila iz teh razlogov onemogočena zaposlitev ali opravljanje samostojne dejavnosti. Določba direktno v praksi ni izvedljiva, saj je mnogih različnih primerov, kdaj bi se po njej kakšno obdobje lahko vštelo v pokojninsko dobo. Zato je zakon že sam določil, da se vrednotenje časa izven delovnega razmerja uredi s posebnim zakonom.

Stari predpisi so določali, da se je zavarovancu, ki je opravljal samostojno dejavnost pred 15. 5. 1945, vštelo v pokojninsko dobo le toliko časa opravljanja samostojne dejavnosti, kolikor je bil zavarovan po tem datumu. Čeprav za nekatere že malo pozno, je sedaj stanje na tem področju popravljeno. Določeno je namreč, da se čas opravljanja samostojne dejavnosti v Jugoslaviji pred 15. 5. 1945, ki se zavarovancem ni vštela v zavarovalno dobo po določbah 153. člena, prvega odstavka 155. člena, prvega, tretjega, četrtega in petega odstavka 156. člena in 157. člena temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju iz leta 1964, upošteva v zavarovalno dobo v celoti. Tako se sedaj zavarovancem brez vseh omejitev všteta v zavarovalno dobo tudi vsa obdobja opravljanja samostojne dejavnosti pred majem 1945.

Po predpisih, ki so se uporabljali od leta 1984 dalje, je bil omogočen tako imenovani dokup let časa opravljanja samostojne gospodarske dejavnosti, samostojne poklicne dejavnosti oziroma kmetijske dejavnosti, če so jih zavarovanci opravljali kot edini ali glavni poklic pred uvedbo obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Možen je bil tudi dokup časa opravljanja del pri sečnji, obdelavi in spravilu lesa v času od 15. 5. 1945 do 31. 12. 1972 tistim zavarovancem, ki so kasneje v gozdni organizaciji združenega dela sklenili delovno razmerje, in čas opravljanja športne dejavnosti kot vrhunski športnik po 15. 5. 1945. Vsa navedena obdobja omogoča dokupiti oziroma uveljaviti s plačilom prispevkov tudi sedaj veljavni zakon. Seveda lahko tudi po novih predpisih čas opravljanja samostojne dejavnosti, samostojne poklicne dejavnosti ali kmetijske dejavnosti ob plačilu prispevka uveljavijo še družinski člani, ki so tako dejavnost opravljali skupaj z nosilcem dejavnosti. Osnova za obračun in plačilo prispevkov je v navedenih primerih enaka znesku povprečne plače zavarovanca iz koledarskega leta pred vložitvijo zahteve, povečane za odstotek porasta pokojnin do zadnjega dne v mesecu, v katerem je vložena zahteva za vštete navedenih obdobji v zavarovalno dobo. Pri tem osnova ne more biti nižja od zneska najnižje pokojninske osnove za mesec, v katerem je vložena zahteva, ki se poveča še za povprečno stopnjo prispevkov in davkov. Osnove, od katere so bili plačani prispevki za dokup, se ne upoštevajo pri izračunu pokojninske osnove.

VEČ ZA DREVESA KOT ZA DELAVCE

»Živimo v času, ko je za marsikoga najpomembneje ohraniti delo in delovno mesto, za sindikate pa so pomembne tudi delovne razmere, kjer delavci preživijo tretjino časa,« je na posvetu o aktualnih vprašanjih varstva pri delu – organizirala ga je Zveza svobodnih sindikatov Slovenije – opozoril njen predsednik Dušan Semolič. Namen posveta je bil strniti moči najrazličnejših strokovnjakov na tem področju in pripraviti učinkovit program varstva pri delu.

Pri nas namreč nihče ne računa, kako slabe delovne razmere vplivajo na produktivnost in konkurenčnost slovenskega gospodarstva, na zdravje in počutje delavcev. Na posvetu so opozorili, da bi morali takoj posodobiti tehnične predpise varstva pri delu, sprejeti nov pravilnik o hrupu, pri skupščini ustanoviti poseben tripartitni odbor za varstvo pri delu in poseben inštitut, ki bi skrbel za stroko in kadre. Pomembna je interdisciplinarnost dela, povezava različnih strok. Sindikati so tudi predlagali, da bi ustanovili poseben sklad za varstvo pri delu, iz katerega bi nagrajevali najboljša podjetja in posameznike za ureditev varstva pri delu.

Desetletnica konvencije

Delovne razmere so vsak dan slabše. Zastraseni delavci po podjetjih molčijo, saj se bojijo, da se bodo pridružili 120-tisočglavi množici brezposelnih, če bi povzdignili glas nad

veznosti, ki jih na področju varstva pri delu prevzemajo socialni partnerji, saj to zahteva članstvo Slovenije v Mednarodni organizaciji dela. In sindikati jih bodo zahtevali pri sklepanju socialnega pakta.

Analiza pravne pomoči za leto 1992 pri ZSSS je pokazala, da je kar v 1865 primerih šlo za spore v zvezi z varstvom pri delu, za odškodnine pri delovnih nezgodah v podjetjih. Sindikati ugotavljajo, da v poslovdstvih podjetij nocoje, da bi prišlo do sporazumnih rešitev, zatekajo se raje k sodni poti, ko se primeri vlečejo tudi po nekaj let – pa tudi odškodnine so smešno nizke.

Rak zaradi azbesta

Lahko bi rekli, da si je v razpravi najbolj dal duška dr. Samo Modic, nekdanji predstojnik inštituta za medicino dela, ko je dokumentirano govoril o kršitvah med-

Posvet o varstvu pri delu: »Naši delavci so izčrpani...«

narodnih konvencij, ki zadevajo varstvo pri delu in evropske listine o varovanju zdravja.

Kopice normativov nismo spremenili še iz leta 1971, pri čemer najbolj bodo v oči podatki o azbestu, tej rakotvorni snovi. Medtem ko je pri nas na delovnem mestu lahko v ku-

bičnem metru zraka 175 prašnih delcev azbesta, zahtevajo danes svetovni normativi le eno azbestno vlakno na kubični meter!

»Pri nas delavci bolevarjo za rakom zaradi azbesta, kar je sramota za državo in za stroko,« je dejal dr. Modic. »V

mar. A kaj storiti v takšnih razmerah? Prof. dr. Janko Sušnik je predlagal, da bi podjetja, ki povzročajo različne hude oblike invalidnosti, plačevala tudi različne prispevke, da bi ustanovili v te namene posebno progresivno lestvico in izdelali merila. Podjetja bodo potem finančno

mudi v Svet Evrope, ne pa zato, da bi resnično izboljšali delovne razmere naših delavcev.

Kakšen je naš resnični odnos do varstva pri delu in zdravja delavcev, kažejo naslednji podatki. Ta hip je v Sloveniji 57 nezaposlenih varnostnih inženirjev, 195 socialnih delavcev in 127 zdravnikov. Na področju delovnih inšpekcij je le 47 občinskih in 12 republiških inšpektorjev, ki hkrati delajo na področju varstva pri delu in na področju delovnih razmerij.

Sindrom izgorelosti

Poškodbe pri delu predstavljajo desetino vseh poškodb pri nas. Prav zaradi tovrstnih poškodb umre letno 50 ljudi. Mnogo večje je število poškodovanih. Letno imamo 28.000 poškodb pri delu. Bolezni, povezane z delom, naraščajo, a nihče ničesar ne ukrene.

Celo nasprotno. Zdravniki medicine dela postajajo po novem osebni zdravniki. Okrog 150 specialistov medicine dela je z reorganizacijo prešlo med splošne zdravnike, saj jim dela v tovarni nihče več ni plačal.

Analiza podatkov Inštituta za varovanje zdravja o bolniški odsotnosti daje misliti.

V letu 1990 je bil odstotek bolniškega staleža najvišji v zadnjih desetih letih, saj so se delavci pogosto zatekali k zdravniku po pomoč. Leto kasneje – ko je začela naraščati brezposelnost – pa je bila bolniška odsotnost najmanjša.

In zakaj ljudje izostajajo z dela? Na prvem mestu zaradi kostnomskega boleznin, ki so povezane z delom. Psihične motnje, ki so bile kot vzrok

Dr. Samo Modic: »Medtem ko je pri nas lahko na delovnem mestu v kubičnem metru zraka 175 prašnih delcev azbesta, zahtevajo danes svetovni normativi le eno azbestno vlakno na kubični meter!«

Dr. dipl. inž. Primož Gspan: »Odškodnine za nesreče pri delu so tako nizke, da je človek pri nas 30- do 40-krat »manj vreden« kot na Zahodu.«

Dr. Janko Sušnik: »Izdelati bi morali progresivno lestvico, po kateri bi podjetja, ki povzročajo večjo invalidnost pri delavcih, plačevala tudi večje prispevke...«

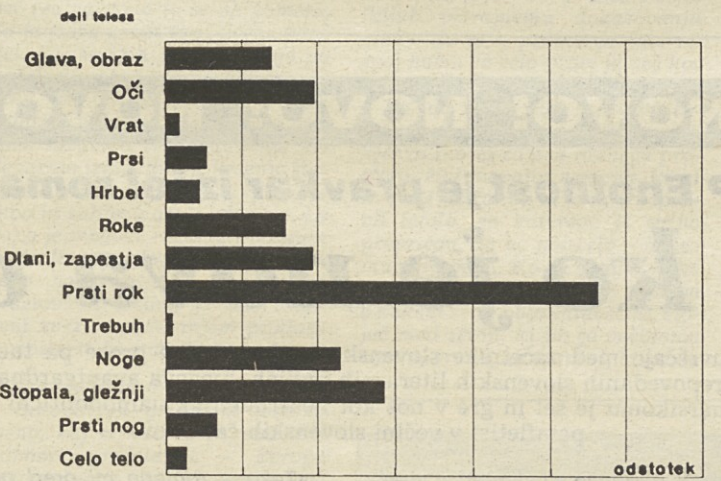

Dr. Alfred Kobal: »Medicine dela danes ni več, zdravniki medicine dela so postali osebni zdravniki, boleznin, povezane z delom, pa naraščajo...«

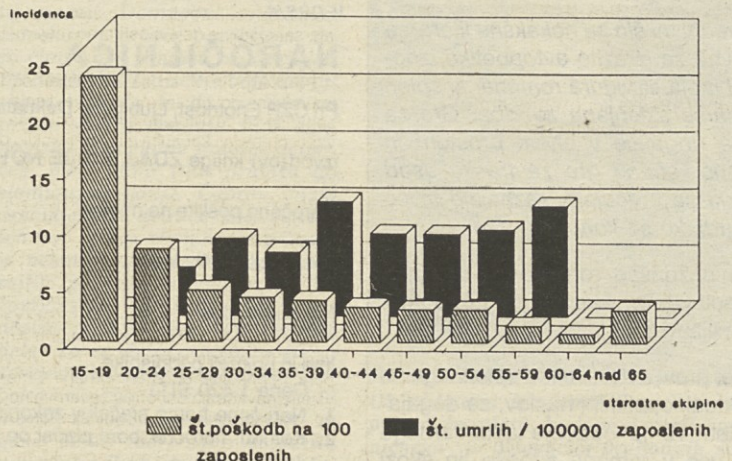
razmerami, v katerih delajo. Inšpekcije dela so neučinkovite. »V Ljubljani je bolj zaščiteno drevo – gorje tistemu, ki bi ga posekal – kot pa zaposleni na delovnih mestih,« je opozoril Dušan Semolič. Ironija pa je v tem, da celo tujci, ki prihajajo k nam, bolj ščitijo delavce kot mi sami, saj so jim strogi zahodni normativi zlezli pod kožo.

Prav letos poteka deset let, odkar je Mednarodna organizacija dela sprejela konvencijo št. 155 o varstvu pri delu. Desetletnica je ravno priložnost, da tudi pri nas ugotovimo, kaj smo dosegli na tem področju. Število nezgod pri delu sicer pada, raste pa število poklicnih obolenj, še posebej okvar sluha.

Po osamosvojitvi je Slovenija prevzela popolno odgovornost za sistem varovanja zdravja zaposlenih, njihovega delovnega in življenjskega okolja. Žal čas osamosvojitve soppada s poročili o padanju že veljavnih standardov varstva pri delu. Že uveljavljeno sistematično strokovno varstvo v podjetjih se zaradi gospodarskih in lastninskih sprememb opušta, stroka nemočno opozarja na dolgoročne posledice, pristojni upravni organi pa molčijo. Na novo bi morali opredeliti ob-

Odstotek poškodb po poškodovanih delih telesa, Slovenija 1991.

Število vseh poškodb pri delu in smrtnih poškodb pri delu na število zaposlenih v starostnih skupinah, Slovenija 1991.

predalih našega inštituta leži več kot deset studij o varstvu pri delu, ki inšpekcije dela sploh ne zanimajo. Za škodljivost azbesta so vedeli Plut, dr. Voljč, primarij dr. Košir, dr. Hitijeva, dr. Fazarinc, prof. Tancig in še kdo, a niso ukrepali. Sprašujem se, zakaj niso reagirali – ali niso mogli ali niso smeli? To sem povedal zaradi naših otrok, zaradi naših vnukov, ker postajamo smetišče namesto vrt Evrope...«

Slovenija je med redkimi državami, kjer se varstvo pri delu obravnava izrazito komercialno, saj če imaš denar, imaš tudi varstvo. Človek je pri nas 30- do 40-krat manj vreden kot v Evropi glede na vrednost poškodb.

Danes v razvitem svetu varstvo pri delu ni več stroka, ampak znanost, ki je interdisciplinarno povezana. En sam človek ne more odločiti o politiki varstva pri delu, ampak je to skupinsko delo. »Že kar grozljivo zaostajanje varstva pri delu pri nas ni sramota stroke, ampak sramota politike,« je dejal dipl. inž. Primož Gspan iz Višje tehnične varnostne šole v Ljubljani.

Brezposelni varnostni inženirji

Tako kot se je spreminjala notranja organiziranost po-

zainteresirana, da kaj naredijo tudi za varstvo pri delu.

Pri zanemarjanju varstva pri delu smo šli tako daleč, da v tekstilni industriji na primer ne prilagajajo delavki niti višine stroja, čeprav to ni velika investicija. Za 10 do 15 kemijskih substanc so v svetu ugotovili, da so kancerogene, a pri nas jih še vedno uporabljajo. Nihče se ne zgane, da bi kaj ukrepal.

Zdaj pripravljajo v republiki nov zakon o varstvu pri delu, po zgledu razvite Evrope. Nared so že teze. A zdi se, da ga pripravljajo predvsem zato, ker se nam

odsotnosti z dela prej na sedmem, osmem mestu, so zdaj že na četrtem. »Pred seboj imamo izčrpano populacijo,« je opozorila dr. Metoda Dodič-Fikfak z Inštituta za varovanje zdravja RS.

Gre za tako imenovano »sindrom izgorelosti«, ki se pri nas kaže pri tistih delavcih, ki se najprej izčrpajo na delovnem mestu, nato pa morajo garati še doma, da lahko preživijo. Vse se enkrat maščuje. Za tako majhen narod, kot je slovenski, je to lahko usodno.

Marija Frančeskin
Slike: Sašo Bernardi

Sindikat komunalnega in stanovanjskega gospodarstva se pridružuje čestitkam vsem delovnim ljudem ob prazniku dela, še posebej pa čestita svojim članom z željo, da si za 1. maj pripnejo rdeč nagelj in se udeležijo praznovanj, ki jih pripravljajo Svobodni sindikati širom po Sloveniji.

Prvi maj

Se še spomnite nazaj,
ko praznovali smo 1. maj?
Oblast takratno smo hvalili,
obrate nove smo zgradili.

Delavci tam delo so dobili,
družine svoje nahranili.
Ko delavcu gledal si v obraz,
videl si njegov vesel izraz.

Družina srečna je bila,
vesela je v naravo šla.
Tam se je veselila,
novih je moči dobila.

A dandanašnji 1. maj
ni več isti kot nekdanj.
Oblast drugo smo dobili,
stranke nove so ustanovili.

Ko oblast nova je nastala,
tovarne je delavcem pobrala.
Direktorje v MANAGERJE pre-
imenovala,
v roke jim tovarne dala.

Klub svoj so ustanovili,
med BOGOVE se selili.
Delavcem ostala je le čast,
a MANAGERJEM vsa oblast.

Tako so veselo kralji,
strankam kolesje PODMAZALI.
Ko se kolesje države »PRAVNE«
je vrtele,
še pravice je delavcem odvzelo.

Tako ostali smo pred vrati,
a, bogatijo le PIRATI.
Oblast nova tarra le,
kako slabo ji gre.

Ko po oblasti so hlastali,
drug po drugem so pljuvali.
Nemo ta boj smo opazovali,
le redki glas od sebe dali.

Na volitvah smo jih izvolili,
zanko si zategnili.
Oblast vsa v VRHOVIH nad
oblaki je,
nemoč in bes delavstva ostaja le.

Za današnji 1. maj delavstvo spra-
šuje se:
Ali bomo šli V STEČAJ?
Vrhovi razmišljajo, kako oblast bi
si delili,
siromaki, kje skorjo kruha črnega
dobili.

Delavec, do kdaj boš še molčal?
Da vsak ti bo le jemal!
Da breme vsak omisli si,
ki nosil ga boš TI!

Roke STISNIMO v pesti!
Pravice svoje priborimo si.
Sicer bo naslednji 1. maj
za nas mnogo TEŽJI kot sedaj.

Ivo Leban

Petdeset let od smrti Riharda Jakopiča

Videti je, kot da smo na petdesetletnico smrti osrednje osebnosti slovenskega impresionizma in likovne umetnosti prve polovice tega stoletja Riharda Jakopiča kar malo pozabili. To pa ne velja za učitelje in učence osnovne šole v Šiški, ki nosi mojstrovno ime. Celo letošnje šolsko leto so posvetili proučevanju življenja in dela Riharda Jakopiča in s projektnim delom pri vseh šolskih predmetih proučevali

dogodke, kraje in dela v zvezi s slikarjem. Vse to so predstavili na svečani prireditvi v Kinu Šiška in z zanimivo in

obsežno razstavo v prostorih šole. Čeprav so si prireditev in razstavo ogledali številni starši, predstavniki javnega in političnega življenja občine ter minister za kulturo, ki je pozdravil prizadevanja učencev in šole, je škoda, da je vse trajalo le en dan in si prese- netljivo kakovostnih dosežkov ni mogel ogledati širši krog ljudi.

SINDIKAT POKLICNIH GASILCEV SVOJIM ČLANOM IN VSEM DELAVCEM ČESTITA ZA PRAZNIK DELA - 1. MAJ

Hemeroidi, večnost ali težko je scati proti vetru

Veliko sem jih srečeval, ljudi brez hrbtenice in s piščančjimi možgani, večne uradnike in aparatčike, kimovce in ritoliznike, konformiste in blebatače, mnogi med njimi so zboleli za zlato žilo ali hemeroidi. Morali so v bolnišnico, da so jim poprzenkali rit, a druge pomoči jim niso mogli nuditi. Psihijatrija še ni na tako visoki stopnji, da bi lahko pomagala tem nesrečnim ljudem, zraščeni s sistemom, idejo, lojalnežem, ki bodo kimali vsakomur, ki ima oblast, denar in moč.

Nekoč je bil neki uradnik, brez svojih možganov in hrbtenice, delal je strogo po direktivi in bil navajen, da so mu umetniki lizali rit in se zahvaljevali, ker jim je tiskal knjige. Bil je navaden uradnik, ki ni imel nikoli rad knjige.

Pa so se časi spremenili, on se ni mogel in nekoč, ko se mu je nekdo uprl, ko ni polizal njegove riti, je preko časopisja zagnal vik in krik. Da je umetnik izdajalec, da ne ljubi dovolj

svoje domovine, da so njegove knjige škodljive. Ljudje so se mu smejali, on pa nič, tulil je svoje. Čas ga je povozil in ni mu bilo več pomoči.

Neki drugi uradnik je bil nekoč sisač kulture, torej, delal je na sisu za kulturo. Pa ni imel pojma o kulturi, zadnjo knjigo je prebral v srednji šoli. Potem je delal na zemljiški skupnosti, pa ni imel pojma o urejanju zemljišč. Svojo dolgo pot dobro plačanega funkcionarja je končal kot inšpektor za pogrebne dejavnosti, pa tudi o pogrebnih službah ni imel pojma. A tu vsaj ni delal opazne škode, čeprav se je število upelitelv močno povečalo.

Seveda so pa še druge uradnice, ki jih spoznaš od daleč po šminki, krznenih plaščih, preveč pudra in šminke, po obilici nakita in debelih ritih. Te riti jih najbolj izdajajo, razlezene so od sedenja, hemeroidi, ki zrastejo so kot kokosovi orehi, tako da imajo hemeroidno službo, težko delo.

Velikokrat jih vidim, kako med delovnim časom krožijo po mestu, nakupujejo, tarnajo in stokajo, kako hudo je, ker nimajo denarja za sončne celice na strehi vil, ker se je neosvinčeni bencin podražil, ker je vse tako drago, ker jim manjka za ploščice v bazenu.

Oni so naša večnost.

Niti časopisja ne kupujejo; ko opazijo napis delavska, jih spreleti srh, oni niso nikoli delali, so odločali, nosili težko odgovornost in nikoli odgovarjali, oni so dremali nad svojimi akti, te podgane in miši sistema.

A kaj, ko so hemeroidi postajali vse večji, zlata žila jih je kar nekaj pokopala mesec, dva pred nezasluzeno penzijo.

Da, težko je scati proti vetru, ti prinese nazaj; ali vse se plača, se vrača, enim z bojem za preživetje, drugim z zlato žilo.

Franjo F. Frankenstein

RAZPIS

za sodelovanje na VI. LIKOVNI KOLONIJI GRADBENIH DELAVCEV SLOVENIJE

Tudi letos organiziramo likovno kolonijo. Kljub vsem težavam, ki nas spremljajo, se želimo srečati na

VI. LIKOVNI KOLONIJI

Prijavijo se lahko delavci, zaposleni v gradbenih podjetjih. Likovna kolonija bo 21. in 22. maja 1993 v Mayerjevi vili v Šoštanj. Če nam bo vreme naklonjeno, bomo ustvarjali v naravi.

Stroške bivanja in prehrane krije vsako podjetje za svoje udeležence. Vse druge organizacijske stroške prevzame organizator (najemina ateljeja, plačilo mentorja, postavitve razstave...).

Dela bomo razstavili ob dnevu gradbincev na sindikatu v Ljubljani in v Galeriji Vegrad.

Pisne prijave pošljite do 3. maja 1993 na naslov:

GIP VEGRAD Velenje, Prešernova 9/a, 63320 Velenje, ga. Jožica PANTNER. Dodatna pojasnila lahko dobite po telefonu 063 856-712, int. 20.

Jožica PANTNER,
komisija za kulturo

Franc TREBŠE,
sindikatu GIP VEGRAD, Velenje

PRIJAVNICA

Podjetje _____ Žig _____

Priimek in ime udeleženca _____

Želim, da mi rezervirate sobo v Hotelu Vesna v Topolšici

DA

NE

NOVO! NOVO! NOVO! NOVO! NOVO!

Pri založbi ČZP Enotnost je pravkar izšel roman Petra Božiča Zdaj, ko je nova oblast

Božiča literarni teoretiki uvrščajo med začetnike slovenske modernistične proze pa tudi modernističnega gledališča. Objavljal je v vseh kasneje prepovedanih slovenskih literarnih revijah, njegova avantgardna gledališka dela so uprizarjali v alternativnih gledališčih, marsikomu je šel in gre v nos kot neutrujen aktualnopolitični publicist, člankar, polemik in pamfletist v večini slovenskih časnikov.

»Literatura v bistvu vedno pomeni negacijo ali afirmacijo vrednot in vrednostnega sistema,« pravi Božič. »Pri mojem pisanju gre za povsem drugačno vsebino, popolnoma druge oblike.«

»Pri vsem, kar sem doslej povedal, ni šlo za nekakšne literarne vzorce, bivše ali sodobne, temveč za izrazito avtopoetiko izpovedi. Na ta način je nastala tudi moja struktura romana, ki sploh ni od začetka do konca ena sama sklenjena zgodba. Gre za polifono strukturo zgodbe, ki se dogajajo v enem prostoru in v različnih časih. Poenostavljeno rečeno gre za freske usod posameznih ljudi v tem času, ki se srečujejo, razhajajo in so njihove zgodbe nedokončane tudi, ko se končajo.«

Naj vam prišepnemo, da je prizorišče romana predmestna gostilna nasproti psihiatrične bolnišnice, kjer se dogajajo tudi mnoge zlorabe v imenu »višjih ciljev«.

Figure v romanu so avtentične, pravi avtor, veliko opisanega se je res zgodilo. Čeprav gre za aktualnopolitični naslov, se dogajanje razpenja skozi štirideset let. To je obdobje avtoritarnega sistema, zaradi katerega se je vse v romanu zgodilo, in skozi usode junakov prihaja na dan politikum.

»Takega romana mi pred petimi leti ne bi objavila nobena založba,« pravi Peter Božič. »Še huje, tudi napisal ga ne bi, saj šele sedaj opažam, koliko podzavestne avtocenzure je bilo v nas.«

NAROČILNICA

Pri ČZP Enotnost, Ljubljana, Dalmatinova 4, nepreklicno naročam (o)

izvod (ov) knjige ZDAJ, KO JE NOVA OBLAST avtorja Petra Božiča.

Naročeno pošljite na naslov: _____

Ulica, poštna št., kraj: _____

Naročeno, dne _____

Ime in priimek podpisnika: _____

Cena 1.420 SIT

1. Naročeno bomo plačali v zakonitem roku

2. Kot ind. naročnik bom plačal po povzetju

Žig _____

Podpis naročnika _____

Miselne bravure, ki jih te dni beremo in poslušamo o privatizacijskih aferah, si vsekakor zaslužijo desetero izpredmeta, ki se mu reče ugibanje ali nakladanje. S pristopom, da beseda ni konj, v državi, ki ne ve, kateri zakonik naj bi v njej pravzaprav veljali, in ki je pozabila na odgovornost javne besede, pa beseda ni niti komar, je pač dovolj, da nekemu pade na pamet neka ideja, ki jo potem spremeni v fiksno

Morala

idejo, in če je zraven še nekoliko »zdravega« sklepanja, akrobacijam ni več videti meje.

V sedanjem informativnem bombardiranju presenečeni bralec preprosto več ne ve, kaj je laž in kaj resnica, kaj trditve in kaj domneva, kaj je argument in kaj konstrukt. Nekdanji direktor SDK Igor Omerza je v to džunglo vnesel vsaj nekaj streznitve z izjavo, ki jo je podpisal in ki ji smemo verjeti samo zato, ker ta podpis, če podpisuje neresnico, pomeni najmanj politični samomor.

Gospod Omerza se je torej podpisal pod zanikanje tistega, kar mu obeša medijska informiranost in ga uvršča med zarotnike, ki so vse vedeli o zadevi HIT in vlogi policije v njej. Vloga gospoda Omerze v tej zadevi ni bog ve kako pomembna, je le – v medijskih zgodbah – indikativna oz. je le ena od zgodbic velike zgodbe, za katero ne vemo, koliko je resnična in koliko izmišljena, morda celo zlagana.

Poteza gospoda Omerze je pomembna zato, ker eno od teh zgodb razkrinka za lažnivo. In če je ta laž v družbi vseh drugih ugibanj in zaenkrat neargumentiranih trditve, da je ta in ta zakrivil to in to, da je drugi podkupoval tretjega, četrti pa je za vse skupaj vedel in molčal, seveda poraja upravičene dvome o resničnosti in resnosti vseh takih »trditve«.

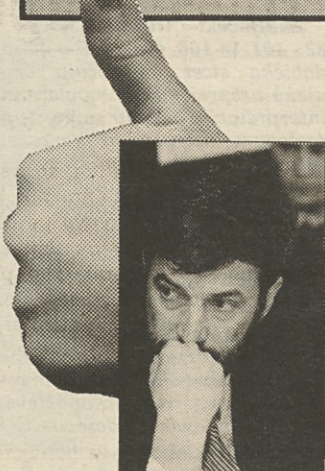
Pričujoča odločnost gospoda Omerze tudi pove, da so trditve o njem izmišljene, brez slehernega dokaza; in potem lahko upravičeno domnevamo, da se tudi druge trditve lahko spremenijo v vrsto padajočih domin. Seveda je tudi možno, da se spremenijo v trdno dokazane resnice. Pa tudi v tem primeru je odločnost gospoda Omerze vredna pozornosti, saj veliko dokazanih resnic prav nič ne opravičuje ene same laži (ne pomote) v konstruiranju afer. Če bi bili tudi vsi drugi pri dokazovanju neupravičenih obdolžitve in sumničnej enako odločni, bi moralo produciranje sedanjih afer hitro odvreči svojo rumeno barvo; na situ in rešetu pa bi se slednjič pokazali pravi grešniki.

Ah, ta praznik dela

koliko prelite delavske krvi, srda, pojejo in upanja je skritih v dveh praznih besedah! Kaj vse se je zgodilo od prvega maja danega leta 1886 v Chicagu pa do danes. Včasih se je vse to skupaj zdelo kot pravljica, v kateri se vse skupaj srečno konča, in smo dva ali tri dni veselo lenarili, se zaprašili v lopatami v vrtnice ali pa se odpravili na izlet in kratkomaletno možgane na pašo. Vsaka pravljica se enkrat konča. Tudi ta je s prihodom demokracije in prvega gospodarstva.

Od leta 1987 je bilo izgubljenih 105 tisoč delovnih mest, industrijska proizvodnja se je od rekordnega leta 1986 zmanjšala za 38 odstotkov, število nezaposlenih je presegllo 123 tisoč in bilo bi še ostati večje, če ne bi bilo predčasne upokojevanja, odhoda mnogih v druge dele bivše Jugoslavije in moratorija na stečaj. Se nekaj nemirajočih podatkov. Razmere med zaposlenimi in upokojenci se je s 3:1 spremenilo 1:67:1, brezposelnost je blizu 14 odstotka, eno izgubljeno delovno mesto pomeni 0,7 nezaposlenega drugega delavca in tako naprej in tako naprej... To pomeni hudo preizkušnjo za vsako vlado in vsakega državljanja! Zaenkrat pri pomembnih se deluje negotovost in golo preživetje in sebično obnašanje, ko gre za usodo bivših sodelavcev, toda kaj bo, ko ga bo zahteval gnev in obup? Vladi gre naoko tudi nastopaško zganjanje iznega patriotizma in himavsko pretakanje solz nad kruto usodo slovenskega malega človeka. Res negativna gospodarska gibanja posledica prejšnjih zablod, vendar jih od sedaj s pametno politiko in sanirali, če ne bi bilo nacionalistične evforije in iz njih izhajajočih posledic za vse jugoslovanske narode. Seveda pa je treba temu priti s tretjimi zakon o denacionalizaciji, ki ponovno vzpostav-

arena

Piše: Martin Ivanič

Namesto spominov na prvi maj

Najprej je bilo vzneseno in pogumno, nato bojevito, pa zmagovito, zatem vse bolj dolgočasno – in nenadoma nekam sramežljivo in zagatno. Toda kako je danes? Nekam trpkol!

Mogoče bi lahko tudi na ta način označili stotiletno praznovanje prvega maja na Slovenskem. Včasih je zadoščalo, da smo pred praznikom dela opisovali staro slavo in na koncu dodali še nekaj okroglih o premočrtnem uresničevanju velike proletarske vizije. Vizije, ki je obetala delu čast in veljavo.

Danes s temi klišeji, ki so svojčas vsaj deloma učinkovali prepričljivo, ničesar ne opravimo. Takoj bi nas kdo vprašal, če nemara kje vidimo, da delo uživa kakšno čast in veljavo. In prav bi imel. Kajti čeravno je preveč posplošen, vendar tako silovito prevladuje vtis, da ne živimo v časih, ko bi uspevali takšni, ki znajo in hočejo delati. Zdi se, da je napočilo dolgih pet minut za tiste, ki znajo in upajo krasti, veržiti, goljufati in lagati. Delovni stanovi, ki še zdaleč več niso nekdanji industrijski in kmečki proletarci, ubožni kmetje in mali nameščenci, marveč vsi tisti, ki s prodajanjem dela svojih možganov in rok ustvarjajo nove vrednote, ne morejo imeti posebnega zaupanja v državo in njene postavbe. Zato ne, ker ne cenijo in ne ščitijo ustvarjalcev novih vrednot, dasiravno od njihovega krčevitega prizadevanja po preživetju ne živi le polipasta država z vedno številnejšimi lovskami, temveč tudi veržno razrašajoča se gospodarsko-finančna cosa nostra.

Bratovščina, ki je država in zastarele postavbe niso sposobne zaustaviti, temveč ona grozi, da si bo prikrojila in prilastila tudi državo.

Država se sicer kiti s perjem demokracije, socialne pravičnosti, gospodarske racionalnosti in evropskega kroja. Ni pa, tako se zdi, pripravljena zares udeležiti temeljnega pogoja, da bi takšno perje upravičeno nosila. Dokler namreč ne bo v resnici cenila in ščitila ustvarjalnega dela, bo vse njeno prizadevanje obsojeno na sprejemanje votlih, evropsko uglajšenih deklaracij o svoji suverenosti.

Država, ki ne zna ali noče zavarovati svojih temeljnih vrednot, med katerimi pregovorna slovenska delovna in učna marljivost ni na zadnjem mestu, bo zapravljala narodovo imetje, podanike pa spreminjala v gastarbajterje na domačem ognjišču. In od tod dalje bomo nemočne pričeti tudi narodovi duhovno-kulturni devalvaciji, ki slovenstvu lahko prinese le milostni udarec.

Če je nekoč, ko smo bili idilna kmečka dežela, veljalo, da je kmet, poslanec s pristo narodno kulturo, steber slovenstva, se moramo vprašati, na katerem stebru sloni slovenstvo danes. Z vsem spoštovanjem do žilavega in svojevrstno pretkanega slovenskega kmeta bi človek podvomil o njegovem današnjem narodnodrešilnem poslanstvu. Veliko bolj pa bi verjel, da je sedaj to breme naloženo intelektualnim in ročnim delovnim stanovom. Zato bi njihovi zaščiti in veljavi morala biti namenjena vsa modrost in pravičnost države. Seveda pa si oni ne morejo privoščiti razkošja, da bi čakali na prebujenje svoje otrple, zbegane in omahujoče države. Očitno je, da jo morajo prebuditi sami. Zato človek lahko le upa, da praznik dela ne bo pomenil zgolj otožnega obujanja spominov na bolj vznesene prvomajske dni. Upati mora, da nas bo napolnil z večjo in trezno odločnostjo zoper skrutilce poštenega in ustvarjalnega dela. Temu so v časih, ko se avantgarda dela še ni imela prilastiti skvariti na oblasti, rekli odločen boj proti lenuhom in špekulantom. Parola je stara, potreba po njeni uporabi pa nadvse aktualna.

Naj bo torej praznik vseh delavskih!

Kadar zakoni niso dovolj trdni, oblast vedno kliče na plano moralo. To samo po sebi ne bi bilo nič pregrešnega ali nenavadnega, če

oblast pri tem ne bi sama predpisovala, kaj je moralno in kaj ni, in če pri tem ne bi imela namena obsojati in soditi po tej morali. Včasih smo imeli socialistično moralno, in kdor ni bil v tem smislu moralen, je bil sovražnik države in sistema.

Ni jasno, kakšno moralno imamo sedaj. Kapitalistične ne moremo imeti, ker še nismo v kapitalizmu, socialistične tudi ne, ker nismo več v socializmu, in tako ostane le še morala v tranziciji, ker smo pač kot država in družba tudi v tranziciji, kot se umetelno reče prehodu iz enega v drug sistem.

Morala v tranziciji je še tembolj vprašljiva, ker je tranzicija pač nekaj spremenljivega in prilagajajočega se, zaradi česar tudi morala v tranziciji ne more kakšnih drugačnih atributov. To, kar je bilo včeraj moralno, je danes lahko že nemoralno. Recimo, Markovičeva privatizacijska zakonodaja je bila pred štirimi leti tako moralna, da smo jo vzeli pod streho nove slovenske države. Sedaj je ta ista zakonodaja nemoralna in so nemoralni vsi, ki so se po njej ravnali, ne pa tisti, ki so dovolili veljavnost takšne zakonodaje.

Ko nekdanji in sedanji poslanci govorijo o morali oz. nemoralni, denimo Marjan Podobnik, seveda ni pričakovati, da bodo ob določanju moralnih meril za druge takšna merila postavili tudi zase. Tega oblast nikoli ne počenja, in tega ne bo naredila niti sedanja. Nemoralno je bilo ohraniti Markovičovo zakonodajo in nemoralno je bilo tudi tako dolgo odlašati z lastno zakonodajo, ki bi pravočasno spodrinila Markovičovo. Zato so sedaj nemoralni vsi drugi razen oblasti; ta pa je nemoralna zato, ker je prav dobro vedela, kam in do česa bo pripeljala Markovičeva zakonodaja, pa ni niti s prstom mignila, da bi to preprečila.

Zato je treba sedaj iskati nemoralne kozle v gospodarstvu in jih odstreliti z velikim pompom, da se ne bi morda kdo spomnil na nemoralno oblasti. In ker ena nemoralna rojava druge, se nemoralna oblast sedaj skuša reševati z odrejanjem moralnih norm, da bi sodila nemoralnim tatovom družbene lastnine. Toda kdo bo sodil oblastniški nemoralni, ki je pravzaprav omogočila to krajo?

Boža Gloda

Nemoralna

kov odškodninskemu skladu, čeprav nima tam nihče nobenih zahtevkov in ni lastnik niti najmanj sporen? In kaj naj bi tam počela država, ki je s svojo neumnostjo in potratnostjo bila in je eden glavnih krivcev za gospodarsko polomijo? In vse takšne zablode, dostokrat tudi kraje, v končni fazi udarijo po žepu prav najrevnejše sloje. Toda tistih s podpoprečno plačo, ki ni nič kaj preveč visoka (kljub vztrajnemu dokazovanju vlade, da je – pa morda ima na svoj način še celo prav, je več kot dve tretjini še zaposlenih.

No, da ne bi bilo vse tako turbotno: v Laščah pri Borovnici, kjer ni skoraj za ped ravnega prostora, živi inovator samouk, kmet in bivši vilčarist, ki je sam napravil letalo, za katerega je trdno prepričan, da bo poletelo – in jaz mu verjamem. Ko ga gledaš, kako se mu zaiskrijo oči, ko ti razlaga o kakšni svoji pogruntavščini, stojec med stroji, ki jih je večinoma sam napravil, se vprašaš, kako da

ga niso v službi znali bolje porabiti. Res, Franc Klančar vliva optimizem, hkrati pa daje tudi misliti, kako slabo je pri nas izkoriščena človeška ustvarjalnost in kako malenkostni smo, kadar ni treba.

Naj torej prvi maj ne bo dan jadikovanja, ne poskrjimo se v mišje luknje, temveč si pripnimo rdeč nagelj in na predvečer prižgimo kresove, ki naj povežejo vse odrinjene od oblasti in pravic, ter pokažimo novim povzpeticom svojo moč in odločnost! Dovolj je bilo sklicevanja na gospodarski zastoj, na kakršnekolik državnostvorne in ideološke ter politične težave ter objube o lepšem jutri v neki daljni prihodnosti! Gospodarske in socialne razmere so že tako zaostrene, da zahtevajo hitro in odločno ukrepanje. To pa pomeni razbremenitev gospodarstva, temeljito reformo davčne zakonodaje, temeljito okleščanje državne uprave in ne njeno širjenje, še bolj radikalno pristrženje pe-

ruti obrambnemu in notranjemu ministrstvu ter prevetritev vseh, ki se napajajo pri državnih jasljih. To je tudi pogoj za sklenitev socialnega pakta, ki ga ne bo brez ratifikacije mednarodne konvencije o kolektivni pogodbi in brez sprejema delovne zakonodaje, s hudimi kaznimi za kršenje pravic zaposlenih in jasno opredeljeno odgovornostjo fizičnih oseb (tudi zapor in prepoved opravljanja poklica) Naj bo ta prvi maj

opozorilo vladi, političnim strankam in delodajalcem, naj se s potrpljenjem delavcev ne igrajo več, sindikatom pa, da naj se nehalo brezplodno pripravljati in strnejo svoje sile v korist tistih, za katere se menda tako nesebično razdajajo!

Naj živi delavska solidarnost! Naj živi prvi maj, mednarodni praznik dela!

Tugomer Kušlan, Laze 72, Logatec

Borci, glave pokonci!

Potrebo po tem pisanju sem začutil ob vse večjem blatenju udeležencev NOB in simbolov iz tega časa. Čudim se, kako nekateri med nami hitro pozabijo, da se svet ni začel vrteti 27. 6. 1991, ampak mnogo prej.

Če pogledamo v tisočletno zgodovino slovenstva, takega razcveta kot v zadnjih 45 letih Slovenija ni dosegla nikoli prej. To je v času, ki bi ga radi nekateri zabrisali ali drugače prikazali. Radi bi ga prikazali kot DIKTATURO. Značilnost diktatur (vseh) je, da v človeku ubijejo duha in iz njega naredijo pasivno poslušno bitje brez lastnega JAZA. Toda trdim, da razen v prvih povojnih letih ni bilo tako. Nasprotno! Sedaj imamo več MINI DIKTATORJEV, kot smo jih imeli prej, ki nas na vsak način hočejo narediti za poslušne CUCKE.

Toda vrnimo se k NOB in simbolom iz tega časa. Eden od simbolov, ki je sijal in dvigal pogum tisočim borcem proti takratnemu NOVEMU SVETOVNEMU REDU v znamenju črnih in rjavih srjač ter njihovim podrepnikom, je bila tudi RDEČA ZVEZDA. Bila je simbol SVOBODE. Tako za partizane, taboriščnike kot tudi za sestreljene zavezniške letalce. Toda žal, tudi ta simbol je bil zlorabljen. Danes si mlad človek pod vtisom današnje propagande predstavlja partizane kot udbaše. Še zdaleč ni tako. Res je, časi se

spreminjajo. Toda belogardist se je lahko boril le za oblast proti lastnemu narodu pod zavetjem tujeja škornja. Danes enega od letih ob vstopu v državo spremlja celo RTV Slovenija. Celozame, ki pripadam povojni generaciji, je bila to ZALITEV.

Ne zagarjam povojnih pobijanjanj. Daleč od tega. Menim, da bi morali ti zločinci pred sodišče. Toda verjetno bodo umrli naravne smrti, brez enega samega skrivljenega lasu. Ti so tisti, ki so izrabili simbol svobode ter ga umazali s krvjo.

BORCI, GLAVE POKONCI!

Veliko več ste naredili za nas pred nekaj desetletji, ko ste v lakoti, mrazu, bosi z omrzlinami bili hud boj s takratnim GOLJATOM, in tudi tisti, ki ste iz daljnih dežel (PREKOMORCI) prišli za klicom SVOBODE iz zaslužjene Evrope, kot ti ki so v DESETDNEVNI vojni ob zrezkih in polnih kotlih bili boj z razpadajočo armado.

S tem nočem omadeževati boja TO in policije, toda čas je bil mnogo prekratek, da bi se pokazala prava VREDNOST posameznika ali celote.

Tistim pa, ki odstranjujejo simbole in obeležja, namočena s krvjo, žejna SVOBODE, ali blatijo spomine na ta čas, samo nekaj: TO POČNEJO BARBARI!

Ivo Leban, Ozeljan 57a, Šempas

Ob obletnici tragičnih dogodkov na Zaloški cesti v Ljubljani pred petimi desetletji, ko je pod streli jugoslovanske policije padlo 13 železničarjev, je delegacija svobodnih sindikatov položila venec pred spominsko obeležje. Skromno slovesnost je organizirala borčevska organizacija, katere člani so tvorili tudi njeno jedro. Slovesnost je potekala brez policije in državnih simbolov. Slika: Sašo Bernardi

Humoreska

Iščemo veliko preprogo

»A ste slišali, kako vas je podučil sam presvetli predsednik republike?« je zmagoslavno zatrobental izza šanka v bifeju Bližnja srečanja posebne sorte tovariš Neposredni proizvajalec raznih strok in na široko odpihnil peno s svojega vrčka, preden je zasadil ustnice v posvečeno pijačo.

– Ja, in kaj je dejal tovariš, mislimo reči gospod Kučan? smo seveda takoj vprašali.

»No, rekel je, da se z aferami ne rešuje situacije.«

– Pa saj to je res!

»Seveda je res, ampak gospod predsednik je s to izjavo malce zamešal sovražnika in branilca.«

– Kako to mislite?

»No, naša prva glava je dejala, kot da so afero zakuhali tisti, ki so jo spravili na svetlo.«

– Pa saj afera nastane takrat, ko pride v medije. To je res!

»Oh, figo. Afera obstaja od takrat, ko jo določeni ljudje povzročijo. Ne nastane takrat, ko pride na svetlo. Ko pride na dan, šele mi zvemo zanjo. In afera je zato afera, ker prepozno zvemo zanjo. Če bi pravočasno zvedeli, da nekdo nalašč dela napak, bi to lahko preprečili in afere ne bi bilo. Jasno!«

– Pa saj ravno to je tisto, kar je nemara mislil naš predsednik. Saj smo za afero divjega lastninjenja vedeli od vsega začetka. Pa ni nihče nič naredil...

»To pomeni, da je seveda vedel za tovrstne afere od vsega začetka tudi gospod predsednik, a ne?«

– Ja, ampak on ni bil pristojen, da bi jih zavrl...

»Veste kaj, tudi jaz nisem pristojen, da bi jih preprečil. Poleg tega pa nimam točnih podatkov, kdo vse se divje lastnini...«

– Tudi predsednik teh podatkov ni imel...

»No, zdaj jih ima. In kaj reče? Pravi, da se z aferami ne rešuje situacije. Ja in veste, komu je takšna izjava najbolj všeč?«

– Komu?

»Ja, raznim Hitom in podobnim. Saj ta izjava je sama po sebi pravi hit, vsaj približno tako dober kot tisti 'Vredni smo dobrega predsednika'.«

– Ampak predsednik, še zlasti pa zdaj, po funkciji sploh ne more preprečiti takšnih pojavov. To ni v njegovi pristojnosti.

»Potem pa naj vsaj takšnih izjav ne daje, ker si bodo sicer ljudje še mislili, da je imel tudi sam kaj zraven pri Hitu...«

– Oj, vi pa na račun mojega predsednika že ne boste takole insinuirali...

»Nič ne insinuiram. Tudi pri prisluškovalni aferi so bili grdi tisti, ki so prisluškovali, ne tisti, ki so izdajali oziroma sčvekali državne skrivnosti. In podobno je tudi tu. Krivi so novinarji in SDK, ker so razkrili divje lastninjenje pri Hitu in še druge, ne pa Hit in drugi, ki so se divje lastnini. In obakrat pregrete strani miri sam predsednik.«

– No, vidite, ali ni to lepo od njega?

»Lepo pa lepo! Tako je naš predsednik prisluškovalno afero pometel pod preprogo, s takšnimi izjavami pa bo še divje lastninjenje...«

– Pa kaj potem. Važno je, da se ne osmešimo pred svetom!

»Mislim, da je pri takem predsednikovanju nekaj še pomembnejšega, namreč, da imaš dovolj veliko preprogo... Pri nas pa ne vem, če jo imamo.«

Bogo Sajovic

Brejčeva zamenjava

Dr. Miha Brejč, donedavni šef VIS, je dejal, da bo »vse, kar ve o zadevi HIT in o dokumentih v zvezi s tem, povedal samo preiskovalni komisiji državnega zbora.« Lepo, nam pa je medtem policaj Roman Jeglič med brati povedal, zakaj je dr. Drnovšek VIS podredil vladi oziroma sebi osebno in zakaj je Brejč zamenjal s Sirsetom oziroma Arturjem. VIS naj bi operativno delala na liberalnih demokratih, medtem ko je o Drnovšku pripravljala celo dosje! In v čem se torej ta služba razlikuje od njene predhodnice UDBE?

Bavčarjevi inkriminiranci

Igor Bavčar, šef Demokratske stranke, je glede HIT-a dejal, da so tudi tokrat na zatožni klopi posadili tiste, ki so opozarjali na nepravilnosti, in ne tistih, ki naj bi zagrešili neko inkriminirano dejanje. Bavčar je pozabil povedati, kam je šlo 40 milijonov lir »posebnega prispevka« iz portoroškega Casinaja, zakaj sploh je začela VIS vohljati po HIT-u in zakaj je njegova stranka za časa njegovega ministiranja od HIT-a, se pravi ob domnevnih storilcev inkriminiranih dejanj prejela denar. Zdaj je že jasno, da je v aferi HIT še najmanj problem prav lastninjenje in direktor Kovačič!

Slejkovi posli

Vladimir Slejko, direktor postojnskega Optimizma, je kupil od strankarskega kolega, predsednika vlade v Postojni in svojega bivšega (so)delavca Bogdana Biščaka za okrog 320.000 DEM občinskih obveznic na kredit. Z njimi je njegovo podjetje Trade, d.o.o. zavarovalo 14 milijonov kredita, ki ga je dobilo od Slovenske zadružne kmetijske banke. Potem je Bogdan Biščak postal generalni sekretar državnega zbora Republike Slovenije. Vladimir Slejko pa je izjavil, da bi »se stranka (LDS, op.p.) morala dobiti in dogovoriti, kaj sploh hoče, ne pa da v javnosti pere umazano perilo«. Res je, stranka bi se morala dobiti ter se za začetek posloviti od svojih kadrov, ki jo kompromitirajo z mafijskimi posli!

Gasparijev pregon

Mitja Gaspari, finančni minister, je lansiral v javnost afero Optimizem, ki naj bi bila po nje-

ARTURJEVA

KOŠARICA

Pred prvomajskimi prazniki je bil z Arturjem dosežen velik kompromis: DE mu bo manj gledala pod zobe, vlada pa je pripravljena podpreti popuste za notranji odkup podjetij, ki so se povečali s 25 na 50 odstotkov, medtem ko sindikat priznava zadolžnice iz kolektivnih pogodb, se pravi

govih besedah še hujša od novogoriškega HIT-a. To je kajpak tolikanj zjezilo postojnskega »podjetnika« Slejka, da je zahteval od javnega tožilca, naj Gasparija kazensko preganja. Še prej pa je Slejko izjavil, da so v zakonih luknje zato, da se jih izkoristi. In Slejko jih je seveda s pridom izkoriščal. Torej je vse lepo in prav. Špekulanti so zato, da izkoriščajo zakonske luknje, državni uradniki pa zato, da jim tega ne dopustijo in da jih preganjajo. Samo to ni jasno, kako je mogoče, da špekulanti ovajajo državne uradnike. No, v našem narobe svetu je tudi to razumljivo.

Mencingerjeva plača

Dr. Jože Mencinger z Ekonomskega inštituta Pravne fakultete pa je izjavil, da je pristaš evolucije in da če bomo imeli učinkovit gospodarski sistem, bo kot profesor dobil visoko plačo, čeprav ne bo lastnik ničesar. Prav zanimivo: dr. Mencinger ni mogel pripomoci k učinkovitemu gospodarskemu sistemu ne kot profesor in ne kot podpredsednik vlade. Mogoče ne bi bilo odveč, če bi končno poskušal še kot (so)lastnik svojih ekonomskih in znanstvenih potencialov. Že zdaj nas zanima višina njegove plače!

Šuštarjev obisk

Dr. Alojzij Šuštar, metropolit, je s sodelavci obiskal Inštitut Jožefa Stefana in rekel, da pravzaprav ne ve, kako je prišlo do tega obiska. Seveda ne ve, saj ga je na inštitut poslal sam Bog. Samo ta še lahko pomaga slovenski znanosti.

Toplakov cirkus

Dr. Ludvik Toplak, poslanec Slovenske ljudske stranke, pa je izjavil, da bo »proračun izglasovan, ker sta se tako odločili vladna koalicija in vlada. Parlament, kakršnega imamo, je, bodimo odkriti, cirkus za televizijo in reveže na Slovenskem, da jo zvečer gledajo«. Torej le ne gre za (inteligentne) svinje pri koritu, temveč prej za Arturje, sicer manj inteligentne, a udljive in dresirane. Torej: odpusti jim Oče...
Kuli

Naš kandidat na PESMI EVROVIZIJE

»PREJ NISEM BIL SVOBODEN, KER SEM DELAL, SEDAJ PA, KO IMAM SVOBODO, SEM BREZ DELA...«

Besedilo: Divji privatizerji
Poje: Tehnološki presežek
Kostumografinja: Boutique »Vlada«

Horoskop

Slab razlog

Eden najslavnejših Američanov prejšnjega stoletja je bil general in državnik Ulysses S. Grant (rojen 27. aprila 1822). V 19. stoletju je prišlo ločenega razvoja severnega in južnega dela ZDA. Na severu so nastajala velika rudarska in industrijska središča; ogromne površine so se spreminjale v živinorejska in žitorodna področja; ob obali so se širila pristanišča, kjer potekala živahna trgovina in je skoz nje prihajala v obljubljeno deželo vse Evropejcev; vse več krajev so povezovale železnice. Na jugu pa so obstajale plantaže bombaža, riža, sladkornja in tobaka. Večji del teh plantaž je bil v rokah veleposestnikov, ki so zemljo obdelovali s pomočjo črnih sužnjev, manj površine pa so bile v lasti belih svobodnjakov, ki jim je zemlja služila življenje iz rok v usta. Na severu se je vse bolj krepilo gibanje za odpravo suženjstva. Inicijatorji gibanja so bili razni cerkveni in posvetni humanitarci, pridružilo pa se jim je precej bogatih industrialcev. Tem zadnjim ni šlo za humanistične ideje, saj so bile razmere v njihovih podjetjih neredko izkoriščevalske kot razmere na kaki južnjaški plantaži. Bolj jih je pekilo, da južnjaki svoje pridele prodajali v Evropo, od tam pa uvažali ves luksuz. Tudi dobršen del blaga za vsakodnevno rabo in včasih celo hrano, saj je skoraj vsa zemlja na jugu spremenjena v plantažne nasade. Zaradi vseh hujših pritiskov in izvolitve Lincolna za predsednika ZDA, so južne države odgovorile z izstopom iz zveze in ustanovitvijo konfederacije. Prišlo je do vojne, v kateri so južnjaki na začetku zaradi boljših poveljnikov in večji bojevitosti dosegli velike uspehe. Nato je prišlo do kadrovskih sprememb v severni vojski in na čelo je prišel general Grant. Ta je leta 1863 pri Gettysbourgu dosegel bleščečo zmago, ki je zlomila udarno moč južne vojske. Ogromna industrijska in vojaška premoč Severa, trdna pomorska blokada, ki ni onemogočila le izvoza pridelkov, ampak tudi uvoz orožja, streliva, opreme in celo hrane na jug, nenadomestljive človeške izgube, ki se še naraščale z vsako novo zmago severnjakov, vpad severnjakov »okrog vogala« v južnjaško zaledje in uničevanje že tako šibkih komunikacij majhnih zalog ter končno panika in pomanjkanje civilnega prebivalstva krhali moč in zagrozenost južnjakov, ki so se končno po padcu južne prestolnice leta 1865 vdali. Jug je bil razdejan, suženjstvo odpravljeno, zmagovalci pa so postavili poraženim trde pogoje. Zmagovalni general Grant pa si s slavo pridobil tudi zadosti pozitivnih točk, da je bil dvakrat izbran za predsednika ZDA. Bil je sicer boljši vojak kot politik, zato ni za svoje predsednikovanje dosegel kakih pomembnih zunanjepolitičnih uspehov, izpeljal kake presenetljive gospodarske reforme, uspešno pa je »urenil« probleme z Indijanci in razširil državo v notranje, nekaj indijanske predele izrazil o nekem častniku. Drug častnik je poskušal braniti kolega in je omejeval iz ta bil že v desetih bitkah. Grant je kratko odsekal:

»Tista mula tudi, pa je še vedno mula.«

V tem tednu so se rodili še angleški državnik Oliver Cromwell, rimski cesar Mark Avrelij, angleški vojskovođa in državnik Arthur Wellesley Wellington, ameriški izumitelj Samuel Morse, angleški filozof Herbert Spencer, japonski cesar Hirohito, češki pisatelj Jaroslav Hašek, italijanski pesnik Torquato Tasso in ruski skladatelj Sergej Prokofjev.

Politik novega kova

Neumnosti klatiti je pripravljen samo še pred parlamentarno komisijo!